

Colecții și colecționari din Sălaj

Anuarul Asociației Colecționarilor din Sălaj

II, 2013

Editori:

Emanoil Pripon, Daniel Mureșan

Editura POROLISSUM
Zalău, 2013

Responsabilitatea pentru conținutul materialelor publicate în prezentul volum revine în totalitate autorilor.

Acest volum este publicat în cadrul proiectului
„Colecții și colecționari din Sălaj”, derulat de către
Asociația Colecționarilor din Sălaj,
cu sprijinul financiar al Centrului de Cultură și Artă al Județului Sălaj,
prin programul de finanțare nerambursabilă în anul 2013.

Conținutul acestui volum nu reprezintă în mod necesar poziția oficială a
Centrului de Cultură și Artă al Județului Sălaj.

Coperta: Kulcsár Ferenc

Tehnoredactare & Tipar:
Tipografia TEHNO-PRINT Zalău
str. Porolissum nr. 9, tel. /fax: 0260 611227

ISBN: 978-606-8483-03-0
Editura POROLISSUM, Zalău

CUPRINS

Cuvânt înainte	5
<i>FILATELIE ȘI ÎNTREGURI POȘTALE</i>	
<i>Alexandru DUNKLER</i>	
Prolog la o pasiune	8
<i>Daniel MUREȘAN</i>	
Activitatea poștală din județul Sălaj în timpul Administrației Ungare (septembrie 1940 - octombrie 1944)	12
<i>Ioan GHERASIM, Alexandra GHERASIM</i>	
Primul timbru poștal din lume: One Penny = Black Penny - 1840	17
<i>Radu Florin Chișiu</i>	
Amintirile copilăriei	20
<i>Gabriel Antoniu LAVRINCIC</i>	
Muzeul Prieteniei Româno-Ruse	22
<i>Габриэль Антонию Лавринчик</i>	
Музей Румыно-Российской Дружбы, Трансильвания, Румыния	27
<i>EX-LIBRIS</i>	
<i>Károly Balajti</i>	
GRAFICĂ - eterna luptă dintre alb și negru	32
<i>NUMISMATICĂ</i>	
<i>Michael Werner</i>	
Colecționare - De ce? Pentru ce?	46
Sammeln - Warum? Wofür?	48
<i>Dorin Abraham</i>	
Moneda - mijloc de comunicare și propagandă a numelui și imaginii lui Alexandru cel Mare	50

<i>Iulia-Alexandra PRIPON</i>	
Despre o probă monetară – emisiunea Sadagura	52
<i>Michael WERNER</i>	
Două sute de ani de la eliberarea statelor germane de sub ocupația franceză	54
200 Jahre Befreiungskriege	57
<i>MEDALISTICĂ</i>	
<i>Ioan GHERASIM , Alexandra GHERASIM</i>	
Medalii Românești conferite în Războiul Balcanic din anul 1913	62
<i>ETNOGRAFIE</i>	
<i>LELIK Berta</i>	
Muzeul Satului din Crasna	68
A krasznai falumúzeum	77
<i>Elisabeta ACHIM, Petru ACHIM</i>	
Loampa cu crepopir	85
Patul cu cort	87
Steaua	90
<i>DIVERSE</i>	
<i>Tudor BOLGAR</i>	
O colecție inedită: cum să aduni mai multe bețe de toboșar decât cele existente în magazinele de muzică?	94
<i>DIN ISTORICUL COLECȚIILOR ȘI PREOCUPĂRILOR PENTRU COLECȚIE ÎN JUDEȚUL SĂLAJ</i>	
<i>Emanoil Pripon</i>	
Colecții muzeale școlare la Șimleu Silvaniei în perioada 1919 – 1989	97
Membrii Asociației Colectărilor din Sălaj	104

Cuvânt înainte

Iată-ne la a doua ediție a Anuarului Colectionarilor, proiect ambițios ce crește de la an la an, materialele din volum având o tot mai mare consistență, documentarea fiind tot mai amănunțită. Poate că unii dintre cititori se întreabă ce înseamnă să fii colecționar? Colecționarul este un pasionat ce nu dorește neapărat faimă. A fi colecționar presupune o anumită calitate umană și culturală, presupune multe sacrificii, îndeosebi materiale.

Eforturile unui colecționar pentru a fi prezent la un eveniment expozițional, pentru a studia arhive sau documente, interesul pentru tot ceea ce se întâmplă în domeniu și nu în ultimul rând investiția materială, sunt aproape lucruri mărunte atunci când ajungi să cunoști o colecție. Totul devine fascinant! Pare și mai firesc, după ce vezi preferințele colecționarului, să te întrebi cum s-a născut această colecție, cum a evoluat ea.

Poate acest volum vă va trezi interesul pentru frumos, pentru colecții. Este nevoie de sprijinul tuturor iubitorilor de frumos pentru a putea continua acest interesant proiect și pe viitor. Sunt convins că în județul Sălaj există astfel de oameni, care ni se vor alătura în număr cât mai mare.

Daniel Mureșan

*Filatelie și
întreguri poștale*

Prolog la o pasiune

Secretul fetei hangiului

Se povestește printre filateliștii mai bătrâni decât mine, că într-un han dintr-un sat irlandez (până în anul 1919 Irlanda a aparținut Marii Britanii) a avut loc acum mai bine de 178 de ani, următoarea discuție între un pasager și fiica hangiului:

„- Așadar, logodnicul tău este plecat la Londra. De mult timp e în armată? Întreabă clientul.

- De doi ani, domnule.

- Ai cel puțin vești de la el?

- Îmi scrie în fiecare săptămână.

Acest răspuns îl uimi pe interlocutorul fetei.

- Dar, remarcă clientul, o scrisoare de la Londra și până aici trebuie să coste foarte scump, iar pentru micile noastre economii aceasta este o adevărată risipă.

- Așa ar fi trebuit să fie, răspunse fata, dar eu și Patrik, logodnicul meu, avem un mijloc secret de a afla vești unul de la altul, fără să ne coste măcar un penny.

- Adevărat? Dar cum faceți?

- Simplu domnule. Înainte de a pleca din sat, am convenit cu Patrik asupra unor semne pe care să le punem pe plicurile ce le expediem, unul altuia. Când vine poștașul și-mi înmânează un plic de la Patrik, mi-e de ajuns o fugară privire pentru a afla fără greutate vestea care mi-a fost trimisă. Eu refuz însă să primesc plicul, factorul crede că sunt supărată pe Patrik și... plicul este trimis înapoi.

- Iată deci cum se poate folosi cineva de serviciile poștei fără ca să-l coste nici măcar un penny, cu toate că taxa e de nu știu câte pence, reflectă singuraticul client al hanului.”

Propunerea lui Rowland Hill

Cât este de adevărată povestea cu secretul fiicei hangului nimeni nu poate să spună! Dar orice istorie a filateliei o prezintă drept legenda „nașterii” primelor mărci poștale din lume.

Se știe însă precis că „singuraticul client” era Rowland Hill, considerat în unanimitate „părintele” vestitului „Penny black”, nume sub care este cunoscută prima marcă poștală din lume.

Și totuși cum s-a ajuns în conservatoarea Anglie la atât de revoluționară reformă a poștei de scrisori, la schimbarea modului de taxare a corespondenței?

Până la introducerea mărcilor poștale, taxa pentru transportul unei scrisori de la expeditor la destinatar o achita acesta din urmă, valoarea ei fiind calculată în raport cu greutatea plicului, distanța și alte criterii, fapt care a complicat munca oficiilor poștale; dar mult mai important e faptul că învechitul sistem ce își avea începutul în prima parte a secolului al XVIII-lea aducea multe prejudicii economiei capitaliste engleze în plină dezvoltare. Cerută și susținută de burghezie, atunci încă în ascesiune, reforma poștală se înscrie printre numeroasele succese pe care le-a înregistrat în deceniile al patrulea și al cincilea al secolului al XVIII-lea, cum a fost de pildă desființarea taxelor vamale pe grâu. Și pe plan social reforma se arăta tot mai necesară, schimbul de idei, de bunuri culturale fiind prejudiciat de împovărătoarele taxe care, de pildă, pentru distanța Londra – Dublin, reprezenta aproape salariul unui lucrător pe o zi. Iată de ce reforma poștală s-a bucurat de o largă popularitate.

Institutor, probabil al unei școli particulare, publicist, Rowland Hill a simțit o vocație deosebită pentru o reformă poștală și după o temeinică studiere a organizării serviciilor poștale din alte țări europene, publică în 1837 o broșură care provoacă vii discuții asupra ideilor pe care le conținea - simplificarea și reducerea substanțială a taxelor poștale, achitarea lor de către expeditor și introducerea de mărci poștale. După lungi dezbateri, Parlamentul britanic aprobă în 1839 un proiect depus de Rowland Hill și guvernul condus de lordul Melbourne dădu dispoziții administrației poștale să procedeze în consecință. Dar cum să arate o marcă poștală, ce să reprezinte desenul ei? Alte greutăți, alte aprinse discuții, alte confruntări de păreri. În sfârșit, după respingerea a mai puțin de 2. 600 de propuneri, a fost ales proiectul în a cărui desen era reprezentat chipul reginei Victoria. Și astfel, la 6 mai 1840 au fost puse în vânzare la ghișeele poștale londoneze primele mărci poștale din lume: de un penny, tipărită cu cerneală neagră, și de două pence, tipărită cu cerneală albastră. Penny este o subdiviziune a lirei sterline - 1 liră sterlină se divide în 20 șilingi, iar un șiling în 12 pence, un penny, două pence.

Și ce a urmat

Reforma poștală din Marea Britanie a trezit un mare interes în întreaga lume și în mai puțin de un sfert de secol, majoritatea țărilor au introdus-o și pe teritoriul lor (Elveția în 1843, Statele Unite în 1846, Franța și Belgia în 1849, Spania în 1850 etc.). În cronologia emiterii de mărci poștale, Moldovei îi revine primul loc între țările din sud-estul Europei, o dată cu punerea în circulație în iulie 1858 a vestitelor „Cap de bour”. Îi urmează în 1861 Grecia, în 1863 Turcia, în 1866 Serbia și așa mai departe.

Ca și baterea de monede proprii sau decorații, emiterea de mărci poștale se înscrie între actele de emancipare a Moldovei favorizate de dezvoltarea socială, politică și economică a Țărilor Române după revoluția de la 1848.

Rowland Hill, care apoi a devenit director general al poștelor britanice și pair al Angliei, n-a întrevăzut de la bun început toate urmările propunerilor sale din 1837. Amatorii de statistici ne oferă un interesant tablou al evoluției numărului de valori puse în circulație pe cele cinci continente.

Până în 1849 au fost emise 55 mărci poștale diferite, până în 1859 numărul lor s-a ridicat la 805, pentru ca apoi după cinci decenii de la apariția lui „Penny black” să fie înregistrate 8. 655 de mărci poștale diferite.

În 1920 cataloagele de specialitate consemnau peste 50. 000 de tipuri, pentru ca peste 50 de ani, numărul lor să depășească 200. 000.

Nu știm precis câte scrisori se expediau zilnic în întreaga lume pe vremea lui Rowland Hill, dar cert este (o afirmă statisticile Uniunii Poștale Universale) că în ultimul deceniu al secolului XX totalul mondial al traficului de scrisori se ridică la aproape 40 miliarde pe an. Aceasta înseamnă că oficiile poștale din întreaga lume primesc și distribuie zilnic 1.100.000 scrisori. Deci 76.000 în fiecare minut, sau 1.270 în fiecare secundă. După aceste statistici, fiecare locuitor al Terrei expedia anual în medie nu mai puțin de 12 scrisori.

În zilele noastre traficul de scrisori a scăzut mult, oamenii comunică mai mult prin telefon sau internet.

Apare o nouă pasiune

La început ca un capriciu feminin, apoi „ceva la modă”, strângerea de mărci poștale a devenit în cele din urmă o pasiune larg răspândită

și o colecționare pe baze științifice. S-a născut așadar, filatelia, definită drept „colecționarea și strângerea de mărci poștale” ale cărei pasionați ajung în 1900 la un milion, iar în 1980 cu mult peste o sută de milioane, ca apoi, după 1990 să scadă mult interesul și numărul colecționarilor.

Prin reprezentarea în desenele mărcilor poștale a celor mai felurite subiecte din istorie, geografie, literatură și artă, dimensiuni ale științei și tehnicii, într-un cuvânt din toate domeniile activității omenirii, o colecție filatelică contribuie la formarea unei culturi generale, la o largă informare, poate fi asemănată cu o enciclopedie în imagini. În fiecare desen de marcă poștală, acest „ambasador tăcut” cum i se mai spune, descoperi aspecte interesante care oglindesc, indiferent de domeniul pe care-l abordează, tot ce are mai de valoare o țară, un popor.

Așternând pe hârtie mărturisiri despre admirația sa față de mărcile poștale și despre unele trăiri ale pasiunii de colecționar, regretatul scriitor Cezar Petrescu reflecta într-un articol publicat în 1949:

„Câte învățăminte folositoare și câte imagini vii ale trecutului nu ne dă o simplă răsfoire a unui album filatelic? Stau înscrise acolo toate transformările vertiginoase ale veacului, cu răsturnările istorice și primenirile sociale ale lui [. . .] „

„În locul efigiilor de monarhi, apar la un moment dat chipurile savanților și ale învățaților. În locul vestigiilor pur decorative și aproximativ alegorice, apar pe desenul mărcilor scene de muncă și de biruință ale omului în lupta continuă cu materia. Un grup de sonde, o uzină, un avion decolând, un vapor, un tren ieșind din tunel. Nu reprezintă oare acestea adevărata imagine a secolului?”

Aceste reflecții făcute acum mai bine de șase decenii sunt amplificate astăzi la scara marilor cuceriri ale contemporanilor, toate consemnate în imaginile mărcilor poștale, de la descifrarea tainelor submarinului, la debarcarea primilor pământeni pe Lună.

Dar un bilanț cât de cât întreg al celor peste 170 de ani de existență a mărcilor poștale nu poate să nu consemneze și veritabilele „nestemate de hârtie” – acele rarități celebre astăzi în întreaga lume și care pot concura ca valoare cu renumite picturi semnate de Rembrandt, Goya, Van Dyck, Grigorescu; este vorba despre vestitele mărci poștale cunoscute sub numele de „Guyana britanică”, „Mauritius”, „Hawai”. „Cap de bour”, „Penny black” etc. care constituie faima unor colecții sau reprezintă senzația oricărei expoziții filatelice internaționale.

Daniel MUREȘAN- membru fondator

Activitatea poștală din județul Sălaj în timpul Administrației Ungare (septembrie 1940 – octombrie 1944)

Ca urmare a Dictatului de la Viena, din 30 august 1940, România a fost silită să cedeze Ungariei județele Sălaj, Satu Mare, Maramureș, Bistrița-Năsăud, Cluj, Bihor, Mureș, Covasna și Harghita. Administrația maghiară a refăcut comitatele dinainte de 1918, revenindu-se la denumirea de Szilágy (Sălaj). Armata a 2-a ungară (peste 100.000 de soldați) a operat pe teritoriul județului Sălaj, astfel: 6 - 7 septembrie în zona Șimleului și 8 septembrie în zona Zalăului. La 12 septembrie 1940, administrația militară ungară era instalată în toată zona de ocupație. După numai două luni, se retrag trupele „de ocupație”, locul lor fiind luat de două Corpuri de Armată (VIII și IX). La Zalău era cantonat Batalionul II din cadrul Regimentului 25 Infanterie (Corpul IX de Armată). Administrația poștală maghiară a fost organizată perfect și foarte rapid, încă din prima zi de ocupație funcționând Serviciul Organizatoric de Est (SZEVO SZ).

În primele zile ale ocupației s-au folosit ștampilele VISSZATÉRT („retrocedat”), care erau însoțite obligatoriu de ștampilele de zi. În Salaj, aceste ștampile s-au folosit în Zilah (Zalău) - 8 septembrie-15 octombrie 1940 și Szilágysomlyó (Șimleu Silvaniei) - 7 septembrie-15 octombrie 1940.

În unele localități mai mici sau în localitățile mari unde nu existau destule ștampile, s-au folosit ștampile provizorii ce conțineau textul M(AGYAR) KIR(ÁLY) POSTA - (Poșta Regală Maghiară), însoțit de un număr matricol. Ștampile metalice de acest gen s-au folosit în județul Sălaj în localitățile Valcău de Jos (nr. 24), Almașu (124), Hida (127), Stana (128), Zimbor (130), Ileanda (194), Cehu Silvaniei (226-227), Năpradea (228), Creaca (229), Camăr (230), Surduc (233), Letca (234), Gîrbou (235), Buciumi (236), Sălățiș (237), Dioșod (238, 239), Treznea (239), Românași (240), Ilișua (242), Gîlgău (191), Halmășd

(253), Plopiș (254), Someș Guruslău (255), Leșmir (256), Gîrceiu (258), Cristur-Crișeni (259), Sîncraiu Silvaniei (260), Șamșud (262), Carastelec (221), Uileacu Șimleului (222), Zăuan (223), Ip (224), Boghiș (324), Jibou (329), Vîrșoț (330), Zalău (316), Bobota (317), Cizer (407), Crasna (381), Borla (382), Cuzăplac (383), Sărmășag (383), Șimișna (384), Pericei (387), Someș Odorhei (389), Șimleu Silvaniei (313, 392, 394) și Nușfalău (396). În localitățile Mirșid (574), Chichișa (580) și Ileanda (592) au fost folosite ștampile din cauciuc. După cum se poate vedea din lista de mai sus, câteva ștampile au fost folosite în mai multe locuri succesiv.

Administrația maghiară a dotat patru orașe din Ardeal cu zece ștampile ocazionale. Printre cele patru orașe s-a numărat și Zalăul, unde Oficiul Poștal a folosit la 8 septembrie 1942 ștampila „A Wesselényi Szobor Újjáavatása. Zilah”.

Ștampilele „Taxa de plată” aveau în partea superioară textul KÉSZPÉNZZEL-BÉRMENTESÍTVE (plătit cu „bani gheață”-scutit de taxe), numele localității în partea inferioară și data în centru. Folosirea lor a început la 10 octombrie 1940. În județul Sălaj au fost folosite la Zalău și la Șimleu Silvaniei.

Ștampilele Poștei Ambulante erau folosite atunci când, din diferite motive, cele originale nu erau disponibile. Trei tipuri de astfel de ștampile au circulat în Ardeal:

- tip Mp-Ry, aplicată între 1938-1943, confecționată din metal, diametru 2,5 cm. Numele ambulanței feroviare era inscripționat în partea superioară, data la mijloc și numărul ambulanței în partea de jos. Începând cu luna octombrie a anului 1943, ștampilele au fost înlocuite cu tipul Mps-Xy.

- tip Mp-T, aplicată între 1938-1943, confecționată din metal, diametru 4 cm. Numele ambulanței și numărul acesteia erau imprimare pe cele două arce ale ștampilei. Începând cu anul 1942, au fost înlocuite cu tipul Mp. Pt-Vy, iar mai târziu cu tipul Mps-Xy.

- tip Mps-Xy, aplicate în perioada octombrie 1943 - mai 1944, confecționată din metal, diametru 2, 6 cm. În partea superioară era scris textul M. KIR. MOZGÓPOSTA, numărului rutei în partea de jos, data și litera mobile la mijloc („M”-dus, „T”-întors).

În județul Sălaj, astfel de ștampile au circulat pe rutele:

- 313 Oradea - Sărmășag (Nagyvárad-Sarmaság), începând cu data de 07.08.1943, Mp-Ry, M-T;

- 314 Sărmășag - Săcuieni (Sarmaság - Székelyhíd), începând cu anul 1940, Aj5, M-T

- 314 Sărmășag – Săcuieni (Sarmaság – Székelyhíd), în perioada 02.11.1940 – decembrie 1943, Mp-Ry, M-T;

- 316 Oradea – Jibou (Nagyvárad – Zsibó), începând cu 12.05.1943, Mp-Ry, M-T;

- 317 Zalău – Carei (Zilah – Nagykároly), începând cu anul 1940, Aj5, M-T;

- 317 Carei – Zalău (Nagykároly – Zilah), în perioada 02.11.1940–decembrie 1943, Mp-Ry, M-T;

Un alt tip de ștampilă uzitată în Ardeal a fost cea folosită de conductorii poștali din trenuri. Diametrul ștampilei era de 2,7 cm, în partea superioară era inscripționat numele rutei, iar în partea de jos abrevierea „jm” (jegykezelőmenet). În județul Sălaj, conductorii aveau astfel de ștampile pe rutele:

- Sărmășag – Șimleu Silvaniei (Sarmaság – Szilágysomlyó), în perioada 30.08.1941 - iulie 1944;

- Ulmeni – Cehu Silvaniei (Sülelmed – Szilágycseh), în perioada 19.06.1941 - iulie 1944;

- Săcuieni – Zalău (Székelyhíd – Zilah), în perioada 24.09.1941–iulie 1944;

- Zalău – Jibou (Zilah – Zsibó), în perioada 09.11.1940 – iulie 1944.

În perioada ocupației maghiare, în județul Sălaj au funcționat următoarele oficii poștale:

- Românași (Alsóegregy), 1 ștampilă, 06.12.1940 - data în care a fost primită ștampila la oficiu (în continuare prima cifră reprezintă numărul de ștampile primite, urmat de dată)

- Valcău de Jos (Alsóvalkó), 1, 23.11.1940

- Benesat (Benedekfalva), 1, 03.04.1941

- Stîrciu (Bogdánháza), 1, 22.01.1944

- Biușa (Bósháza), 1, 08.02.1943

- Gîrbou (Csákigörbó), 2, 10.10.1940

- Cizer (Csizér), 1, 02.12.1940

- Dioșod (Diósad), 1, 02.12.1940

- Gîlgău (Galgó), 2, 10.10.1940

- Plopiș (Gyümölcsenes), 1, 09.12.1940

- Halmășd (Halmosd), 1, 09. 12. 1940

- Hida (Hídalmás), 3, 25.09.1940

- Ip (Ipp), 2, 02.12.1940

- Carastelec (Kárásztelek), 1, 16.12.1940

- Creaca (Karika), 1, 16.12.1940

- Camăr (Kémer), 1, 02.12.1940
- Tetișu (Ketesd), 1, 20.06.1942
- Cuzăplac (Kozéplak), 1, 07.09.1941
- Crasna (Kraszna), 4, 25.09.1940
- Leșmir (Lecsmér), 1, 16.12.1940
- Letca (Letka), 1, 16.12.1940
- Zimbor (Magyarzsombor), 1, 23.12.1940
- Valea Pomilor (Mocsolya), 1, 29.06.1943
- Bobota (Nagyderzsida), 1, 02.12.1940
- Someș Guruslău (Nagygoroszló), 2, 23.12.1940
- Ileana (Nagyilonda), 3, 25.09.1940
- Năpradea (Náprád), 1, 23.12.1940
- Mirșid (Nyrsid), 1, 23.12.1940
- Treznea (Ördögkút), 1, 02.12.1940
- Sărmășag (Sarmaság), 2, 10.10.1940
- Ilișua (Selymesilosva), 1, 02.12.1940
- Uileacu Șimleului (Somlyóújlak), 1, 23.12.1940
- Someș Odorhei (Szamosudvarhely), 2, 02.12.1940
- Borla (Szilágyballa), 1, 02.12.1940
- Cehu Silvaniei (Szilágycseh), 4, 25.09.1940
- Cristur-Criseni (Szilágyfőkeresztúr), 1, 23.12.1940
- Gîrceiu (Szilágygörcsön), 1, 23.12.1940
- Chieșd (Szilágykövesd), 2, 11.03.1941 - 17.05.1944
- Nușfalău (Szilágynagyfalu), 2, 10.10.1940
- Pericei (Szilágyperecsén), 1, 23.12.1940
- Șimleu Silvaniei (SzilágySomlyó), 7, 06.09.1940
- Sălățig (Szilágyszeg), 1, 23.12.1940
- Sîncraiu Silvaniei (SzilágySzentkirály), 1, 02.12.1940
- Zăuan (Szilágyzovány), 1, 08.01.1941
- Stana (Sztána), 1, 08.01.1941
- Surduc (Szurduk), 2, 10.10.1940
- Almașu (Váralmás), 2, 05.10.1940
- Buciumi (Vármező), 1, 10.10.1940
- Virsolț (Varsolc), 1, 02.12.1940
- Zalău (Zilah), 10, 06.09.1940
- Jibou (Zsibó), 4, 25.09.1940

și următoarele agenții poștale:

- Băbeni (Aranyosmező), 1, 21.05.1942
- Aghireș (Egrespatak), 1, 05.09.1941

- Chechiș (Kettősmező), 1, 16.12.1940
- Meseșenii de Jos (Magyarkecel), 1, 11.03.1941
- Mineu (Menyő), 1, 19.05.1941
- Rus (Oroszmező), 1, 25.01.1943
- Șimișna (Semesnye), 1, 20.03.1942
- Boghiș (Szilágybagos), 1, 19.02.1942
- Șamșud (Szilágysámson), 1, 06.11.1941

Correspondența expediată prin ambulanțe sau conductorii poștali se efectua în Sălaj pe următoarele trasee:

- T2 Püspökladány-Oradea-Cluj: prin Jebuc (halta, în continuare H) și Stana H;
- T7 Săcuieni-Sărmășag: prin Porț H, Ip H, Nușfalău H, Șimleu Silvaniei, Uileacu Șimleului H, Giurtelecu Șimleului H, Sărmășag;
- T11 Carei-Jibou: prin Derșida H, Sărmășag, Câmpia Sălaj H, Bocșa H, Borla H, Guruslău H, Hereclean H, Crișeni-Zalău, Gîrceiu H, Mirșid, Poptelec H, Jibou;
- T17 Baia Mare-Cluj: prin Benesat, Aluniș H, Inău H, Jibou, Var H, Surduc, Băbuțeni H, Cuciulat H, Letca H, Răstoci H, Bizusa H, Ileana, Rus H, Glodu Someșului H, Gilgău;
- T17a Ulmeni-Cehu Silvaniei: prin Ulciug H și Cehu Silvaniei.

Bibliografie:

- *** *A Magyar Bélyegeket Monográfiája*, Budapesta 1965
 Dan Grecu, *Ardealul de Nord în timpul administrației maghiare*
 Buletinul Cercului de Studii al Istoriei Poștale din Ardeal, Banat și Bucovina
 Mihályfi Ernő, *A magyar alkalmi bélyegzések katalógusa*, 1980

Ioan GHERASIM - membru fondator
Alexandra GHERASIM

Primul timbru poștal din lume: One Penny = Black Penny - 1840

Dintre cei care s-au ocupat de-a lungul timpului de istoria „ideilor geniale”, cei mai mulți sunt de acord că primul timbru poștal a fost emis în Marea Britanie, la 6 mai 1840, din inițiativa lui Rowland Hill, o personalitate foarte interesantă, eclectică, pedagog progresist, promotor al colonizării zonei de sud a Australiei, director, pentru o vreme, al unei companii de căi ferate și înalt administrator, la un moment dat, desemnat să reformeze Poșta Engleză.

În anii '30 ai secolului al XIX-lea, poșta din Marea Britanie, ca de altfel în toate celelalte țări, pare a fi un coșmar. În condițiile revoluției industriale, care a determinat exodul unei mari părți a populației rurale către oraș, în contextul eforturilor de alfabetizare, nevoia de comunicare devenea din ce în ce mai mare. Tarifele pentru expedierea scrisorilor, care variau în funcție de greutate și distanță, erau prohibitive. Taxele poștale trebuiau plătite de către destinatar, care, dacă nu avea cu ce plăti, era nevoit adesea să refuze plicul. În Franța, cu un secol mai devreme, se încercase o altă metodă (decât plata la destinatar), un fel de bilet atașat scrisorii, prins cu o agrafă sau un fir (un precursor al timbrului poștal), prin care se făcea dovada că prețul expediției a fost achitat (de către expeditor).

Ideea timbrului poștal, pe care o va pune în practică Rowland Hill, se pare că era ceva mai veche, că fusese propusă guvernului austriac, în 1836, de slovenul Laurenz Koschier, iar doi ani mai târziu, scoțianul James Chalmer sugerase ceva asemănător și că, de fapt, de la acesta din urmă se inspira Hill. S-a țesut, însă, și o legendă în jurul timbrului poștal impus de Rowland Hill. Se spune că, într-o zi, prin 1837, acesta ar fi zărit o tânără care plângea amarnic după ce trecuse poștașul și întrebată fiind care este motivul supărării, ea i-a spus că a trebuit să refuze primirea unei scrisori de la iubitul ei, deoarece nu

avusese bani să plătească expedierea. Om cu greutate în administrația engleză, Hill a redactat un Memoriu, pe care l-a trimis primului ministru, Lordul Melbourne. În acest text, intitulat „Reforma poștală – importanță și fezabilitate”, Hill a propus plata în avans a expedierii scrisorii, cu un preț unic, indiferent de distanța, plata confirmată și garantată prin lipirea unui timbru poștal. Propunerea a fost acceptată și prevăzută în bugetul aprobat de Parlament, în 1839. S-a organizat, ulterior, un concurs, la care au participat artiști, dar și milioane de corespondenți anonimi, pentru realizarea timbrelor poștale.

În acest fel a apărut primul timbru – „Penny Black” – care permitea, contra sumei de un penny (echivalentul a 20 de minute de muncă, pentru un muncitor englez), trimiterea unei scrisori care să cântărească maximum 14 grame. Succesul a fost imediat și datorită realizării grafice, timbrul înfățișând-o pe regina Victoria la 15 ani, pe un fundal negru, care crea un foarte frumos efect vizual. A fost urmat de timbrul „Blue Penny”, cu același chip al reginei Victoria, dar pe un fundal albastru. Primele timbre nu aveau marginile zimțate și trebuiau tăiate cu foarfeca de către angajații poștei. Ideea a fost preluată rapid, până în 1843, de cantoanele elvețiene (Zurich și Geneva). Primul timbru colorat a fost realizat în 1845, în Elveția, în cantonul Bale și se numește „Colombe de Bale” („Porumbelul din Bale”). În 1849, la 1 ianuarie, apare și în Franța primul timbru, cu profilul zeiței romane a recoltelor și a agriculturii, Ceres. Napoleon al III-lea, ales în 1848 drept primul președinte al Republicii Franceze, nu va ezita, pentru a-și crește popularitatea, să tipărească, în aceeași vreme, un timbru poștal cu chipul său. În 1843, în Brazilia apare primul timbru poștal, având desenat pe el un ochi de bou. În Statele Unite ale Americii, sistemul a început să fie implementat în 1847, în anumite orașe și state federale, unele dintre aceste prime timbre fiind foarte rare și păstrându-se în câte un singur exemplar. Printre timbrele foarte rare, de o excepțională valoare istorică, se numără, de exemplu, timbrul postal „Mauritius Bleu” („Two Pence Bleu”), emis într-o colonie britanică (Insula Mauritius) în 1847, cu același chip al reginei Victoria, care a fost cumpărat la o licitație din 1993 cu suma de 3,3 milioane de euro.

Ideea colecționării timbrelor a urmat îndeaproape apariția lor, astfel că au o vârstă aproape comună. Primul album filatelic datează din 1862, iar prima vânzare la licitație a unui timbru poștal a avut loc la 29 decembrie 1865, la Hotel Drouot, din Paris. Un timbru poștal devine interesant pentru colecționari, prin vechimea lui, prin raritate,

prin originalitatea desenului, prin diverse abateri cromatice sau grafice, prin formă (există nu numai timbre în formă de pătrat sau dreptunghi, ci și triunghiulare - cele din America Latină și din țările francofone din Africa - în formă de inimă sau rotunde - precum timbrul „Cupei mondiale de fotbal, 1998, Franța”).

În topul celor mai scumpe și mai apreciate timbre de către colecționari, se află și timbrul poștal „Cap de bour”, tipărit în Moldova, în 1858, primul din Europa Răsăriteana. Din tirajul de 24.000 de timbre, din 1858, se pare că nu au supraviețuit decât 750. Din a doua emisiune de timbre „Cap de bour”, din același an, cu totul întâmplător au supraviețuit cele lipite pe un exemplar din ziarul „Zimbrul și Vulturul”, vândut la licitație în 2006 cu 830.000 de euro.

Radu Florin CHIȘIU – membru fondator

Amintirile copilăriei

De câte ori nu visăm la copilărie, la universul plin de miracole, de joc, de veselie, scăldată în lumină și mirare. Este o lume de poveste duioasă și în care totul este posibil, este un tărâm feeric în care trăim deplin și ne aducem aminte de acele clipe unice. Când suntem copii avem inima deschisă spre iubire și frumos. Pentru a depăși momentele de început sau grele ale vieții, trebuie să ne întoarcem la vârsta copilăriei când se înfiripă primele atracții, primele intenții care vor sta la baza viitoarelor pasiuni-în speță colecționarea de timbre filatelice. Părintele filateliei, ROWLAND HILL (1795-1879) a fost cel care a făcut mulți copii fericiți dar și multe persoane, care au devenit împătimiți ai așa-ziselor petice de hârtie din lumea întreaga unde uneori își găsesc refugiul, delectarea, destinderea, alungarea stresului cotidian dar și un mijloc de comunicare și formare de noi prieteni. Majoritatea statelor lumii au emis timbre cu imagini din poveștile și desenele animate de care și azi ne fac să ne amintim cu plăcere de anii copilăriei în care citeam sau ascultam cu interes poveștile și povestioarele cu tâlc sau cu personaje mitologice, cu eroi de legendă etc. Colecția personală include și o tematică cu titlul povești, povestioare și desene animate avându-l ca părinte al desenelor animate pe marele WALT DISNEY n. 1901-d. 1966 care ne descrețește și azi frunțile cu simpaticul șoricel Mickey Mouse, năzdrăvanul rățoi Donald Duck, câinele Pluto, iepurașul Bugs Bunny, cei trei purceluși Fiddler Pig, Fifer Pig, Practical Pig, Goofi, Chipe'n Dale, Huey, Daisy Duck, Merlin, Madam Mim, Bluto, Mimie Mouse, Clarabelle Cow, Tobosarul Horace, Purcelușul Paddy, Purcelușul Peter. Poveștile și povestirile lui Hans Christian Andersen, Frații Grimm sau basmele lui Ion Creangă și Petre Ispirescu au făcut furori în lumea filatelică prin apariții de serii executate cu o grafică deosebită, completând

corola tematică. România a emis serii filatelice reprezentând imagini sugestive cu diverse personaje și momente reprezentative astfel: Punguța cu doi bani, Ileana Sânziana, Dănilă Prepeleac, Ursul păcălit de vulpe, Prâslea cel voinic și merele de aur, Făt Frumos din Lacrimă, Scufița Roșie, Corbul și vulpea, Motanul Încălțat, Povestea țafului, Povestea ridichii, Isprăvile lui Păcala, Boul și vițelul, Lupul moralist, Harap Alb, Făt Frumos și Ileana Cosânzeana, Făt Frumos răpune zmeul, Gruia lui Novac, Maria, Pin-Pin, Homo Sapiens, Manole Monk, Bălănel, Gore Grigore, Mihaela, Frumoasa din pădurea adormită, Oglinda fermecată, Albă ca Zăpada și cei șapte pitici, super eroii americani: Super Man, Bat Man, Plastic Man și alții. Tematica filatelică cuprinde serii și timbre din următoarele state: România, Paraguay, Polonia, Ungaria, Belgia, Turks and Caicos Island, Grenada, Anguila, San Marino, Maldives, Togolaise, Grenada Grenadines, Mongolia, Bhutan, USA, Dominica, Israel, URSS.

Doresc să aduc profunde mulțumiri domnului profesor Mătieș Vasile pentru sprijinul acordat în realizarea acestei tematici rar întâlnită între filателиști.

Gabriel Antoniu LAVRINCIC - membru asociat

Muzeul Prieteniei Româno-Ruse

Mă numesc Gabriel Antoniu Lavrincic sunt născut în comuna Marca, județul Sălaj, reprezint și promovez industria românească de mobilă în Federația Rusă și în toate republicile ex-sovietice, pe postul de director comerț export și sunt președintele Asociației de Cooperare România-Rusia.

Am deosebită plăcere să vă prezint proiectul Muzeul Prieteniei Româno-Ruse, muzeu unic în lume! Clădirea muzeului - special creată cu destinația de muzeu - va fi amplasată în Cluj-Napoca, Zalău, Șimleu Silvaniei, sau comună Marca județul Sălaj, toate aceste locații reprezentând un real potențial de implementare a proiectului.

Mulți diplomați cu greutate declară că acesta este cel mai mare proiect care s-a realizat vreodată în toată istoria relațiilor dintre România și Rusia. Muzeul Prieteniei Româno-Ruse, va avea o influență pozitivă asupra relațiilor ruso - române la nivel cultural, istoric, diplomatic și economic. Se dorește că acest muzeu să fie un pod de legătură între România și Rusia, care să ajute la încălzirea și consolidarea relațiilor social-culturale și istorice dintre cele două naționalități.

Obiectul expunerii în acest muzeu vor fi scrisorile primite de subsemnatul din URSS în perioadă 1986 - 1992, care vor fi puse la dispoziție în scopul realizării acestui muzeu inedit. [...] „Recordul Mondial la categoria «Cele mai multe scrisori primite în toată istoria omenirii», emis de prestigioasa și arhicunoscută Guinness World Records din Marea Britanie, se află în posesia unui român născut în comună Marca, Județul Sălaj - România. Este vorba de Gabriel Antoniu Lavrincic, domiciliat în Cluj Napoca, cel care deține conform oficialilor Guinness fix 22.018 scrisori primite din URSS. Acesta la vârsta de numai 11 ani în 1986 a construit un «facebook

prin scrisori» dând naștere unei - rețele sociale - în timpurile când nu existau nici computere, nici măcar scânteia unei idei de rețea socială: <http://www.guinnessworldrecords.com/records-9000/most-letters-received-in-a-lifetime/>”

Datorită Recordului Mondial stabilit, comuna Marca și județul Sălaj, au fost făcute cunoscute în toată România și pe tot globul pământesc! Datorită acestui Record Mondial comuna Marca a ieșit pentru totdeauna din anonim. Ba mai mult acest Record Mondial face cinste și onoare județului Sălaj, României și nu în ultimul Federației Ruse unde s-a scris în sute de publicații despre această minunată realizare.

Astfel, povestea incredibilă a celor 22.018 de scrisori primite din URSS va fi expusă în muzeu și se va face cunoscută în întreagă lume.

În acest muzeu pe lângă multe lucruri de interes internațional, va fi prezentată o cronică a anilor `86 - `90 din timpul comunismului; prin corespondența primită de la pionierii sovietici se va putea vedea cum comunicau atunci oamenii între ei prin scrisori scrise cu mână și trimise prin poștă, va fi prezentată istoria și viața acelor vremuri, se va arată drumul corespondenței și modalitatea prin care au ajuns scrisorile de la expeditor, din toată Rusia, Siberia, fostele republici sovietice, Asia, și alte locații din lume, la destinatarul Gabriel Lavrincic.

Pe atunci nu existau rețelele de socializare din ziua de azi, precum *facebook*, *twitter* sau *skype* prin care să se comunice. La vremea respectivă, internetul era corespondența prin scrisori. Toate aceste dezvăluiri vor fi expuse printr-un concept unitar, special creat, care va pune în valoare importanța, frumusețea scrisorilor și a poveștilor scrise în corespondența redată. Totodată, acest muzeu se va folosi de cele mai noi tehnologii de expunere, astfel încât publicul să poată parcurge ușor povestea muzeului; se vor realiza sisteme interactive de expunere, spații special destinate activităților unui muzeu modern, spații generoase cu funcțiuni bine definite, în așa fel încât și cel mai exigent public să fie cucerit de povestea prieteniei româno-ruse.

Acest muzeu va avea menirea de a se adresa și tinerei generații „facebook”, pe care o va îndemna să redescopere acest experiment legat de comunicarea scrisă pe hârtie, prin care să înțeleagă, că se poate face educație de calitate și *cu creionul și hârtia*. În multe cazuri educația clasică făcută cu creionul și hârtia, depășește educația făcută *cu tastatura*.

Specialiști ruși și români din domeniu spun că această colecție de scrisori (corespondența) este o adevărată comoară culturală/ antropologică, atât pentru țara noastră, cât și pentru vecinii ruși, dar și de o importanță majoră în filatelie. Pe lângă cele peste 22.018 de scrisori, în muzeu vor fi expuse vederile, fotografiile și mărcile poștale care au însoțit corespondența primită de la pionierii din URSS.

De mic copil am promovat România, încă de la vârstă de 11 ani zilnic pe tot spațiul ex-URSS, din Kiev, Vilnius până în Moscova, Murmansk, Arhangelsk, Ekaterinburg, Siberia, Omsk, Novosibirsk, Irkutsk, Barnaul, Măgădan, Kamchatka, Habarovsk, Vladivostok, ajungând până la Cercul Polar în Peninsula Yamal. Prin corespondențele mele am trimis vederi, cărți poștale, materiale despre cultură, sport, muzică, fotografii realizate de mine în comuna mea/județul meu, scriind rapoarte lungi în care povesteam despre istoria românilor și descriam obiceiurile noastre de zi cu zi. Le-am făcut cunoștință pionierilor sovietici cu Burebista, Decebal, Traian, Vlad Țepeș, Mihai Viteazul, Ștefan cel Mare, Mihai Eminescu, Ion Creangă, Petre Ispirescu, Helmuth Duckadam, Dan Spătaru, Gică Petrescu, Frații Petreuş, Nicolae Sabău, Florin Piersic - decupându-le fotografiile din ziare și reviste și trimițându-le prietenilor mei sovietici. Traduceam din reviste și ziare articole întregi despre diverse teme: istorie, sport, muzică, filme românești, literatură. Făceam acest lucru cu multă plăcere, pasiune înfocată și responsabilitate. Cei ce mă cunosc spun că de mic copil am fost și sunt un AMBASADOR al României în Uniunea Sovietică, CSI, respectiv Federația Rusă. Mulți cetățeni onorabili din Federația Rusă și spațiul ex-sovietic au descoperit prin scrisorile mele cultura și civilizația românească. De fiecare dată când mi se spune că prin scrisorile mele au descoperit România sunt mândru că am făcut ceva pentru scumpa mea țară și bineînțeles sunt motivat să promovez pe mai departe, cu mult entuziasm valorile României nu numai prin corespondență dar mai ales prin deplasările mele regulate în vastul spațiu ex-sovietic.

Datorită acestei corespondențe complexe am devenit un bun „specialist” în tot ceea ce înseamnă Rusia, respectiv ex-URSS, dețin un portofoliu larg de relații și un capital enorm de simpatie aproape în tot spațiul respectiv, care ar fi păcat să nu fie cultivat în interesul economic și politic al României! Nu degeaba rușii care mă cunosc îmi spun „românul cu suflet rusesc”. Pe lângă alte lucruri extraordinare, această corespondență intensă m-a ajutat să învăț limbă rusă, să

cunosc și să înțeleg în profunzime psihologia oamenilor în procesul de comunicare.

Recent, împreună cu Editura Minerva am publicat cel mai reușit *Ghid de conversație Român - Rus* care nu are analogie pe piața din România (afirmație făcută de specialiști în domeniu!) iar la una dintre cele mai prestigioase edituri din Moscova se va publica tot sub semnătura mea un *Ghid de conversație Rus - Român*, destinat vorbitorilor de limbă rusă care vor să învețe limba română și să cunoască mai bine România.

Referințe mass-media:

Website Guinness World Records:

<http://www.guinnessworldrecords.com/records-9000/most-letters-received-in-a-lifetime/>

Ziar Magazin Sălăjean_1:

<http://www.magazinsalajeon.ro/cultura/un-proiect-inedit-pentru-cladirea-muzeului-prieteniei-romano-ruse.html>

Ziar Magazin Sălăjean_2:

<http://www.magazinsalajeon.ro/social/comuna-marca-se-pregateste-de-carte-recordurilor.html>

Ziar „Magazin Sălăjean”_3:

<http://www.magazinsalajeon.ro/social/s2591259jean-238n-carte-recordurilor.html>

Știrile TVR:

http://stiri.tvr.ro/romania-optimista-un-roman-e-in-guinness-book-pentru-numarul-impresionant-de-scrisori-primate_34284_video.html#view

Ziar Sălăjeanul:

<http://www.salajeonul.ro/un-salajeon-infiinteaza-muzeul-prieteniei-romano-ruse-3528>

TV Sălăjeanul:

<http://www.youtube.com/watch?v=VfioxhLuzfw>

Ziar Graiul Sălajului:

<http://www.graiulsalajului.ro/index.php?cmd=articol&idart=24221>

Ziar Monitorul de Cluj:

<http://www.monitorulcj.ro/actualitate/14816-romania-ar-putea-avea-primul-muzeu-al-scrisori-si-prieteniei-romano-ruse>

TV Transilvania Live:

<http://www.transilvaniaalive.ro/article/amintiri-adunate-%C3%AEntr-un-muzeu>

Realitatea TV:
http://www.realitatea.net/foto-video-povestea-omului-care-a-adunat-22-000-de-scrisori-intr-o-viata_1023864.html

Zalău TV:
http://www.youtube.com/watch?v=g_I8h1GkOgs

Romania-Insider:
<http://www.romania-insider.com/romanian-holding-world-record-for-letters-received-by-post-wants-to-create-national-museum-of-letters/64201/>

Facebook:
Muzeul Prieteniei Romano-Ruse = Музей Русско-Румынской Дружбы

Radio „România Actualități”:
http://www.romania-actualitati.ro/localitea_scrisoriilor-41031

Radio Vocea Rusiei:
http://rus.ruvr.ru/2013_03_04/Avtor-russkogo-razgovornika-iz-Ruminii-popal-v-knigu-rekordov-Ginnessa/

Asociația de Cooperare România-Rusia:
<http://www.acs-rss.ro/>

Film documentar Muzeul Prieteniei Româno-Ruse:
<http://www.youtube.com/watch?v=rCOe9k5Hv8g#t=364>

Габриэль Антонию Лавринчик

Музей Румыно-Российской Дружбы, Трансильвания, Румыния

Меня зовут Габриэль Антонию Лавринчик. Я родился и проживаю в Румынии. Мне 37 лет. На данный момент я являюсь директором по внешней торговле группы компаний «Simex Grup», Румыния и президентом Ассоциации по сотрудничеству Румыния-Россия.

Я владею 10-тью языками, из которых больше всего люблю русский, который мне как родной. Русский язык я выучил самостоятельно, переписываясь с советскими пионерами в возрасте 11-14 лет.

В течение 1986 - 1991 годов я получил 22 018 писем из Советского Союза, благодаря чему я попал официально в Книгу Рекордов Гиннеса! Я являюсь рекордсменом по количеству полученных писем и по переписке! С помощью Бога я стал мировым чемпионом по переписке, информации и коммуникации! Вот так я попал в историю! Мой мировой рекорд касается особенно Румынии и России и, конечно, всех бывших советских республик. Именно поэтому я решил открыть в Трансильвании (Румыния) Музей румыно-российской дружбы, который будет работать на благо румыно-русских отношений, являясь реальным мостом между румынской и российской культурами.

Большинство людей считают этот музей самым большим проектом между Румынией и Россией, поскольку за всю нашу общую историю не было такого особенного проекта, как создание Музея румыно-российской дружбы. Реализация проекта по открытию музея позитивно повлияет на русско-румынские отношения в культурном, историческом и дипломатическом плане так, как главным призванием музея является помощь в создании и сохранении благоприятных и дружественных отношений между Россией и Румынией.

Основу экспозиции музея составит моя личная переписка с советскими пионерами за период с 1986-1992 г. , а именно огромное количество писем, которыми я владею в количестве 22.018 штук, полученных от советских пионеров. В музее также будет представлена логистическая карта писем, которые были доставлены в Румынию с самых дальних уголков бывшего Советского Союза, включая Сибирь, полуостров Ямал, Дальний Восток и т. д.

Все эти письма были мною получены от друзей, с которыми я в детстве познакомился в пионерском лагере, бывшем в ту пору еще советским, а также через газету «Пионерская правда». С некоторыми из российских друзей по переписке я общаюсь до сих пор.

Многолетняя переписка помогла мне познакомиться с Советским Союзом, полюбить Россию и русскую культуру, и выучить русский язык. Вот так я стал «румыном с русской душой», самостоятельно построив в возрасте 11-ти лет «свою социальную сеть», свой facebook через бумажную переписку еще в советские годы, когда не было компьютеров, и даже вообще не существовала идея «социальной сети».

Подтверждение рекорда находится на официальном сайте Книги Рекордов Гиннеса (website official Guinness World Records) по адресу: <http://www.guinnessworldrecords.com/records-9000/most-letters-received-in-a-lifetime/>

Личная моя переписка представляет настоящую культурную ценность, как для России, так и для Румынии, а также важную ценность по линии филателии. Поэтому кроме личной корреспонденции в музее будут представлены открытки и фотографии советских друзей, а также много разных интересных исторических предметов 80-90-х годов, которые представляют немалую международную ценность. Вся уникальная экспозиция музея будет представлена в качестве специально сделанной профессиональной презентации, которая будет подчеркивать важность и красоту письма в самых ярких историях советских пионеров.

Уникальный Музей румыно-российской дружбы будет оснащен новейшими достижениями техники для современных музеев, включая специальные программы и оборудование, отвечающие всем пожеланиям и требованиям посетителей, которые будут приятно очарованы интерактивными рассказами о румыно-русской дружбе ребятишек.

Через мою личную переписку с советскими пионерами современное поколение сможет понять, как люди жили и общались раньше. Как все прекрасно знают, во времена существования Советского Союза, не было таких международных социальных сетей, как facebook, tweeter или skype. В недалеком прошлом единственным и надежным Интернетом была бумажная переписка. Именно Музей румыно-российской дружбы сможет привлечь внимание представителей нынешнего поколения, многие из которых даже не знают, как выглядит письмо, наглядно объяснив, что качественное интеллектуальное воспитание возможно осуществлять и с карандашом на бумаге, что в большинстве случаев более эффективно, чем за компьютером.

Я знаю прекрасно, что такое информация и общение еще с 11-ти летнего возраста, когда я каждый день писал в среднем от 20 до 80

писем, которые отправлял своим друзьям по переписке в Советский Союз. Благодаря переписке я понял и хорошо изучил психологию людей в процессе коммуникации и общения. Например, когда я читаю письмо или e-mail от незнакомого человека, то сразу же определяю кто он по жизни. Моя переписка с раннего детства мне очень помогла как в профессиональном, так и в личном плане.

Через свою переписку детства я продвигал в Румынии СССР, а в СССР – Румынию, начиная от Киева до Москвы, Вильнюса, Сибири, Барнаула, Иркутска, Магадана, Камчатки, Владивостока и до Калининграда и полуострова Ямал. Все, кто меня знают по переписке, говорят, что я был и есть Посол между Румынией и Россией. Я - живое воплощение дружбы народов, которая не знает границ и расстояний.

Много взрослых граждан современной России еще в детстве с моей помощью узнали о Румынии, ее культуре, традициях, политике и экономике, а много моих румынских друзей узнали о России и поняли, что Россия не обозначает только коммунизм, – это великая русская культура, которая является частью мировой культуры и цивилизации.

Кроме владения русским языком, эта личная переписка с советскими друзьями помогла мне понять и изучить прекрасно русский менталитет так, как с детства я ежедневно изучал психологию русского характера. Я как ходячая энциклопедия знаю все, что обозначает Россию и бывший СССР. Многие русские при первой встрече не верят, что я румын до тех пор, пока я не предоставляю им свой паспорт. Русские, которые меня знают хорошо, называют румыном с русской душой.

Мой дед Жука Петру 66 лет назад был военнопленным в СССР. Именно он является человеком, который привил мне любовь к русскому языку и культуре. Он мне помог понять важность и суть коммуникабельности. Благодаря моему дедушке коммуникация и информация стала «профессией моей жизни». Конечно же, мой дед обнаружил и развил во мне талант к иностранным языкам. По сегодняшний день я ему обязан всеми своими успехами. На его стараниях во время войны я сегодня строю красивую профессию и, конечно, обладаю непобедимым мировым рекордом Книги Гиннеса. Мой дорогой дедушка продемонстрировал всем, что любовь и доброта может войну победить! Ничего не случается случайно на этой земле.

В румынском издательстве «Миневра» вышел в свет румыно-русский разговорник, над которым я работал более года. Специалисты и преподаватели русского языка знаменитых румынских университетов городов Клуж Напока и Бухарест утверждают, что такой хороший и чрезвычайный разговорник как мой еще никто не создавал и, наверное, не создаст.

С Уважением,
Габриэль Антонию Лавринчик

Национальное Радио и Телевидение «Румыния» передали очень интересные передачи про меня, мою любовь к России, и мой мировой рекорд Книги Гиннеса. Об этом также было опубликовано на всей территории Российской Федерации от Сахалина до Москвы и от Хабаровска до Санкт-Петербурга в российских газетах таких, как:

«Независимая Газета»:

http://www.ng.ru/style/2011-12-27/16_record.html

Журнал «Статус»:

<http://mystatus.ru/article/196/>

Румын с «русскою душою»:

<http://interaffairs.ru/i/aif.pdf>

Журнал «Международная жизнь»: <http://interaffairs.ru/read.php?item=8677>

Радио «Голос России»: http://rus.ruvr.ru/2013_03_04/Avtor-russkogo-razgovornika-iz-Ruminii-popal-v-knigu-rekordov-Ginnesa/
«Союз архитекторов России”:

<http://www.uar.ru/news/98/2226/>

Радио «Голос России»: http://rus.ruvr.ru/2013_03_04/Avtor-russkogo-razgovornika-iz-Ruminii-popal-v-knigu-rekordov-Ginnesa/
Website Guinness World Records:

<http://www.guinnessworldrecords.com/records-9000/most-letters-received-in-a-lifetime/>

Facebook:

Muzeul Prieteniei Romano-Ruse = Музей Русско-Румынской

Дружбы

Румынско - Русский разговорник:

<https://www.facebook.com/GhidDeConversatieRomanRusLavrinciGabrielAntoniou?ref=hl>

Ассоциация по Сотрудничеству Румыния - Россия:

<http://www.acs-rss.ro/>

Документальный фильм - Музей Русско-Румынской Дружбы:

<http://www.youtube.com/watch?v=rCOe9k5Hv8g#t=364>

Ex-Libris

Károly BALAJTI - membru asociat

GRAFICĂ -

eterna luptă dintre alb și negru

Motto:

...Mică arhitectură
simbol de simboluri
Crainic al culturii..."

(Francesco Orenes, Oda Lx libris-ului)

Creațiile de grafică mică

Rămâne și astăzi, în epoca imaginii de sinteză pe computer, una dintre cele mai nobile componente ale artelor grafice. În egală măsură meșteșug de artizan și har artistic, această tehnică este la fel de contemporană ca și acum cinci sute de ani.

După definiția Enciclopediei Artistice „Ex Libris-ul” este aceea creație (lucrare) artistică ce conține numele posesorului cărții, emblema, sigla, semnalistica acestuia, lucrare artistică ce se aplică pe coperta sau pe prima pagina a cărții.

Este cunoscut din secolul al XV-lea, ca una dintre preocupările de seamă a graficienilor cei mai selecți a vremii, a reprezentat proiectarea lucrărilor de grafică mică, de exemplu la Dürer cu prima sa lucrare datând din 1511, executată pentru filozoful umanist W. Pirckheimer.

Este de știut că cel mai vechi Ex Libris de tip vigneta datat 1480, a fost găsit în biblioteca lui HANS IGLER (Hans Ariciul), ce prezintă un arici ținând între buze un fir de floare. Prezentarea raportului animal-obiect aparținea cu predilecție Evului Mediu în codexurile vremii. Hans Iglér era probabil un om închis la fire, dar cu suflet blând, sensibil ca un fir de floare.

Tematica nu a fost dată uitării, iar epoca noastră modernă o folosește în diferite forme.

Scurt istoric

După cercetările istorice cele mai recente, începuturile gravurii în lemn (xilografură) de sină stătătoare se datează din anii 600 e.n. fiind întâlnită în tipăriturile chinezești. Prima xilografură păstrată se datează din 668 e.n. și a fost descoperită de Aurel Stein la Tunhuang (China de vest) ca ilustrație într-o sutră budistă (carte religioasă) de limba chineză, astăzi aflându-se la British Museum din Londra.

Xilografura este cea mai veche tehnică de grafică, având aceiași vechime ca și cultura japoneză; s-a răspândit odată cu tipăriturile cărților budiste chinezești ca ilustrații ale acestora, pe parcursul veacurilor 10 și 13-lea, întâlnindu-se și în lucrările mondene.

Epoca de aur a xilografurii chineze se datează din sec. XV-XVI, când lucrarea grafică apare independentă față de obișnuitele ilustrații ale cărților religioase și este colorată.

Xilografura își are originea în China, de unde ajunge apoi în Japonia și Europa. Din sec. XVII înflorește în Japonia cultura „ÜKiyoye” (lumea imaginilor trecute), ca formă populară a picturii și gravurii în lemn.

În Europa Renașterii practica xilografurii cunoaște o mare dezvoltare. Această cultură grafică care pornește în sec. 15 a pregătit în esență, în timp terenul pentru gravură în metal, care se va împlini în secolul XIX. Spre deosebire de xilografură, în care desenul se „imprima” în relief, pe placa metalică desenul constă din hașuri săpate, fie cu dălțiță, fie zgâriate cu acul sau corodate cu acizi.

Prima gravură zgâriată cu acul datează din anul 1513 fiind realizată de Urs Graf (1435-1529?), un creator cu largi vederi umaniste și un excelent gravor în lemn și metal.

Printre creatorii cei mai inventivi îl putem aminti pe Albrecht Dürer (Nürnberg, 1471-1525). Cei mai însemnați gravori din secolului XVI erau Augustin Hirsch-Vogel (1503-1553?) și Hans Sebald Lautensack (1524-1563), atelierele lor funcționând în Nürnberg și Viena.

Tot în această perioadă se implică în procesul creației și artiștii italieni cei mai însemnați precum Francesco Mazzola poreclit și Parmagianio Parmagianio (1503?-1540) și Andrea Nendola poreclit Schiavone (1522-1563). Reprezentantul cei mai de seamă a Țării Gallilor în această perioadă era Jacques Du Cerceau (1510-1560). Cultura adevărată a gravurii în metal era însă reprezentată de Germania și Țările de Jos.

Dintre predecesorii lui Rembrant îi amintim pe reprezentantul grupării gravurilor, Lucas Van Leyden (1494-1553) iar între 1525-1569 pe seniorul Pieter Bruegel.

Gravorii remarcanți ai sec. XVII sunt, francezul Jaques Callot (1529-1635) gravorul cu daltiță în aramă de la curtea Regelui Ludovic al XIII-lea, olandezul Rembrandt Hermensz Van Rion (1606-1669), iar din cercurile italiene Giovanni Battista (1696-1770) și Giovanni Domenico (1726-1804).

Gravorii englezi ai sec. XVIII se pot caracteriza unitar prin lucrările lor satirice, filozofice, lucrările lor fiind oglinda sarcastică, grotescă a societății. Reprezentantul cel mai de seamă al epocii era William Hogart (1697-1764) și spaniolul Francesco Goya (1745-1828) cu seriile de lucrări „Caprichos” „Desastres Della Guerra” „Roverbius” „Tauromaquia”.

Cel mai vechi Ex Libris pe teritoriul României poate fi socotit ca fiind ștampila „Decebalus Per Scorilo”, datând din secolul doi după Christos, descifrabilă pe un vas mare de cult, găsit în capitala dacică Sarmisegetuza.

Ex Librisul manuscris era deja uzual în veacurile XVI-XVII, iar Ex Librisul etichetă, ca unitate fizică distinctă, este folosit din veacul al XVI-lea, la curțile domnești, boierești, și în la bibliotecile din mănăstiri.

Despre grafică în general

Criteriul principal al graficii mici este principiul multiplicabilității, dar această principiu nu înseamnă reproductibilitatea foilor gravate; de exemplu, lucrările făcute în creion, cărbune, cretă, în acuarelă sau pastel, în ciuda concepției generale, nu sunt lucrări de grafică, ci așa zise-le *piece-unique*, unicate, piese unice care se poate reproduce dar nu se pot multiplica.

Clasificarea lucrărilor este și mai grea, deoarece întâlnim des lucrări executate în tehnica mixtă, în care modalitățile de execuție sunt foarte complexe.

Caracterul grafic a lucrării se definește și prin tonalitatea ei în negru-alb. Originalul gravurii în lemn, metal, piatră este placa propriu-zisă, astfel încât grafica artistică este doar acea creație al cărei original este conceput de artist. Acceptarea și recunoașterea acestui fapt taie toate căile unor posibile neînțelegeri și conferă autenticitate actului artistic propriu-zis.

Despre creațiile grafice

Gravura constituie acea parte a graficii de șevalet care, aplicată pe diferite suprafețe pe calea multiplicării mecanice, ajunge pe suprafața hârtiei.

Se pot deosebi aici lucrări de „tipar adânc” - gravurile în aquaforte, pointe-seche, dălțițe, mezzotinta, aquatinta sau de „tipar înalt” - gravurile în lemn transversal și vertical sau linoleum.

O formă mai specială de „tipar plan” o constituie litografia. În sfârșit, seriografia folosește procedeele împrumutate de la dezvoltările fotografice.

În linii mari, orice lucrare de gravură se realizează într-o prima etapă pe o placă de lemn, metal, sau piatră. Desenul este incizat fie prin zgâriere directă, fie prin adâncirea conturilor cu ajutorul acizilor.

Placa astfel preparată este încărcată cu cerneală tipografică, depozitată potrivit fiecărei forme de gravură, fie în liniile adâncite, fie în cele ridicate față de suprafața de bază, desenul plăcii încărcate cu cerneală, fiind transferat, prin intermediul unei prese mecanice, pe o coala de hârtie.

Ex Libris-ul internațional

Ex Libris-ul internațional a fost inițiat de renumitul grafician - colecționar italian Gianni Mantero susținut de renumiți colecționari a vremii ca olandezul Johan Schwencke, austriacul Hubert Woyty-Wimmer, Toni Hofer; s-au înființat apoi în mai multe țări din lume societăți naționale de prieteni ai Ex Libris-ului, care reuneau bibliofili de seamă, colecționari și creatori de grafică Ex Libris, ce au desfășurat o fructuoasă activitate materializată prin alcătuirea de colecții, apariția unor reviste de specialitate, prin creșterea numărului de graficieni implicați în munca de creație Ex Libris, culminând în anul 1939 cu înființarea Federației Internaționale a Societăților de Prieteni ai Ex Libris-ului (prescurtat FISAE, International Federation of Ex Libris Societies)

Întreruptă de cel de al doilea război mondial, reorganizată după 1945, această activitate a luat o asemenea amploare încât UNESCO a înscris-o în programul său cultural.

Încă din anul 1968, Federația Internațională a început editarea unor volume cu caracter antologic, intitulate „Artisti Dell'ex Libris”,

în care au fost prezenți graficieni din toată lumea (și din țara noastră) - propuși de către societățile naționale sau de către editorul volumelor.

Până în anul 1984 au apărut șapte asemenea volume, după care s-a trecut la editarea unei enciclopedii intitulată „Encyclopedie Bio-bibliographique - De L'art de L'ex Libris Contemporain” ale cărei volume nu mai apar din doi în doi ani, ca precedentele volume FISAE, pentru că nu mai sunt condiționate de Congreșele Internaționale.

În mod constant, alte și alte asociații de-a lungul anilor, au depus cerere pentru a deveni membri FISAE. Amintim aici țări ca: Slovenia, Marea Britanie, SUA, Finlanda și Canada (1970), Japonia, China, Rusia, Luxemburg, Italia și Israel, (1980), Estonia, Spania, Polonia, Lituania, Ucraina și Iugoslavia (1990).

Congreșele Federației Internaționale pentru Ex Libris (FISAE) se organizează o dată la doi ani, în diferite țări, sub patronajul UNESCO.

Astfel, primul Congres Internațional de Ex Libris a avut loc în 1953 în Austria, la Kufstein, urmat de Congresul din Lugano (Elveția 1954), cel de la Anvers (Olanda 1955), Congresul de la Frankfurt (1956), Amsterdam (1957), Barcelona (1958), Viena (1960), Leipzig (1961), Paris (1962), Cracovia (1964) și Hamburg (1966). Următoarele Congreșe FISAE a avut loc la Budapesta (1970), Helsingör - Danemarca (1972), Bled - Slovenia (1974), Lisabona (1976), Lugano - Elveția (1978), Linz - Austria (1980), Oxford - Marea Britanie (1982), Weimar - Germania (1984), Utrecht - Olanda (1986), Frederikshavn - Danemarca, (1988), Mönchengladbach - Germania (1990), la Sapporo - Japonia (1992), Milano (1994). În 1996 în orașelul istoric din Boemia, Chrudim (Republica Cehă), a avut loc cel de-al XXVI-lea Congres FISAE. Lucrările congresului s-au desfășurat la Muzeul de Artă, unde s-au derulat schimburile de piese mult așteptate de participanți. La standuri speciale s-au putut pune în vânzare cataloage, reviste și cărți, în schimbul unui procent din prețul de vânzare. În 1998 a urmat Congresul al XXVII-lea de la Sankt Petersburg - Rusia, la care în 1998, ASOCIAȚIA ROMÂNĂ DE EX LIBRIS a fost acceptat ca membru activ. Congresul al XXVIII-lea a avut loc la Boston - (SUA); s-au organizat apoi congresele din 2000, la Frederikshavn (Danemarca 2002) la care s-a aprobat organizarea unor concursuri internaționale de Ex Libris realizate cu CGD (Computer Reproducer Design), Stadthalle, Wels (Austria 2004), când pentru

prima dată în istoria FISAE s-a organizat un Concurs Internațional anunțat de renumitul Departament Informațional de Management al Universității „Hacettepe” din Istanbul – Turcia, realizate în CGD, CRD sau CAD (1191 lucrări selectate de la 350 de creatori din 34 de țări); Nyon (Elveția 2006), Beijing (2008), Istanbul (2010), Naantali (Finlanda, 2012).

La fiecare congres se anunță următorul loc de desfășurare, astfel al XXXV Congres FISAE va avea loc la Tarragona (Spania) în 2014.

Ex Libris-ul în România

În 1916, pictorul Jean Al. Steriadi și editorul H. Fischer din Galați întemeiază Societatea „Grafica”, pentru răspândirea și încurajarea gravurii de carte. În 1923 se formează Asociația Bibliofila Română (ABR), cu program editorial, bibliofil și publicistic. În 1925 apare singurul număr al gazetei „Tiparnița”, ca publicație a ABR având în subtitlu programul: „Despre cărți vechi și noi și despre alte lucruri frumoase”.

În același an, la Cluj, apare o revistă trilingvă (română, maghiară, germană) a Editurii „Le Page”, care sub titlul „Ex Libris” publică materiale publicitare pentru cartea curentă. În aceeași categorie, de publicații se înscriu: „Bibliografia” (1920-1921), „Buletinul cărții” (1923-1924), „Buletinul Asociației editorilor români” (1933), respectiv „Bibliophilia”, (din 1937- 1938). Între anii 1932-1947 ștabela expunerilor și a colecționării lucrărilor de grafică mică a fost preluată de creatorul și editorul de Ex Libris-uri, seniorul Radványi Román Károly din Oradea, al cărui atașament deosebit față de acest gen de artă se poate vedea după nenumăratele sale expoziții organizate în țară și străinătate.

Prezentarea și evoluția culturii Ex Libris-ului între anii 1970-1980 se datorează revistei clujene „Művelődés”, prin contribuția secretarului general de redacție, Gábor Dénes, cel mai cunoscut animator și colecționar al anilor ‘70-’80 de la noi din țară. Rămân memorabile expozițiile organizate de dânsul, cataloagele editate cu aceste ocazii și seria de articole și portrete de artiști pe care le-a publicat în diferite reviste. Revista „Művelődés” este de fiecare dată bogat ilustrată cu grafică de bună calitate, Ex Libris-ul ocupând un loc important în economia revistei. Se acordă mai multă atenție graficii autohtone, însă nu lipsesc nici gravurile unor clasici ai genului, ca Feszt László, Karancsi Sándor, Cseh Gusztáv, Erdős Paul, Lewandowski, Guadaen,

Dalatowski, ca urmare a valorificării bogatei colecții a domnului Gábor Dénes. Tot el este responsabil în editarea suplimentului revistei: „Könyv és ház” (Cartea și casa), acordând ilustrației un rol important. Ultimul supliment informează (cu o oarecare întârziere, însă) despre concursul de Ex Libris „Erkel Ferenc”, care a avut la Gyula (Ungaria) în 1993.

În 1972 gruparea înființată de Franz Illi și Magda din Brașov preia ștafeta în grafică mică și tipografie, bibliofilie.

În 1986 centrul de greutate a mișcării Ex libristice se mută la Oradea, unde, în acest timp se organizează prima expoziție-concurs intitulată „Mari scriitori ai literaturii române”. Mișcarea ia amploare și, în perioada 1986 - 1995 se organizează cinci expoziții naționale și internaționale pe tema literaturii române. Concursuri similare sunt organizate de bibliotecile județene din Bacău, Brăila, Botoșani, Arad și de cercurile de creație, dintre care amintim: Cercul de bibliofilie și Ex Libris „Elena Farago” din Craiova, care a activat între 1975 -1985; Cercul de bibliofilie și Ex Libris „Valea Jiului” înființat de graficianul Iosif Tellman în 1971; Cercul de bibliofilie și Ex Libris „Astra” din Sibiu condus de renumitul grafician Ștefan Orth. În 1987 ia ființă la Bacău, cu sprijinul Bibliotecii Județene, Cercul de bibliofilie și Ex Libris „Vasile Pârvan”, al cărui inițiator a fost bibliotecarul Pavel Coroi, membru în conducerea AREL din 1995.

Tot în acest timp se înființează la Brăila Cercul de Ex Libris „Panaitescu Perpessicius” a cărui membru fondator a fost bibliotecarul Aurel Furtună și directoarea bibliotecii județene „Panait Istrati”, Rodica Drăghici.

Cu sprijinul bibliotecii „Gheorghe Șincai” ia ființă în 1980 Cercul de bibliofilie și Ex Libris din Oradea.

În 1994 se înființează, cu sediul la Oradea, „Asociația Română Pentru Ex Libris” prescurtat AREL cuprinzând trei secții.

- a) Creație grafică.
- b) Cercetarea și bibliografia domeniului.
- c) Colecționare.

Consiliul de conducere este format din Președinte (lector universitar Dr. Constantin Mălinaș, Oradea), Primvicepreședinte (profesor universitar dr. Ion C. Rogojanu, București), și patru vicepreședinți: Ovidiu Petca (Cluj-Napoca) pentru secția creație grafică, Elena Rodica Colta (Arad) pentru secția cercetarea grafică, Aurel Furtună (Brăila) pentru secția colecționare, Valeriu Herța (Chișinău - Republica Moldova) pentru românii din jurul României.

Consilieri ai AREL: Pavel Carol (Bacău), Dragoș Morărescu (București), Ioan Chioran (Baia Mare). Secretar general AREL este domnul Vasile Sarca, muzeograf din Oradea.

La ședința extraordinară ținută în octombrie 1997 a fost completat Statutul Asociației noi, iar în partea doua a ședinței, Cercul de bibliofilie și Ex Libris din Baia Mare a fost acceptat ca Filială a Asociației. În acest timp Asociația avea un număr de 46 membri fondatori, 15 membri de onoare și 26 de membri în așteptare pentru confirmare.

În 1998 Asociația Română pentru Ex Libris a fost primită ca membru al FISAE.

AREL avea la 1 august 1999, un număr de 76 de membri din țară și din străinătate, grupați după afinități și preocupări în trei secțiuni de lucru.

Din palmares se disting: Concursul și expoziția internațională pe tema „Mihai Eminescu” (1996); Concursul și expoziția națională pe tema „Gheorghe Șincai”, (1999); participarea la coorganizarea concursurilor și expozițiilor pe teme „Centenar Tristan Tzara” Bacău (1997) și „Ioan Slavici” Arad (1998).

În decembrie 2001 a luat ființă și la Zalău, Filiala Asociației de Ex Libris din Oradea cu zece membri activi, profesori de desen din Zalău. Directorul Filialei a fost ales cunoscutul cercetător științific, expert în carte veche, dr. Ioan Maria Oros de la Muzeul Județean de Artă, secretarul filialei devenind seniorul profesor Szabo Vilmos. Dintre membrii filialei îi amintim pe: Adorjan Ilona, Crișan Alexandru, Ilea Gheorghe, Balajti Karoly, Barta N. Ilona, Puscaș Paula Maria.

Colecții internaționale

Cele mai importante instituții care dețin colecții de Ex-Libris sunt Frederikshavn, Muzeul Gutenberg, Muzeul Sint Niklaas, Muzeul Moscova, Muzeul Exlibris Mediterraneo (MEM) în Italia, Shanghai Fuxihanzhai Muzeul Ex-Libris, Biblioteca Nancy, în Franța, Centrul de Ex-Libris din Bulgaria și Muzeul Lewych din Odesa. Muzeul Frederikshavn are peste 1 milion de ex-Libris-uri care acoperă întreaga istorie a artei. Muzeul Gutenberg și Muzeul Sint Niklaas au aproximativ 800.000, Moscova are aproximativ tot atâția, dar cu accent pe Ex-Libris rusec. Colecția de la MEM este mai mică (bazată pe colecția fantastică a lui Palmirani), dar acest

muzeu este un organizator activ de concursuri, conferințe, expoziții etc. în parteneriat cu multe alte instituții muzeale (cu excepția Sint Niklaas).

Pe lângă colecțiile acestor muzee există noi colecții importante, aflate în instituții publice (biblioteci, colecții de grafice și muzee), care sunt deschise pentru public și au lucrări ce pot fi consultate. Există aproximativ 15 în Marea Britanie (din care celebrul Franks la British Museum), aproape 20 de colecții în Germania, aproximativ 5 colecții în Franța, la fel și în SUA și în Austria (inclusiv faimoasa colecție a Bibliotecii Naționale de care se ocupă Claudia Karoly). În Rusia, atât la Muzeul Puskin din Moscova (Nadya Derkach) și Muzeul Ermitaj din Sankt-Petersburg, au colecții foarte importante (despre acesta din urmă se spune că are cea mai bună colecție de Ex-Libris din lume). Însă cea mai mare concentrare de colecții publice este în Elveția, aproximativ 25, din care două în Geneva și cinci la Basel!

Colecții și colecționari din România

În România există mai multe zeci de colecții mari, mici și mijlocii, cea mai semnificativă parte a lor aflându-se în proprietate privată. Câteva colecții se află în biblioteci publice sau în muzee.

a) Colecții personale:

Dr. Emil I. Bologa, din Brașov, colecție înființată în anul 1920, ajunge la 21.000 piese, datate începând din 1720 și până azi, lucrări semnate de 284 de graficieni români și străini.

Colecția Pavel Coroi, din Bacău, înființată în 1977, a ajuns la 4.000 piese databile între anii 1938-1999, semnate de 130 de autori români, străini, sau anonimi.

Colecția Daniel și Constanța Duinea, din orașul Vulcan (Hunedoara), înființată în anul 1975, ajunge la 20.000 de piese, semnate de 1.100 graficieni români și străini.

Colecția Illi Franz, la Brașov, înființată în 1970, ajunge la 15.195 de piese, din care 348 sunt producție artistică proprie.

Colecția Dr. Ion Iliescu, Timișoara, înființată în anul 1964, atinge 14.000 de piese independente, sau aflate pe carte, semnate de 360 de autori români sau străini (databile între sec. XVIII-XX).

Colecția Dragoș Morărescu, București, înființată în anul 1980, se ridică la 1.200 de piese rare, semnate de 49 de graficieni români și străini, datate între anii 1925-1999.

Colecția Constantin Mălinaș, Oradea, înființată în anul 1977, se ridică în anul 2000 la peste 4.200 de piese, volante sau pe carte, databile între sec. XVII-XX, anonime sau semnate de peste 340 de graficieni români și străini, mereu itinerate în expoziții. În 2010, în urma trecerii în neființă a regretatului domn Constantin Mălinaș, promotorul mișcării de bibliofilie și Ex libristică din România. În perioada 1980 - 2010, colecția rămâne parțial la Biblioteca Județeană din Oradea, la familia Mălinaș și cele 120 de piese pe tema Mihai Eminescu, la dorința decedatului, ajung în colecția particulară a domnului Dr. Ioan Maria Oros.

Colecția Crăciun Pătru, Caracal înființată în anul 1972, se ridică la 9.680 de piese.

Colecția Ovidiu și Lioara Petca, din Cluj-Napoca, înființată în anul 1980, se ridică la peste 10.000 de piese, majoritatea străine.

Colecția Ion C. Rogojanu, București, inițiată în urma cu trei decenii, atinge peste 15.000 de piese, lipite pe cărți sau independente, databile în sec. XVIII-XX.

Colecția Roman Radvanyi Karoly, Oradea, înființată în perioada interbelică, rămasă în posesia familiei Radvanyi Karoly - junior este formată din cca. 10.000 de piese, majoritatea străine, lucrate în peniță sau în tehnici tipografice. (o parte a colecției inițiale a fost în 1972 donată Muzeului Țării Crișurilor din Oradea).

b.) Colecții Publice:

Biblioteca Națională a României din București, deține peste 22.000 de Ex Libris-uri în autograf sau etichete. În anul 2000, Constanța Duinea, soția artistului și colecționarului Dafinel Duinea, a donat Bibliotecii Naționale un număr de 13.368 de Ex-Libris-uri (o parte dintre acestea semnate chiar de Dafinel Duinea, restul fiind lucrări ale unor artiști români și străini, aflate în colecția sa). Aceste piese sunt incluse în catalogul-album *Ex-Libris în colecțiile BNR*, din care au apărut până în prezent două volume, al treilea fiind în curs de publicare.

În 2010, donația Duinea s-a îmbogățit, prin amabilitatea dnei Constanța Duinea, cu un lot consistent de piese de corespondență purtată de Dafinel Duinea cu peste 150 de colecționari și creatori de Ex-Libris din țară și din străinătate, între anii 1974-1994.

Un adevărat maestru al Ex-Libris-ului românesc, Dafinel Duinea declara în revista *Biblioteca - Buletin de biblioteconomie* din 1 martie 1980: „Prin intermediul Ex-Libris-urilor făcute de mine, am stabilit

legături umane și artistice cu oameni de artă și colecționari din întreaga lume. „

Muzeul Țării Crișurilor din Oradea, cu peste 16.000 de Ex Libris-uri databile în sec. XIX-XX. Sursa principală de formare a colecției, a constituit-o donația Radvanyi Karoly.

Bibliotecile Județene din Bacău (2.000 de piese), Botoșani (2.150 de piese), Brașov (3.900 de piese), în bună parte provenind din donația Dr. Emil I. Bologa. Bibliotecile Județene din Brăila (2.000 de piese începând din 1927), Craiova (cu circa 3.000 de piese, începând din 1982), Iași (cca. 2.280 de piese, majoritatea pe cărți), Oradea (2.385 de piese colate sau volante, lucrări semnate de 216 autori, databile între sec. XVII-XX. Datorită activității Cercului de bibliofilie și Ex Libris respectiv în urma concursurilor naționale și internaționale organizate sub egida AREL pe tema „Mihai Eminescu” (1996), „Gheorghe Șincai” (1999) crește considerabil. Biblioteca din Sibiu (6.527 de piese, 734 autori, databile între sec. XVII-XX).

Recent s-a deschis colecția Bibliotecii Județene Octavian Goga din Cluj-Napoca, ajungând repede la peste o mie de lucrări de grafică mică de carte, cu sprijinul artistului Ovidiu Petca.

Încă în 1998 organizația FISAE cu sediul în Londra a editat catalogul colecționarilor și creatorilor de Ex Libris-uri „Directory Of Bookplate Collectors And Designers”, cu 143 de pagini și peste 4000 de adrese.

În introducere este comunicată lista complementară a tehnicilor acceptate la Barcelona în 1958, urmată de lista colecționarilor și a creatorilor, din România. Sunt amintiți colecționarii - creatori precum: Franz Illi (Brașov), Miklos Ioan (Beiuș), Kilyen Stefan (Satu-Mare), Ovidiu Petca (Cluj-Napoca), Ștefan Orth (Sibiu), Radvanyi Roman Karoly jr. (Oradea) și alții.

Presa de specialitate

Din 1994 pe plan național, de prezentarea expozițiilor și a concursurilor naționale, internaționale, publicarea colecțiilor, se ocupă Buletinul „EX LIBRIS ROMÂNESC” editat de AREL la Oradea. Până la ora actuală au apărut zece numere, alb negru, format de 12-16 pagini bogat ilustrate.

Cele mai însemnate publicații de specialitate apărute peste hotare sunt catalogul enciclopedic editat bianual de FISAE și revista belgiană „Graphia” editată de graficianul de remarcă Luc Van Den

Brele, în paginile căreia sunt publicate diferite licitații de grafică mică, schimburi între colecționari, prețuri, expoziții organizate, colecționari însemnați, colecționarii decedați. Practic, este o revistă de 32 de pagini, color, care nu se adresează doar lumii flamande, ci tuturor prietenilor graficii mici. „Kisgrafika” este o revistă semestrială editată de Asociația Culturală a Colecționarilor „Prietenii Graficii Mici” din Ungaria, cunoscută și la noi, mai ales că mulți dintre graficienii ardeleni au publicat și sau au debutat în paginile ei.

Alte reviste străine de specialitate:

Revista „Ex Libris” este o publicație a Asociației Catalane de Ex Libris care apare în condiții grafice de excepție și este dedicată istoriei, teoriei și tehnicilor de Ex Libris. În primul rând este un mesager al graficii catalane, dar publică ample studii venite din toate zonele geografice. „Motorul” revistei este domnul Francesco Orenes.

Revista Enciclopedică „L’ Ex Libris Italiano” avându-l ca redactor pe graficianul Artur Mario da Mota Miranda. Amintim și „L’ ex Libris Francais” (Franța) și revista „Orpix” (Grecia).

Concluzii

În ultimii ani, peisajul tehnic și artistic al Ex Libris-ului românesc a devenit foarte complex față de perioada anilor ‘60, când predominau lucrările în linoleum, sau de perioada în care desenele în peniță erau multiplicare prin mijloace tipografice.

Acum sunt folosite toate tehnicile, - vechi și noi -, de la calcografie la grafica de calculator, ori se inventează tehnici proprii, precum ar fi gravura... în placă de hârtie, care se practică la Oradea. Este o tehnică de tiraj foarte mic, deoarece placa se uzează foarte repede.

Alte caracteristici ale ultimului deceniu ar fi trecerea de la placa de linoleum, la gravură în placa de metal, atracția către tehnicile mai fine și mai bine cotate. Dacă în urmă cu două-trei decenii dominau graficienii amatori care își însușeau o singură tehnică de lucru, grafica anilor 1990-2013 pune accent deosebit la folosirea tehnicilor de aquatinta, aquaforte, iar din anii 2002 tot mai răspândită devine tehnica graficii computerizate cu CAD, (Computer Aided Design) sau CGD (Computer Generated Design) și CRD (Computer Reproduced Design), toate ridicate la rang de egalitate cu tehnicile grafice clasice după Concursul Internațional organizat în aprilie

2012 pentru a comemora 40 de ani de la înființarea Departamentului de Management Informatică de la Universitatea Hacettepe. Un concurs internațional Ex-Libris a fost organizat de „Information Management” simultan cu Al Treilea Simpozion Internațional privind managementul informației într-o lume în schimbare (19-21 septembrie 2012 , Ankara, Turcia). Un total de 271 de artiști Ex Libris din 28 de țări, au prezentat peste 700 de lucrări. Lucrările au fost evaluate de un juriu internațional format din Hasip Pektaş, Ümit İnatçı, Julian Jordanov, Eda Tekcan și Yaşar Tonta.

Așadar, creatorii graficii mici ai zilelor noastre lucrează pe orice suport material, fie linoleum, lemn, hârtie, placă din material plastic sau în piatră, tehnici tipografice, serografie alb-negru și color. Creațiile de grafică mică a ultimelor decenii prezintă un grad înalt de profesionalism, graficienii împărțindu-se în două tabere, buni și foarte buni, funcție de pregătirea tehnică, starea emotivă și relația cu normele stricte ale acestui minunat gen de artă.

Bibliografie:

Enciclopedia artistică vol. I. (1981, Bp.)

Școala artelor plastice vol. I. (1979, Bp.)

Utunk évkönyv 1972.

Művelődés 1975, 1976.

Buletinele semestriale „*Ex Libris românesc*”, ed. 1994, 1995, 1996, 1997, 1998, 1999, 2000.

Alte surse: Documentele Congreselor FISAE, informații Wikipedia; Google

Numismatică

Colecționare – De ce? Pentru ce?

Colecționarea este o pasiune care presupune capacitatea omului de a iubi. Goethe a spus: „Fiecărei iubiri, aparține o colecție”

Orice individ colecționează. Așa cum animalele adună provizii pentru iarnă, așa și oamenii formează provizii pentru iarnă. Ei adună lemne sau cărbune sau cumpără în vară rezerve de gaz pentru a fi în iarnă capabili să-și încălzească locuința. Aceasta este o formă de colecționare din nevoie sau de necesitate.

La oameni mai există și colecționarea din pasiune; ei colecționează ceea ce iubesc, ce le place. Aceasta poate cuprinde cele mai diferite lucruri.

Întrucât toate obiectele reflectă o anumită perioadă de timp, cultura, obiceiuri și particularități ale unei epoci, permit urmașilor o privire în urmă, spre timpurile trecute. Acest aspect este cu atât mai important când nu mai este în viața nici-o persoană care a trăit în această epoca, deci nimeni nu se mai poate raporta la ea.

Ce iubește omul mai mult decât banii?

Deci este logic că banii (monezi, bancnote, efecte etc.) sunt colecționate.

Astfel, colecționarii de obiecte de valoare cum sunt obiecte de artă, monezi și timbre, formează categoria cea mai răspândită în rândul colecționarilor.

Personal, am găsit drumul spre NUMISMATICĂ, întrucât în mediul meu de viață, deci la oameni care în mod direct sau indirect au însoțit și/sau influențat evoluția mea, au mai existat cantități mari de astfel de obiecte (monede și bancnote), fără putere de cumpărare.

Aceasta din urmă se datora faptului că în secolul XX, într-o perioadă relativ scurtă de timp - doar 43 de ani până la nașterea mea - au avut loc două războaie mondiale, cu toate urmările

care rezultă din aceasta, cum ar fi schimbarea formei de stat, schimbarea guvernelor, inflația, construirea, distrugerea, prăbușirea, reconstrucția etc., ceea ce a dus automat la o schimbare permanentă a valorii monetare (valuta).

Bunicul meu a trăit în timpul împăratului (Al Doilea Imperiu German), a Primei republici, a fascismului, a socialismului și a mai apucat și reunificarea Germaniei. În tinerețe a participat activ la Primul război mondial, iar până la decesul său, țara lui a introdus și scos din circulație doar în zona sa centrală, de cinci ori o nouă valoare monetară. Din anul 1949 până în anul 1990 au existat două state germane. Republica Federală Germană a modificat aspectul uneia din monezile ei de 3 ori, iar aspectul bancnotelor de 4 ori. Republica Democrată Germană a emis în perioada 1949–1990 3 serii de monezi și 4 serii de bancnote.

Bunicul meu era deja în viață când secolul XX a început, născut fiind în secolul XIX. Când a murit eu aveam deja 34 de ani. De la el am putut afla mai multe despre istorie decât de la părinții și profesorii mei la un loc, iar această posibilitate am folosit-o pe deplin. El și cunoștințele din generația lui m-au format în mod esențial. Există puțini oameni care au această posibilitate. Iată de ce, cu atât mai mult este important să păstrăm obiectele care oferă o imagine a vremurilor trecute, asemenea rapoartelor primite din partea unor martori oculari.

Sammeln – Warum? Wofür?

Das Sammeln ist eine Leidenschaft, welche die Fähigkeit des Menschen zu lieben voraussetzt.

Schon Goethe sagte „Zu jeder Liebe gehört eine Sammlung,“.

Alle Wesen sammeln. So wie die Tiere Vorräte für den Winter sammeln, legen auch die Menschen Vorräte für den Winter an. Sie sammeln Holz oder Kohle oder kaufen im Sommer Gasvorräte um im Winter heizen zu können. Dieses ist ein Sammeln aus Notwendigkeit oder Opportunität.

Bei den Menschen kommt das Sammeln aus Leidenschaft hinzu, sie sammeln, was sie lieben, was ihnen gefällt. Dieses können die verschiedenartigsten Dinge sein.

Da alle Gegenstände einen bestimmten Zeitabschnitt, die Kultur, Gewohnheiten und Eigenheiten einer Epoche widerspiegeln, gewähren sie den Nachgeborenen einen Einblick in vergangene Zeiten, was um so wichtiger ist, wenn keine Personen mehr am Leben sind, die diese Epoche erlebt haben, also keiner mehr darüber berichten kann.

Was liebt der Mensch mehr als das Geld?

Es ist also logisch, das Geld (Münzen, Banknoten, Wertpapiere etc.) gesammelt werden.

Somit stellen auch die Sammler von Wertgegenständen wie Kunstwerke, Münzen und Briefmarken die größten Gruppen unter den Sammlern dar.

Persönlich habe ich zur Numismatik gefunden, weil in meinem Lebensumfeld also bei den Menschen, welche meine Entwicklung direkt oder indirekt begleitet und/oder beeinflusst haben, noch eine große Anzahl solcher Objekte (Münzen und Banknoten) ohne Kaufkraft vorhanden war.

Letzteres wiederum war darauf zurückzuführen, dass im 20. Jahrh. in einem relativ kurzen Zeitraum von nur 43 Jahren bis zu meiner Geburt zwei Weltkriege stattfanden, mit allen daraus resultierenden Folgen wie Wechsel der Staatsform, Wechsel der Regierungen, Inflation, Aufbau, Vernichtung, Zusammenbruch, Wiederaufbau, was automatisch zum ständigen Wechsel der Währung führte.

Mein Großvater hat das Kaiserreich, die erste Republik, den Faschismus, den Sozialismus und auch noch das wiedervereinte Deutschland erlebt. Als junger Mann hat er aktiv am 1. Weltkrieg teilgenommen und bis zu seinem Tode hat sein Land allein im Kerngebiet 5 Mal neue Währungen eingeführt und außer Kraft gesetzt. Von 1949–1990 bestanden zwei deutsche Staaten. Die BRD hat das Aussehen einiger ihrer Münzen 3 Mal und das Aussehen ihrer Banknoten 4 Mal verändert. Die DDR hat von 1949–1990 3 Münzserien und 4 Serien von Banknoten ausgegeben.

Mein Großvater lebte bereits, als das 20. Jahrh. begann, er war noch im 19. Jahrh. geboren. Als er starb, war ich bereits 34 Jahre alt. Von ihm konnte ich mehr über die Geschichte erfahren als von meinen Eltern und Lehrern zusammen und das habe ich ausführlich genutzt. Er und Bekannte seiner Generation haben mich wesentlich geformt.

Es gibt nur wenige Menschen, die diese Möglichkeit haben, umso wichtiger ist die Bewahrung der Gegenstände, welche einen Einblick in vergangene Zeiten geben, sowie der Berichte von Zeitzeugen.

Moneda - mijloc de comunicare și propagandă a numelui și imaginii lui Alexandru cel Mare

După cum se știe, moneda a apărut în secolele VII - VI î. Chr., foarte cunoscute fiind monedele de aur sau electrum și cele din argint emise de regele Cresus (562 - 546 î. Chr.) al Lidiei, stat din Asia Mică, adică din zona de influență a Greciei antice. Prin natura sa, moneda a avut destinația de valoare cu rol comercial.

Alexandru III cel Mare, rege al Macedoniei (336 - 323 î. Chr.) făcând parte din dinastia Argeazilor, a fost primul care a intuit că poate utiliza moneda și cu alt scop și anume acela de a transmite un mesaj. El dorea să transmită tuturor popoarelor cucerite, că tânărul divinizat reprezentat pe monedă este Regele Macedoniei, regele lor, cuceritorul, stăpânul celui mai mare imperiu cunoscut până atunci. Cercetătorii afirmă cu siguranță, după multe investigații, că efigia de pe monedele emise de Alexandru reprezintă portretul său personificat ca Herakles. Potrivit tradiției, Herakles era socotit întemeietorul dinastiei Argeazilor. Pe majoritatea monedelor emise înainte de Alexandru, portretul lui Herakles apare diferit, cel mai frecvent al unui bărbat aflat la vârsta maturității cu barbă și chip diferit de cel de pe monedele lui Alexandru. Dacă la început, înainte de marile cuceriri, Alexandru cel Mare a bătut monedă doar la Pella și Amphipolis, a înființat mai târziu monetării în tot imperiul și a emis un număr enorm de monede cu efigia sa pe avers, personificându-l pe eroul mitologic Heracles. Ca tip monetar, Alexandru a emis stateri din aur cu efigia Athenei și tetradrahme din argint (4 drahme) cu subdiviziunile lor. Monedele au circulat în tot imperiul și chiar în afara lui.

Ideea propagandei prin monedă a avut mare succes, urmașii continuând mult timp după dispariția prematură a lui Alexandru să bată monedă cu aceeași efigie, pentru a-și legitima conducerea. Foarte răspândite sunt monedele lui Lysimach (297 - 281 î. Chr.), care folosește portretul lui Alexandru cel Mare divinizat ca Zeus - Amon,

înfățișat în chip idealizat, cu trăsături fizice mai frumoase ca în realitate. În fapt, grecii au făcut din emiterea monedelor o adevărată artă. Trebuie recunoscută măiestria greu de egalat a grecilor antici în tratarea celor două principale aspecte: cel tehnic (de prelucrare a metalelor și de preparare a aliajelor necesare) și cel mai important, aspectul estetic, ce evidențiază talentul cu care gravorii au realizat efigii, imagini și texte.

Privind efigia unui zeu sau rege grec, macedonean sau trac pe o monedă, ai impresia că vezi o miniatură a operelor sculptate de Phidias sau Praxiteles. Monedele de tip Herakles – Alexandru și Alexandru – Zeus – Amon, se vor emite și imita de celelalte popoare din afara imperiului macedonean timp de aproape trei secole, respectiv până în anii 70 î. Chr.

Monedele lui Alexandru cel Mare au circulat și în Dacia preromană, majoritatea din ele fiind emisiuni postume, fapt dovedit - este adevărat - de puținele descoperiri de tezaure, cum sunt cele de la Bătășani, Vedea sau din tezaure cu monede geto-dacice, cum sunt cele de la Rasa (Călărași) și Hinova (Mehedinți). Cele mai multe descoperiri numismatice de acest tip intră în categoria pieselor descoperite izolat. Ca o ilustrare a celor menționate în articolul de față, prezint o tetradrahmă de la Alexandru cel Mare. Moneda a fost achiziționată de la un magazin de antichități din București în anii '90 și după toate probabilitățile provine de pe teritoriul României. Piesa este o tetradrachmă emisă la Pella între 330 – 325 î. Chr. și are reprezentat pe avers profilul lui Herakles ce poartă pe cap scalpul leului din Nemeea. Trăsăturile viguroase ale eroului imberb se leagă de o tradiție iconografică bine stabilită de un secol, ce evocă în mod voit pe cele ale lui Alexandru: Herakles era într-adevăr socotit întemeietorul dinastiei Argeazilor. Pe revers este înfățișat Zeus pe tron, ținând în mâini un vultur și un sceptru, iar în partea dreaptă apare legenda ALEXANDROU.

Bibliografie:

- Christopher Howgego, *Istoria antică prin monede*, Cluj-Napoca, 2005.
C. Preda, *Istoria monedei în Dacia preromană*, București, 1998.
A. Sucevean, *Alexandru cel Mare*, București, 1993.
P. Green, *Alexander of Macedon*, Londra, 1974.
Peter R. Franke, M. Hirmer, *La monnaie grecque*, Paris, 1966.
H. Breve, *Das Alexanderreich auf prosopographischer Grundlage*, I – II, München, 1926.
Hill G.F., *L'Art de monnaies grecques*, Londres- Paris, 1924.
E. Babelon, *Traité des monnaies grecques et romaines*, Paris, 1901-1907.
L. Müller, *Numismatique d'Alexandre le Grand*, Copenhaga, 1855.

Despre o probă monetară – emisiunea Sadagura

În numărul precedent al Anuarului Asociației Colectionarilor din Sălaj, am prezentat în linii mari istoricul emisiunilor monetare de tip Sadagura¹. Prin această scurtă notă numismatică îmi propun să aduc în discuție o probă monetară pentru emisiunea de o para/ 3 denghi, 1771, cunoscută în literatura de specialitate ca Buzdugan, tipul III².

Descrierea probei monetare:

Avers: Vulturul bicefal încoronat cu două coronițe, aripi întinse, deasupra coroana imperială; ține în gheara dreaptă sceptorul iar în stânga globul cruciger; pe piept două scuturi ovale cu stemele Moldovei și Valahiei; deasupra cu litere chirilice MO[LD] . P[ARA] POLO; dedesupt (în exergă) litera S urmată de un punct (monetăria Sadagura?); cerc zimțat exterior, muchie ornamentată (frunze de stejar).

Revers: Cifrul Ecaterinei a II-a, având deasupra coroana imperială, însoțită de trei globule, două plasate de-o parte și de alta a cifrului iar una în partea de jos în interiorul cifrului; deasupra în semicerc valoarea nominală 3 DENGHI, urmată de anul emiterii [17]71; cerc zimțat exterior.

Diametrul: 11,41 x 11,33 mm; greutatea: 11,59 g; ax: 12.

Reamintim faptul că monedele de cupru de 1 para/3 denghi și cele de 2 parale/3 copeci, au fost bătute la Sadagura între anii 1771-1774, materia primă fiind asigurată prin topirea tunurilor turcești luate ca pradă de război de către armata țaristă.

În anul 1771 s-au bătut doar monede de o para/3 denghi, într-un

¹ Iulia-Alexandra Pripon, *Semnificația istorică a emisiunilor monetare de tip Sadagura (1771-1774)*, în Emanoil Pripon, Daniel Mureșan (editori), *Colecții și colecționari din Sălaj, I, Anuarul Asociației Colectionarilor din Sălaj, 2012*, Editura Porolissum, Zalău, 2012, p. 52-57.

² George Buzdugan, Octavian Luchian, Constantin C. Oprescu, *Monede și bancnote românești*, Editura Sport-Turism, București, 1977, p. 103, nr. cat. 1077.

număr de 214.958 piese, în acest număr incluzându-se și piesele monetare probă, cum este cea adusă în discuție³.

Se pare că proba noastră monetară de o para/ 3 denghi, a fost bătută din lotul de tunuri trimise la 25 august 1771 de la Hotin la Sadagura, unde pe 15 septembrie 1771 ajunge o cantitate de 1.000 de puduri de metal⁴ (1 pud = 40 livre = 16,38 kg). În noiembrie 1771 se începe baterea primelor monede⁵ (probele monetare) urmate de emisiunile destinate circulației, diferite de probe prin faptul că nu mai poartă cifrul Ecaterina a II-a pe revers, ci doar textul în chirilică: MON . MOLD : I VALAK sau MON : MOLD : I VALOSK. Conform părerii unor autori aceste texte ar trebui citite MONETA MOLDAVII I VALAKII (în traducere MONETA MOLDOVEI și VALAHIEI) respectiv MONETA MOLDAVSKAIA I VALOSKAIA (în traducere MONETĂ MOLDOVENEASCĂ și VALAHĂ)⁶.

Cercetări interdisciplinare mai vechi sau mai noi au evidențiat și mai clar natura materialului ce intră în compoziția monedelor bătute la Sadagura. Astfel, relativ recent două cercetări realizate separat, una la Cluj-Napoca și alta la Iași au dus la concluzia unanimă că materialul utilizat pentru baterea monedelor la Sadagura a fost bronzul provenit din țeavă de tun, cu un procent ridicat de cositor. Pentru piesele analizate la Iași (un lot de 53 de monede) valoarea medie a procentului de cositor se situează între 6,9 și 9,4%⁷, iar pentru piesa analizată la Cluj-Napoca (o piesă de 2 parale/3 copeci) undeva tot sub 10%⁸.

Uzdenikov considera că piesele probă de o para/3 denghi, emisiunea 1771 cu cifrul Ecaterina a II-a, s-au emis în cantități destul de mari și probabil au fost puse în circulație împreună cu emisiunile obișnuite de o para/3 denghi (fără cifrul Ecaterinei a II-a). Această afirmație pare să fie susținută și de piesa noastră, care prezintă urme evidente de circulație pe toată suprafața, cu toată că este considerată o probă monetară.

³ Vlad Mario Homuțescu, Adrian Homuțescu, *O istorie a monedelor Sadagura/ A History of the Sadagura Coins*, Editura Stef, Iași, 2011, p. 29.

⁴ *Ibidem*, p. 61.

⁵ *Ibidem*, p. 53.

⁶ *Ibidem*, p. 18.

⁷ *Ibidem*, p. 40

⁸ Ioan Petean, George Arghir, Anastasiu Dan Pop, Ramona Câmpean, *Aspecte tehnologice și de material privind emisiunile monetare Sadagura*, în *A VIII-a Conferință Națională multidisciplinară – cu participare internațională „Profesorul Dorin Pavel – Fondatorul Hidroenergeticii românești”*, Sebeș, 2008, p. 163 – 170.

Michael WERNER - membru fondator

Două sute de ani de la eliberarea statelor germane de sub ocupația franceză

În luna octombrie 2013 s-au împlinit 200 de ani de la eliberarea statelor germane de sub ocupația franceză a lui Napoleon.

Evenimentele de la începutul secolului XIX-lea au dovedit fără nici un dubiu că luptele de eliberare a populației germane de sub ocupația franceză, reprezintă exemple excepționale pentru conștiința națională, demonstrând că forța armelor, modernitatea organizării statale și chiar ideile temerare ale unor lideri politici și militari, nu pot învinge voința maselor populare.

La începutul lunii octombrie 1806, armata condusă de Napoleon a atacat Prusia, formațiune statală cu apărare precară, bazată pe o armata ineficientă, organizată pe canoane închistate, stabilite încă din vremea lui Friedrich cel Mare.

Ziua de 14 octombrie 1806, când s-au desfășurat bătăliile de la Jena și Auerstedt, soldate cu mari pierderi de vieți omenești și lucruri materiale pentru Prusia, a marcat destructurarea armatei, desființarea statului prusac și sfârșitul Imperiului Romano-German de Apus (primul Imperiu).

Cu 66 de ani în urmă, Friedrich cel Mare cu armata lui a înfrânt Austria, a ocupat Silezia, consolidându-și victoria prin alte două războaie (1743-1745 și 1756-1764). Prin forța militară și prin războaiele lui Friedrich cel Mare, dintr-un stat mic, nesemnificativ, Prusia a devenit a patra putere europeană. Nici nepotul lui, Friedrich Wilhelm II care l-a urmat la tron, nici fiul acestuia, Friedrich Wilhelm III, nu au avut voința și puterea să modernizeze statul și implicit armata. În anul 1806 un frate al celui mai mare rege al Prusiei trăia încă și era prezent în viața societății. În general vorbind, o parte importantă a populației cu influență socială și politică, era crescută sub sau cu Friedrich cel Mare.

Tabloul social al Prusiei în această perioadă, cu contradicțiile dintre susținătorii lui Friedrich cel Mare și reformatori, dar și voința

comună a tuturor de a păstra statul prusac, patria lor și monarhia, a fost prezentat cu deosebită măiestrie artistică de scriitorul Theodor Fontane în romanul „Înainte de furtună”.

Prin înfrângerea Prusiei de către armata lui Napoleon, s-a pierdut jumătate din teritoriu și populație, Prusia fiind obligată să plătească Franței o contribuție de 140 de milioane de franci, să predea trei cetăți, să asigure hrana a 150.000 de soldați ai trupelor de ocupație, fiind totodată stabilită o limitare a efectivelor armatei la maximum 42.000 de soldați.

Când Napoleon a intrat în război cu Rusia, statul prusac și celelalte state germane au fost obligate să pună la dispoziția sa trupe auxiliare.

La începutul anului 1812 contradicțiile ruso-franceze erau tot mai evidente, iar starea de spirit a populației reflecta în mod clar tendința realizării unei rupturi a relațiilor impuse Prusiei de către Franța și a unei alianțe cu Rusia.

După înfrângerea armatei franceze în Rusia, comandantul armatei auxiliare prusiace, general-locotenentul Grof von York, la presiunea ofițerilor ruși și având în vedere atmosfera antifranceză din rândul soldaților săi, a încheiat la 30 decembrie 1812 o convenție cu generalul rus Diebitsch, asigurând în acest fel neutralitatea armatei prusace.

Situația apărută era inedită, de neconceput. Pentru prima dată se crea o situație în care un înalt demnitar al statului, general în armată, s-a orientat în funcție de voința maselor populare și nu a regelui.

Regele l-a destituit pe York, l-a amenințat cu deferirea în fața instanțelor militare și a declarat convenția nulă. Pe de altă parte, neutralitatea armatei prusace a obligat restul trupelor franceze să se retragă pe aliniamentul fluviului Weichsel.

Starea de spirit a populației reflecta din ce în ce mai mult dorința de eliberare de sub ocupația franceză. Țărani, meseriași, muncitori și intelectuali, acționau fără nici un ordin împotriva comandamentelor franceze, în formele de luptă specifice mișcării de rezistență. În multe localități, comandouri franceze erau agresate sau puse pe fugă cu forța armelor.

Situația devenise critică și pentru rege, existând indicii încă din ianuarie 1813, că reprezentanți ai forțelor progresiste - situați în poziții cheie ale armatei - precum general von York, general von Scharnhorst - șeful Statului Major, general von Gneisenau, general von Clausewitz sau Lebrecht von Bluecher - cel mai popular general din monarhie, să acționeze din proprie inițiativă în sensul dorit de masele populare.

La data de 02 februarie 1813, regele a proclamat înființarea plutoanelor de vânători voluntari, iar câteva zile mai târziu a anulat toate scutițiile privind efectuarea serviciului militar. La sfârșitul lunii februarie, convenția lui York era extinsă printr-un pact de alianță cu Rusia.

La 16 martie 1813 Prusia a declarat război Franței iar o zi mai târziu regele a emis ordinul privind organizarea dorobanților, astfel încât pe lângă trupele regulate ale armatei, au fost înființate și formațiuni militare regionale.

În dorința de eliberare de sub ocupația franceză, populația a participat efectiv la sprijinirea eforturilor financiare ale statului, predând bijuterii personale din aur contra unor inele din fier care aveau ștanțate pe partea superioară Crucea de fier și în interior textul „Am dat aur pentru fier”.

La 18 octombrie 1813 în bătălia de la Leipzig, trupele aliate au nimicit armata lui Napoleon, această dată fiind sărbătorită ca ziua eliberării statelor germane de sub ocupația franceză.

În anul 1913, Imperiul German a marcat aniversarea a 100 de ani de la aceste evenimente prin câteva emisiuni numismatice.

Monetăria Berlin a bătut pentru Prusia un milion jumate de monede de două mărci și două milioane de monede de trei mărci.

Ambele monezi amintesc proclamația regelui pentru luptă: „Proclamația către popor”. Pe aversul monedelor este reprezentat regele Friedrich Wilhelm III călare pe cal, în stânga sa ofițeri, iar în dreapta oameni din popor. Deasupra este gravată inscripția „Regele cheamă și toți au venit”, iar dedesubt inscripția „Cu Dumnezeu pentru Rege și Patrie! 17.03.1813”. Reversul monedelor redă forma stilizată a vulturului prusac, prinzând un șarpe (simbolul domniei străine), denumirea statului, anul 1913 și valoarea oficială.

Monetăria Dresda a emis pentru Saxonia în amintirea bătăliei popoarelor de la Leipzig, un milion de monede cu valoarea nominală de trei mărci, având gravate pe avers monumentul bătăliei ridicat în perioada 1898-1913 și inaugurat la 18 octombrie 1913, precum și inscripția „18 Octombrie 1813-1913”. Pe revers este reprezentată stema statului, denumirea sa, anul emiterii și valoarea, aceasta fiind forma obișnuită ale monedelor imperiale.

Asociația Numismatică din Saxonia a emis cu ocazia aniversării a 200 de ani de la bătălia popoarelor și 100 de ani de la inaugurarea monumentului de la Leipzig o medalie aniversară, turnată din fier obținut prin topirea ghiulelelor recuperate de pe câmpul bătăliei din 1813 de la Leipzig.

Michael WERNER - Gründungsmitglied

200 Jahre Befreiungskriege

Im Oktober 2013 ereignet sich der 200.Jahrestag der Befreiung der deutschen Staaten von der französischen Besetzung durch Napoleon.

Die Ereignisse zu Beginn des XIX. Jahrhunderts haben ohne Zweifel bewiesen, dass die Kämpfe zur Befreiung der deutschen Bevölkerung von der französischen Besetzung ein außerordentliches Beispiel für das nationale Bewusstsein sind, beweisend, dass die Macht der Waffen, ein moderner organisiertes Staatswesen und selbst die kühnen Ideen einiger politischer – und militärischer Führer den Willen der Volksmassen nicht brechen können.

Anfang Oktober 1806 hat die von Napoleon geführte Armee Preußen angegriffen, einen Staat mit unzureichender Verteidigung, basierend auf einer ineffizienten, noch zu Zeiten Friedrichs des Großen geschaffenen und nach unbeweglichen Regeln organisierten Armee.

Der 14. Oktober 1806, an dem die Schlachten bei Jena und Auerstedt stattfanden, mit schweren Verlusten an Menschen und Material auf preußischer Seite, markiert die Vernichtung der Armee, den Untergang des preußischen Staates und das Ende des Römischen Reiches deutscher Nation (1.Reich).

Friedrich der Große hatte 66 Jahre zuvor mit seiner Armee Österreich bezwungen, Schlesien erobert und in zwei weiteren Kriegen (1743–1745 und 1756–1764) seinen Gewinn behauptet. Durch die militärische Macht und die Kriege Friedrichs des Großen war Preußen von einem kleinen unbedeutenden Staat zur 4. Europäischen Großmacht geworden. Weder sein Neffe, Friedrich Wilhelm II, welcher ihm auf dem Thron folgte noch dessen Sohn, Friedrich Wilhelm III, hatte den Willen und die Kraft den Staat und implizit

die Armee zu modernisieren. Im Jahre 1806 war noch ein Bruder des größten preußischen Königs am Leben und im gesellschaftlichen Alltag präsent, überhaupt war ein wesentlicher Teil der Bevölkerung mit gesellschaftlichem und politischem Einfluss unter bzw. mit Friedrich dem Großen aufgewachsen.

Das gesellschaftliche Bild Preußens in dieser Zeit, mit den Widersprüchen zwischen den Verehrern Friedrichs des Großen und den Erneuerern, bestens beschrieben, wie auch den gemeinsamen Willen aller, den preußischen Staat, ihr Vaterland und die Monarchie zu erhalten, hat Theodor Fontane in seinem Roman „Vor dem Sturm,“ mit außerordentlichem künstlerischem Können beschrieben.

Infolge des Sieges der napoleonischen Armee über Preußen verlor dieses die Hälfte seines Territoriums und seiner Bevölkerung, bekam eine Kontribution von 140 Millionen Francs auferlegt, musste den Franzosen 3 Festungen überlassen und zunächst 150.000 Besatzungssoldaten ernähren, gleichzeitig wurde eine Beschränkung der Truppenstärke auf maximal 42.000 Soldaten festgelegt.

Als Napoleon gegen Russland in den Krieg zog mussten Preußen und andere deutsche Staaten außerdem Hilfstruppen stellen.

Anfang 1812 traten die russisch - französischen Gegensätze immer klarer zu Tage und die Bevölkerung forderte klar den Bruch der Preußen durch Frankreich auferlegten Bedingungen und die Bindung an Russland.

Nach der Vernichtung der französischen Armee in Russland schloss der Befehlshaber des preußischen Hilfskorps, Generalleutnant Graf von York auf Drängen russischer Offiziere und angesichts der antifranzösischen Stimmung seiner Soldaten, am 30. Dezember mit dem russischen General Diebitsch eine Konvention, was die preußischen Truppen neutralisierte.

So etwas hatte Preußen noch nicht erlebt. Ein hoher Vertreter des Staates, General in der Armee, orientierte sich am Willen der Volksmassen und nicht an den Befehlen des Königs.

Der König setzte York ab, drohte ihm das Kriegsgericht an und erklärte die Konvention für ungültig. Die Neutralität der preußischen Truppen zwang jedoch die Franzosen die Reste ihrer Armee hinter die Weichsel zurückzuziehen.

Die Bevölkerung brachte immer mehr den Willen zur Befreiung von der französischen Besatzung zum Ausdruck.

Bauern, Handwerker, Arbeiter und Intellektuelle handelten ohne Anweisung von oben, in für den Widerstand typischen

Formen gegen die französischen Truppen. In vielen Orten wurde französische Kommandos verprügelt oder mit Waffengewalt in die Flucht geschlagen.

Jetzt konnte auch der König nicht mehr zögern. Ab Januar 1813 war zu befürchten, dass fortschrittliche Kräfte in die Schlüsselpositionen wie General Graf York, der Chef des Generalstabes von Scharnhorst oder Lebrecht von Blücher, der beliebteste General der Monarchie auf eigene Faust handeln würden.

Am 2.2.1813 rief der König zur Bildung der freiwilligen Jägerabteilungen auf, wenige Tage später wurden sämtliche Befreiungen vom Militärdienst aufgehoben.

Die Konvention wurde Ende Februar durch einen Bündnisvertrag mit Russland erweitert.

Am 16.03.1813 erklärte Preußen Frankreich den Krieg und am 17.03.1813 erließ der König die Verordnung zur Organisation der Landwehr, wodurch neben der regulären Armee regionale militärische Verbände entstanden.

Die Bevölkerung brachte ihren Goldschmuck zu Sammelstellen wo sie ihn gegen eiserne Ringe tauschten, um so den Krieg mitzufinanzieren. Die Ringe hatten auf der Oberseite das Eiserne Kreuz eingestanz und am Ring die Inschrift „Gold gab ich für Eisen„

Am 18.10.1813 schlugen die verbündeten Truppen Napoleon in der Schlacht bei Leipzig vernichtend.

Im Jahre 1913 erinnerte das Deutsche Kaiserreich an die hundertjährige Wiederkehr dieser Ereignisse.

Die Münze Berlin prägte für Preußen 1,5 Mio. Zwei Mark Stücke und 2 Mio. Drei Mark Stücke.

Beide Münzen erinnern an den Aufruf des Königs zum Kampf „Aufruf an mein Volk„. Sie zeigen auf der Vorderseite König Friedrich Wilhelm III zu Pferde, links von ihm Offiziere und rechts Leute aus der Bevölkerung. Darüber die Inschrift „Der König rief und alle, alle kamen„. Unter der Darstellung die Inschrift „Mit Gott für König und Vaterland„ 17.03.1813. Die Rückseite zeigt eine stilisierte Form des preußischen Adlers, die Schlange (das Symbol der Fremdherrschaft) ergreifend, die Staatsbezeichnung, die Jahreszahl 1913 und die Wertangabe. (siehe Abb. 1+2)

Die Münze Dresden prägte für Sachsen 1 Mio. Drei Mark Stücke zur Erinnerung an die Völkerschlacht bei Leipzig. Die Münze zeigt

auf der Vorderseite das von 1898–1913 errichtete und am 18.10.1913 eingeweihte Völkerschlachtdenkmal sowie die Umschrift 18. Oktober 1813–1913. Die Rückseite hat die normale Form der Reichsmünzen (Staatswappen, Staatsbezeichnung, Jahreszahl und Wertangabe) (siehe Abb. 3).

Aus Anlass des 200. Jahrestags der Völkerschlacht und des 100. Jahrestags der Einweihung des Völkerschlachtdenkmal hat die Sächsische Numismatische Gesellschaft in diesem Jahr eine Jubiläumsmedaille herausgegeben. Die Eisenmedaille wurde aus Kanonenkugeln des Schlachtfeldes von 1813 gegossen.

Medalistică

Ioan GHERASIM - membru fondator
Alexandra GHERASIM

Medalii Românești conferite în Războiul Balcanic din anul 1913

Anul acesta se împlinesc 100 de ani de la primul și singurul război de cucerire purtat de armata română.

Cauza războaielor balcanice se află în incompleta apariție a statelor naționale din rămășițele Imperiului Otoman în secolul al XIX-lea. Sârbii au obținut importante teritorii în urma războiului ruso-turc (1877-1878), Grecia a obținut Tesalia în 1881 (deși a pierdut o mică parte în favoarea Imperiului Otoman în 1897), iar Bulgaria (un principat autonom începând cu 1878) a încorporat fosta provincie separată, Rumelia Orientală (1885).

Statele Ligii Balcanice (Bulgaria, Muntenegru, Grecia și Serbia) au cucerit teritoriile otomane Macedonia, Albania și majoritatea Traciei, cunoscute colectiv sub numele de Rumelia, în urma primului război balcanic din anul 1913. Totuși, învingătorii nu s-au înțeles asupra împărțirii teritoriilor pierdute de turcii otomani. Bulgaria credea că deși a avut câștiguri teritoriale, în special în Macedonia, acestea erau insuficiente. Grecia și Serbia au răspuns prin încheierea unui pact militar, destinat evident împotriva expansiunii bulgare.

Un alt conflict era cel dintre Bulgaria și România pentru fortăreața Silistra de pe Dunăre, cerută de români ca preț al neutralității lor în primul război balcanic. Tratatul de la Londra a pus capăt primului război balcanic, însă disputele teritoriale au rămas nerezolvate. Ca rezultat, cel de-al doilea război balcanic a urmat repede în același an 1913, între Bulgaria pe de o parte și în principal Grecia și Serbia de cealaltă parte. Dar având dispute teritoriale în trecut cu România, noul conflict a „invitat” România la o intervenție militară în Bulgaria. Mica Bulgarie îi învinge pe sârbi și pe greci. Atunci România intervine ca un fel de a patra putere care să restabilească echilibrul, alături de greci și sârbi împotriva bulgarilor. Intervenția

noastră în 10 iulie 1913 a fost o simplă „plimbare” militară, bulgarii fiind luați prin surprindere. Nu a existat nici o rezistență, românii nu au avut de dat lupte împotriva bulgarilor, iar aceștia capitulează în fața atacului tripartit al grecilor, sârbilor și românilor. Pacea se încheie la București, Titu Maiorescu fiind președintele Consiliului de Miniștri. E un moment când României i se pare că devenise o putere importantă care joacă rolul de arbitru în Balcani. Un armistițiu general a fost semnat la 18 iulie, iar schimbările teritoriale au fost reglate de tratatele de la București și Constantinopol. A fost doar o înțelegere temporară. Zece luni mai târziu, luptele au reînceput, odată cu Primul Război Mondial. Din memoriile lui Titu Maiorescu aflăm că războiul a fost unul popular printre români. Întrucât vorbim de anul 1913, an în care naționalismul românesc și identificarea cu trecutul glorios al Romei era la apogeu, ce rol credeți că a jucat ideea mitul originii latine și mitul Imperiului Roman în acest război? Considerat ca fiind singurul război de cucerire din istoria țării, ideea eliberării unei părți a fostelor ținuturi românești ocupate de slavi și apoi colonizarea lor cu aromâni a fost populară atât în rândul maselor cât și printre politicienii români. După război, Maiorescu, se retrage în glorie printr-un discurs în Parlamentul României: „Putem afirma că prestigiul României, devenită acum arbitru Balcanilor, a atins acum apogeul pe scena politică europeană.” România este proclamată „mandatară a civilizației europene, menită să readucă la respect pe slavii veniți din Orientul Europei”. Originea latină, considerată superioară celei slave și ideea României moștenitoare a Imperiului Roman pe scena balcanică, au jucat un rol mobilizator și de propagandă, realizat prin presa vremii de Partidul Conservator. După Tratatul de Pace de la București din august 1913, România este numită „hegemon al Balcanilor”, lucru consolidat de existența populațiilor de origine latină din zonă și urcarea pe tronul noului stat creat al Albaniei a unui suveran rudă cu Regina Elisabeta României (episod în care, activitatea diplomatică a lui Take Ionescu pe lângă marile puteri europene, a avut un rol important). Ca să răsplătească serviciile aduse statului de către militarii și asimilații de orice grad care au participat la cel de-al doilea război balcanic (1913), precum și funcționarilor civili chemați la un serviciu efectiv și permanent pe lângă armată, s-au conferit câteva medalii.

Medalia Avântul Țării

Medalia a fost instituită prin DECRETUL REGAL nr.6247/7 XI 1913, fără clase, fiind confecționată din pacfong argintat, cu diametrul de 35 mm; pe avers este prezentat vulturul încoronat, cu cruce în cioc, cu spada și sceptrul în gheare, iar pe coadă o panglică pe care este scris cuvântul PACE. Pe pieptul vulturului este un medalion cu chipul MS Regelei, înconjurat de inscripția „Carol I Rege al României”, iar pe circumferința medaliei sunt inscripționate cuvintele „În amintirea înălțătorului avânt”. Pe revers este prezentată trecerea armatei române pe podul de peste Dunăre, cu soarele răsărind și munții Balcani în perspectivă. Deasupra podului plutește o figură alegorică, VICTORIA, întruchipată de o femeie, cu creangă de palmier și coroana de lauri în mâini, iar pe marginea medaliei inscripția „Din Carpați peste Dunăre în Balcani”. Inelul de prindere este format din două ramuri de frunze de lauri, panglica este albastră-violet cu două dungi pe margini, alternând în culorile galben-roșu. Pe muchia medaliei, în partea de jos, se găsesc inscripționate literele: „S’ , „R” sau „C”.

Medalia a răsplătit serviciile aduse statului de către militarii și asimilații de orice grad care au participat la cel de-al doilea război balcanic (1913), precum și funcționarilor civili chemați la un serviciu efectiv și permanent pe lângă armată. Medalia s-a oferit în anul 1914 și drapelurilor regimentelor, școlilor militare și navelor de război. Fiecare medalie era însoțită de un brevet, cu următorul conținut:

Regatul României

Ministerul de Resboi

BREVET

Din ordinul

Majestății Sale Regele Carol I

Șeful suprem al Armatei

S’a conferit (numele și prenumele)

(calitatea sau funcția) medalia

Avântul țării pentru că a luat parte în Campania din anul 1913.

Ministru (semnătură și ștampilă) Director Superior al Personalului
(semnătură și parafă)

Nr. (din registru)

La (data) 1913

București

Crucea Meritul Sanitar

A fost instituită printr-un REGULAMENT SPECIAL și DECRETUL REGAL nr.6271/25 XI 1913. Distincția a fost menită să răsplătească personalul medical specializat, dar și persoanele care au ajutat voluntar spitalele și lazaretele de îngrijire a militarilor și civililor bolnavi de holeră în timpul celui de-al doilea Război Balcanic (1913), dar care se putea acorda și tuturor celor ce se distingeau prin fapte, donații, lucrări științifice și acțiuni practice la îmbunătățirea activității sanitare. Medalia este constituită dintr-o cruce cu brațele egale, emailate în roșu, din care ies raze, astfel încât rezultă o piesa de formă aproximativ ovală, cu lungimea de 38 mm și lățimea de 29 mm; medalia este organizată pe trei clase, toate cele trei clase având aceleași caracteristici, cu excepția materialului constitutiv: clasa I culoarea aurului, clasa II-a argintie și clasa III-a bronz.

Pe aversul emailat în roșu de culoarea sângelui, în mijlocul crucii este aplicat bustul MS Regina Elisabeta, din profil spre stânga, iar pe revers este inscripționată cifra regală, denumirea decorației „MERITUL SANITAR” și anul 1913. Medalia este surmontată de coroana regală de 22 mm, mobilă, prevăzută cu un inel de prindere a panglicii. Aceasta din urmă este din moar alb cu câte o dungă verticală înspre margini, de culoare roșu închis, lată de 3 mm. Transformarea acestei cruci în însemn de război s-a produs în anul 1917, prin adăugarea pe panglică a unei cununi de argint, de formă ovală, din frunze de stejar și laur, legate jos cu fundă. În anul 1938, însemnele rămânând neschimbate, s-e scoate de pe panglica de război cununa din argint și s-e adaugă la panglică cele două benzi marginale de 3 mm lățime, din fir de aur.

Medalia Bărbăție și Credință

A fost instituită prin înaltul DECRET REGAL nr.2812/1903. Medalia este de formă ovală cu diametrul orizontal de 27 mm și cel vertical de 35 mm. Pe avers este efigia MS Regele, înconjurată de cuvintele „Carol I Rege al ROMÂNIEI”, iar pe revers apare sintagma „BĂRBĂȚIE ȘI CREDINȚĂ” și o ghirlandă de lauri; panglica are fondul galben cu câte două dungi verticale pe fiecare margine (una albastră spre exterior și una roșie spre interior). Medalia este organizată pe trei clase: clasa I-a aurită, clasa II-a argintată și clasa III-a de bronz. Inițial, în 1903, medalia s-a acordat ofițerilor și agenților de poliție, funcționarilor

statului sau oricărei personae care a contribuit la menținerea și restabilirea ordinii și liniștii publice. Prin raportul ministrului de război nr.12954/28.11.1913, aprobat de regale Carol I, medalia s-a conferit și militarilor români care s-au distins în războiul balcanic. Pe panglica medaliei s-a aplicat bareta cu inscripția „CAMPANIA 1913”. Prin decretul regal 3249/21.11.1916, în timpul Primului Război Mondial s-a instituit medalia „BĂRBĂȚIE ȘI CREDINȚĂ CU SPADE”, care s-a acordat militarilor de grade inferioare, pentru fapte de arme. Medalia este asemănătoare cu cea inițială din 1903, având în plus două spade încrucișate plasate între piesa ovală și cununa de lauri, panglica decorației rămânând neschimbată.

Crucea Serviciul Credincios

A fost instituită prin noul „Regulament al medaliei Serviciul credincios” și Înaltul Decret Regal nr.3507/11.11.1906, cu prilejul aniversării a 40 ani de domnie a regelui Carol I, acordându-se persoanelor civile și militare pentru servicii deosebite, de orice natură, aduse statului. Decorația cuprinde două clase: clasa I-a din metal galben și clasa II-a din metal argintiu. Însemnul inițial era o cruce Leopold cu diametrul de 34 mm, înconjurată de raze; în centrul crucii se află un medalion, ușor concav, de 20 mm în diametru, care purta pe avers stema veche a României, - fiind stampate armele țării, iar pe revers inscripția „SERVICIUL CREDINCIOS”, pe doua rânduri orizontale, înconjurată marginal de o ramură de laur și una de stejar, legate jos cu o fundă. Însemnul era surmontat de coroana regala (22 mm lungime), panglica era confecționată din moar albastru, având pe margini câte o dungă de fir argintat. S-a acordat atât în războiul balcanic, cât și în primul război mondial. Crucea „SERVICIUL CREDINCIOS” suferă modificări importante, prin reglementările ulterioare din 1932 și 1938.

Bibliografie:

1. www.wordpress.com;
2. www.wikipedia.com;
3. www.softpedia.com;
4. Eugen Călianu, *Decorații Românești - De la Cuza Vodă la Regele Mihai I*, Editura Eminescu, 2006.
5. Constantin Ciurea, *Decorații România - A.I. Cuza și Carol I*, Vol. I, Editura Graph Buzău, 2010.

Etnografie

Muzeul Satului din Crasna

Comuna Crasna se află la intersecția drumurilor dinspre Ciucea, Șimleu Silvaniei și Nușfalău, pe terasa inundabilă al râului Crasna. În centrul comunei se află biserica reformată care a fost construită în Evul Mediu în stil gotic. Deși nu se cunoaște cu exactitate locul, este posibil ca tot aici să fi fost și cetatea Crasna. Denumirea este de origine slavă „Kraszno” și se traduce „frumos/frumoasă”. În anul 1241 în timpul Invaziei Tătare, cetatea Crasnei a fost distrusă, rolul ei fiind preluat de cetatea de piatră din Valcău.

Localitatea a primit rangul de târgușor între anii 1450 - 1470, de atunci se datează importanța târgurilor de animale din Crasna. În 1876, în urma reorganizării administrativ-teritoriale, s-a desființat comitatul Crasna și s-a creat comitatul Sălaj, care a fost compus din mai multe raioane, cum sunt cele ale Tășnadului, Șimleul Silvaniei, Cehu Silvaniei, Zalăului și a Crasnei.

Crasna a avut teren agricol destul de mare, aproximativ 7 mii de acri, jumătate arabil, restul pășune, fânaș, pădure și o parte destul de mare de vie și livezi. Legumicultura a fost dezvoltată la începutul secolului trecut de preotul reformat Kadar Imre, care nu numai a produs ci a și comercializat legumele. Târgurile din zonă cum ar fi cele din Huedin, Negreni, Zalău, au influențat în mare măsură cultura populară și portul popular din Crasna.

O formă arhitecturală interesantă aveau beciurile acoperite cu coardă de vie - care se afla din abundență în podgoriile din jurul comunei. Aceste beciuri nu erau săpate în pământ ci erau așezate în pantă, dispunând de două încăperi. În prima se țineau uneltele pentru lucrările viticole, iar în cea de-a doua erau butoaiile cu vin. Pereții exteriori erau acoperiți cu un strat gros de pământ iar deasupra se puneau un strat gros de coardă de vie, menținându-se astfel o temperatură constantă pentru vin, atât iarna cât și vara.

Casele de locuit și gospodăriile sătești respectau o anumită tradiție arhitecturală. Casa era așezată pe axul lung al curții, în față se afla o grădină cu flori, iar vis-à-vis fântâna. După casă era un șopron în care se ținea hambarul pentru cereale, după care urma grajdul și șura, unde se ținea căruța. În podul șurii se păstra fânul pentru hrana animalelor pe timp de iarnă. Partea din față a șurii era deschisă, iar în partea din spate se afla o poartă mare și una mică. Acest spațiu era de obicei mai mare decât casa de locuit, aici organizându-se balurile, după încheierea lucrărilor agricole mai importante cum ar fi secerișul și culesul strugurilor.

Casa de locuit era alcătuită de obicei din 3 încăperi. Intrarea se făcea prin bucătărie, de aici se intra în „camera curată”, iar în spate se afla o cameră mică. Plafonul era din grinzi și podit cu scândură.

În Crasna nu am mai găsit nici o casă autentică, prin urmare am încercat amenajarea unui interior tradițional autentic. Ideea de a crea un muzeu al satului aparține domnului profesor Pakai Ferencz, trecut din păcate în neființă. Noi am preluat ideea dânsului, iar în anul 2007 Primăria Comunei Crasna în frunte cu domnul primar Pop Emeric, a oferit locul, o casă cu patru încăperi destul de mari în care am amenajat Muzeul Satului. Împreună cu directorul Căminului Cultural Crasna, domnul Dimeny Ștefan, am umblat aproape din casă în casă, reușind să adunăm o serie de obiecte folosite de strămoșii noștri, dar și un mobilier complet cu ajutorul căruia am redat un interior de casă tradițională din Crasna. Deoarece clădirea a fost primită de-a gata, organizarea interioară nu este cea tradițională, ci din bucătărie se intră în camera mică și de aici în camera mare. Mai există o încăpere în care, sub egida „De la cânepă la poale”, am etalat ustensilele folosite la prelucrarea inului și a cânepii. Majoritatea obiectelor au fost donate de locuitorii comunei Crasna, foarte puține lucruri fiind cumpărate. Există câteva obiecte aduse de la Vârșolț, donate de familia preotului reformat Kádár György din Crasna.

Cu toate că mobila și obiectele nu erau aranjate identic în fiecare casă, exista totuși o anumită regularitate. În camera mare, sau sau „camera curată”, era foarte importantă soba pentru încălzit dar în același timp și pentru gătit. În prima parte a secolului XX sobele se clădeau din cărămizi narse, tencuite cu lut și văruipe pe dinafară în alb, având deasupra o plită. Acestea se amenajau pe un soclu din pământ și piatră mai lat decât soba, numit vatră, loc unde stăteau femeile din casă în serile de iarnă și torceau. În spate era un loc numit unghet, unde la nevoie puteau dormi și doi copii. Abia mai

târziu au apărut sobele confecționate din tablă, numite fiteu. Iarna se foloseau lemne, iar vara - în special pentru gătit - coardă de vie uscată și crengi subțiri. Pe peretele aflat între cele două ferestre ce dau spre stradă era atârnată oglinda mare iar sub ea lădoiul în fața căruia se afla masa. Lădoiul era acoperit în timpul zilei cu un preș țesut și tivit cu material roșu. Cu o lungime de doi metri și o lățimea de o jumătate de metru, lădoiul era folosit de către familiile cu mai mulți copii pentru a se culca pe el, după ce se puneau deasupra o saltea umplută cu paie sau pănuși. În interior se păstrau hainele și țesăturile. Lădoiul era adus de fată la măritiș, odată cu zestrea. Masa era acoperită cu un material țesut și brodat cu numele fetei și de multe ori cu citate din Biblie. Masa cu două scaune era adusă de băiat când se căsătorea. Pe masă este o Biblie și lampa de petrol cu care se ilumina camera. Sunt mai multe tipuri de lămpi cu petrol: de masă, de perete (aceasta are o oglindă în spate cu rol de intensificare a luminii) și lampă atârnată de grindă. În timpul războiului casela erau iluminate cu un opaiț, deoarece nu se găsea petrol. De obicei mai era o masă în apropierea sobei pe care spălau vasele și se pregăteau lucrurile pentru gătit. Deasupra, prins pe perete se afla un raft numit „teca” pe care se țineau farfurii, ulcele, condimente și alte lucruri mărunte. Sub masă era găleata cu apă iar pe un picior al mesei, atârnată într-un cui, se afla ulcica pentru băut apă. Măsuță și raftul cu farfurii se mutau vara în bucătărie, în camera mică sau în bucătăria de vară de mai târziu.

În partea stângă se află un pat care nu se folosea decât în cazuri rare, pentru musafiri. Pe acest pat se așezau pe trei rânduri sau mai multe, câte 2-3 perne, în funcție de starea materială a familiei. Cu cât era mai înstărită o familie, cu atât mai multe erau pernele expuse. Aceste perne au o față de perină albă, în partea dinspre interiorul camerei au la nasturi broderie iar dedesubt material roșu. Ca să poată aranja pernele, femeile se urcau pe scaunele cu spătar așezate în fața patului. Dacă familia era mare, existau mai multe paturi, „de purtat”, în care dormeau membrii familiei. În aceeași casă trăiau mai multe generații, iarna mutându-se toți membrii familiei într-o singură cameră unde se făcea focul. Patul nu era adus de mireasă ci se confecționa sau era adus de mire. În fața patului unde dormeau părinții se așeza leagănul copilului. În leagăn se afla o saltea umplută cu paie, copilul dormind în acel leagăn cât timp încăpea în el. Leagănul se mai numește și belceu.

În partea dreaptă a mesei se află un credenț cu două uși, două

sertare iar deasupra o vitrină. În vitrină și deasupra bufetului sunt așezate pahare, căni de porțelen și lucruri mai valoroase de care se avea mare grijă. În muzeu avem expusă o coroniță de mireasă care la rândul ei era ținută în vitrină. Lângă bufet se află o valiză confecționată din scândură, cu care băieții mergeau în armată.

Pe perete sunt expuse peretare brodate cu motive populare și citate din Biblie ori zicale, tivite cu material roșu. De asemenea sunt foarte multe fotografii înrămate. De obicei, după aceste fotografii se puteau cunoaște membrii familiei respective. În această cameră se mai află și o mașină de cusut. Femeile nu numai țeseau ci și coseau o mare parte din lenjeria intimă și hainele de purtat: cămăși pentru femei și bărbați, gaci, poale, bluze, fuste, catrințe.

Camera mică este folosită de familie vara când membrii familiei se mutau cu toții în bucătărie și în camera mică. În această cameră se afla un pat, dar dacă familia era mai mare se instalau aici mai multe paturi. Familiile mai înstărite aveau și un credenț cu trei sertare în care țineau femeile hainele de sărbătoare și o parte din zestrea adusă de fată când se mărita. Deasupra credențului se afla o față de masă cu volănașe, apretată, pe care se așezau lucrurile de valoare: farfurii, căni de porțelan numite și fingii, pahare de sticlă, o ploscă etc. Acest mobilier era adus de mireasă, iar dacă fata provenea dintr-o familie mai săracă, aducea un bufet mai simplu cu două uși și două sertare. Stelaja era adusă tot de fată. Pe rafturile acesteia se țineau vasele de folosință. Astăzi lada de zestre este mai greu de găsit, deoarece, după apariția lădoiului, lada de zestre iese din modă.

Accesul în casă se făcea din tindă în pridvor (bucătărie). Aici este un cuptor pentru copt pâine, peste care sunt așezate diferite obiecte ca: un blid cu două torți, oale de lut pentru sarmale (herbeică), un mojar, fier de călcat cu jăratec, o mașină de măcinat nucleu, un cântar, o puțină iar deasupra pe perete coșuri pentru pâine, cârnățari, o sită pentru cernut făină, o sită pentru roșii (bulion), un șuștar din lemn pentru muls laptele. Lângă cuptor se află covata pentru frământat pâine, așezată pe o capră din lemn iar dedesubt un coș pentru ținut pâine. Teca, stelaja, patul, credențul, masa și lădoiul constituiau mobilierul obișnuit dintr-o casă. Pardoseala era lipită cu lut. Pe lângă lucrurile de folosință zilnică, în această încăpere se mai găseau peretare și fotografii puse în rame.

În muzeu avem expuse și elemente de port popular, în majoritatea cazurilor haine purtate de fete, femei și bărbați. Hainele pentru copii nu se mai păstrează, decât în fotografiile vechi.

Îmbrăcămintea la copii consta dintr-o rochiță. De la 6 luni purtau și fetițele și băieții îmbrăcămintea la fel (diferența doar culoarea: băieții purtau albastru, fetele alb sau roșu). Pe dedesubt nu purtau lenjerie de loc. Băieții pe la vârsta de 5 ani primeau pantalonăși cu nasturi pe umeri, cămașă albă din pânză și vestă (laibăr). Fetele purtau un șorțuleț care acoperea aproape în totalitate rochița. De la vârsta de 12 ani fetele purtau bluză și fustă dar fără juupoane pe dedesubt și zadia până la brâu. Părul era împletit în două, cu cărare pe mijloc. Vara umblau cu capul gol, însă iarna purtau un batic gros. Încălțăminte copiilor era confecționată din postavul de la pălăriile uzate. Când creșteau mai mari, umblau desculți vara și încălțați cu cizme de piele iarna. În familiile sărace, cu mai mulți copii, exista doar o singură pereche de cizme iar copiii ieșeau iarna pe pe rând afară; cei mici așteptau până venea fratele mai mare de afară, lua cizmele și ieșeau pe gheață cu rîndul. Mai târziu la băieți au apărut ghetete și pantofii din pânză, dar vara umblau tot desculți.

Pentru femei avem expuse în muzeu port de mai multe feluri și pentru diferite ocazii. Fetele primeau primul rînd de haine la vârsta de 14 ani, apoi la prima împărțășanie trei rînduri de haine, roșu alb și roz, toate fiind considerate haine de sărbătoare.

Lenjeria intimă consta dintr-o cămașă scurtă și poale confecționate din pânză. Cămașa avea o mânecă scurtă, guler mic plisat, în față cu 2 - 3 nasturi iar pe lateral cu câte trei pliseuri cusute. Poalele și cămașa înlocuiau cămașa de noapte. Peste poale se purta o fustă mai groasă din finet, peste aceasta o fustă albă, apoi două fuste (juupoane) cu volănașe. Fustele erau din șase părți, fiecare parte avea 80 cm. lățime. Fustele pe care le purtau pe dedesubt (cele cu volănașe), aveau în partea de jos un volănaș foarte bogat, apretat doar jos, pentru a da fustelor forma de clopot. Culoarea fustei purtată pe deasupra depindea de statutul fiecărei persoane. Mireasa avea fustă albă, fetele purtau culori mai vii sau colorate cu modele de flori mari iar femeile tinere aveau fuste cu modele de flori mai mici. Lungimea fustei era până sub genunchi, tivită cu un alt material (tivul avea cam 15 cm iar în partea de jos și era cusut un șnur negru pentru a nu se uza prin frecare cu tureacul cizmei). Dacă fusta și bluza erau din același material, atunci se considera că sunt „un rînd de haine”. Însă uneori bluza și șorțul (zadia) erau din același material sau de multe ori se făcea economie de material: șorțul și mâneca erau de aceeași culoare, mâneca fiind cusută de vestă. Vesta era de obicei din catifea neagră nereiată și ornamentată cu șnur negru subțire. Se purtau și veste

colorate, verde cu motive florale sau albastru închis, ornamentate cu un șnur negru subțire. Bluza era cu mânecă scurtă, bufantă (la portul de vară), gulerul ridicat și plisat. Atât bluza cât și vesta erau scurte, nu ajungeau să fie legate în fustă ci numai până la mijloc. Peste fustă se purta un șorț cu o panglică lată care se înfășura în jurul mijlocului și lega în față. Această panglică era întărită cu bețișoare pentru a avea ținută și acoperea partea din bluză și vestă care nu ajungeau să fie legate în fustă. Lungimea șorțului și a fustei era aceeași. Partea de jos a șorțului și mâneca de la bluză era ornamentată cu dantelă. Peste bluză, vara se purta un batic (zadie după umăr sau broboadă) din cașmir, cu franjuri lungi din lână, încrucișat pe piept și legat în spate. Acesta putea fi de diferite culori: verde, mov, maro și cu modele florale mari. Broboada se purta numai de sărbători și la biserică. Primăvara și toamna aveau o broboadă mai groasă, dintr-o culoare, aceasta nu se purta legată ci era ținută cu mâinile în față. Iarna aveau un batic mare, pătrat, din lână groasă, prins în diagonală. Acesta ținea loc de palton. Dat fiind dimensiunile mari, nu încăpea în dulap sau în sertar ci era păstrat pe o rudă atârnată de grindă, pe care iarna se puneau hainele la uscat. Vara și cizmele se agățau pe această rudă.

La gât se purtau două rânduri de mărgele negre din sticlă. Acesta era portul de sărbătoare. La lucru atât fetele cât și femeile purtau doar poale și deasupra o fustă, bluză și zadie. Femeile în vârstă purtau culori mai închise, de la 40 de ani în sus albastru și verde închis și de la 50 de ani în sus numai negru, eventual cu modele de flori mărunte. Iarna purtau fustă și bluză cu mânecă lungă terminată cu pumnășei din catifea. În picioare purtau cizme cu tureac tare, însă numai la biserică.

Până la începutul secolului XX bărbații purtau gaci, cămașă din pânză, vestă, zadie, pălărie și cizme. La începutul secolului XX în loc de gaci au apărut pantaloni din postav, dar cei mai în vârstă până în anii 30 - 40 purtau în continuare numai gaci. Foarte puține piese de acest fel s-au păstrat, deoarece bărbații erau înmormântați îmbrăcați în gaci. Gacii erau cusuți din pânză albă, din 6 părți, trași la mijloc, legați cu un șnur în față, lungi până sub genunchi. Peste gaci se purta întotdeauna o zadie de culoare albastră. Iarna umblau în pantaloni de postav pricioși, albaștri sau negri. De la genunchi în sus erau mai largi iar în jos erau mulați pe picior. În partea de jos aveau 3 nasturi și bartă sub talpă. La pantaloni se purta zadie albastră și cizme de piele. Cămașa albă era confecționată din pânză, cu mânecă lungă, guler mic, crăpat în față și cu nasturi aproape până la brâu. Peste

cămașă aveau o vestă neagră din postav gros, scurtă până aproape de brâu. Partea din față era ornamentată cu nasturi din metal, de obicei din argint (2-3 rânduri pe ambele părți) iar pe spate era cusut un șnur subțire, la mijloc sub formă de inimă și în părțile laterale sub forma unei lalele. Vesta avea două buzunare în care băieții puneau batista primită de la fata căreia îi făceau curte. După 6 săptămâni de curtare băiatul primea o batistă roșie brodată cu dantelă și cu inițialele fetei, pe care o așeza în buzunar în așa fel încât să se vadă inițialele. Dacă băiatul cerea mâna fetei, atunci primea o batistă albă. Totodată fetele legau un buchetel de flori cu o crenguță de rozmarin pe care băieți îl prindeau la pălărie. Vesta cu nasturi de metal era port de sărbătoare, în zilele de lucru se purta o vestă neagră mai simplă cu un singur șir de nasturi obișnuiți.

Primăvara și toamna bărbații purtau o haină și o cămașă, dar din material mai gros, iarna palton trei sferturi (căbat) din postav albastru închis. Pe cap aveau pălărie de paie vara la lucru, pălărie din postav negru de sărbători și iarna cușmă din blană de miel. Mai târziu, după al doilea Război Mondial la bărbați a apărut chipiul.

Unele haine erau purtate numai la ocazii deosebite. De exemplu mireasa era îmbrăcată în alb dar vesta era din catifea neagră și cizme negre în picioare. Pe cap avea o coroniță înaltă, confecționată din frunze și mărgelile din ceară albă. Părul era pieptănat cu cărare pe mijloc, într-o împletitură legat cu panglică roșie lată care ajungea până la tivul fustei. La nuntă, la miezul nopții mireasa se schimba: își lua haine de altă culoare, îi luau panglica din păr, îi făceau un coc din împletitură și îi acopereau capul cu un batic. De atunci încolo nu mai avea voie să umble fără batic. De aici vine zicala, dacă fata s-a căsătorit „s-a legat la cap”.

Ultima încăpere din muzeu, așa cum am amintit la început, a fost denumită „De la cânepă - la poale”. Aici am expus în primul rând ustensilele folosite la prelucrarea cânepii (care era îndeletnicirea principală a femeilor) și materii prime folosite în confecționarea hainelor și a altor produse textile casnice. Cânepa se cultiva după reguli bine păstrate în comunitate de la semănat până la obținerea produsului finit, reguli care acopereau toată durata anului, ciclul reluându-se an de an. Semănatul se făcea manual, odată cu înflorirea spinilor, recoltatul tot manual la sfârșitul lunii iulie sau la începutul lunii august. Plantele erau smulse fir cu fir și erau aranjate în legături (mănușă), apoi lăsate la soare pentru a se usca. După uscarea, se tăiau rădăcinile plantelor și se pregăteau pentru topit prin legarea în snopi

a mai multor mănuși. Cânepa astfel pregătită se transporta apoi la apă pentru topit. Snopii erau ancorați cu pari în marginea râului peste care se așezau scânduri și pietre, pentru ca plantele să fie acoperite în întregime de apă. Topitul dura în jur de 10 zile, în funcție de temperatura apei. După o săptămână controlau zilnic snopii pentru a preveni putrezirea fibrelor. Cânepa topită se spăla bine la scoaterea din apă. Acasă snopii erau desfăcuți și întinși la soare pentru uscat. Cânepa uscată era adunată și fiecare mănușă era lovită de o rudă de lemn după care, cu melița se zdrobeau tulpinile în vederea separării firelor de partea lemnoasă. Pozdării cădeau pe jos. Melița este o unealtă prevăzută cu o limbă basculantă cu mâner și două fălci între care se zdrobeau tulpinile de cânepă. Fuiorul obținut era dărăcit (sau pieptănat) cu greabănușul, cu scarmănușul și hecela. Atât firele pieptănite fin cât și călțul se puneau în saci și se depozitau în pod. Toamna, după recoltarea și terminarea lucrărilor la câmp, femeile coborau fuiorul din pod și începeau torsul. Un obicei strămoșesc era haba sau șezătoarea. În serile lungi de iarnă fetele se adunau într-o casă, unde torceau, spuneau povești, glume, cântau doine, balade și jucau. Fetele aduceau petrol pentru lampa de iluminat și lemne de foc. Veneau și flăcăii, câteodată aducând muzicanți pentru petrecere. Haba era locul unde făceau cunoștință fetele cu băieții. Și femeile umblau în habă dar separat de fete.

Pentru tors foloseau o furcă de tors sau caierul. Legau fuiorul aranjat pe furcă iar cu mâna stângă țineau firul și cu mâna dreaptă fusul. Cu caierul torceau mai mult (era mai spornic) dar firul nu era așa de fin. Firul de pe fus era înfășurat pe rășchitoare de diferite mărimi așa că și sculul obținut putea fi de lungimi diferite. Sculurile erau puse la albit într-un ciubăr din lemn cu un cearceaf deasupra, pe care se puneau cenușă, apoi se turna apa fierbinte. Apa se scurgea prin fire și în partea de jos a ciubărului era o gaură cu dop. Dopul era scos și leșia era colectată într-un vas. Leșia era reîncălzită și turnată din nou peste cenușă. Această operațiune se repeta de câte ori era nevoie (câteodată și două zile) până când firul devenea galben. După scoaterea din ciubăr firele erau limpezite la fântână, puse pe un scaun lung și bătute bine cu maiul. Procedura se repeta de mai multe ori pentru a curăța firele de leșie. Leșia era pusă deoparte și folosită la spălat rufe sau la curățarea vaselor toamna și primăvara. Sculurile limpezite erau puse pe sârmă și lăsate să înghețe, firele devenind mai moi și mai galbene. După uscare erau puse pe vârtelniță și făcute ghem ori înfășurate pe țevi cu ajutorul socalei. Sculurile de

dimensiuni mici erau puse pe depinele și înfășurate pe țevi sau făcute ghem. Țevile din soc erau confecționate de bărbați. De pe ghem firele erau înfășurate pe urzoi și numărate. Numărul firelor depindea de lățimea pânzei pe care vroiau să o țese. Firele luate de aici erau firele longitudinale de pe războiul de țesut trecute prin ițe și spată. Țevile cu firul înfășurat erau așezate într-o suveică, cu ajutorul căreia treceau firele transversale prin firele longitudinale. La noi nu se vopseau firele ci se foloseau în culoarea lor naturală. Cine voia să coloreze pânza, cumpăra fire roșii sau albastre cu ajutorul cărora făceau dungii transversale sau de-a lungul, urzind firele din fuior în amestec cu firele colorate. Grosimea pânzei depindea de grosimea firelor. Pânza pentru saci și cearcafură era țesută din fire mai groase iar cea pentru lenjerie, fețe de masă și dosoaie din fire mai subțiri. Funcție de modelul pânzei, în războiul de țesut foloseau două, trei sau patru ițe și tot atâtea pedale. Pânza astfel obținută era croită și cusută de femei în casă.

Eu cred că ne-am apucat *încă* într-un ceas bun de înființarea acestui muzeu. Am adunat foarte multe lucruri valoroase pe care le păstrăm pentru generațiile viitoare. Trebuie să știm de unde ne tragem, de unde avem rădăcinile, cum au trăit și cum au muncit strămoșii noștri.

Vă așteptăm cu drag să vizitați acest frumos tezaur expus la Muzeul Satului din Crasna!

A krasznai falumúzeum

Kraszna község a több irányból érkező utak metszéspontjában (Zilah, Csucs, Szilágysomlyó, Nagyfalu), a folyó árterületét balról szegélyező teraszon települt. A falu közponjában található a református templom, amely a középkorban épült, gótikus stílusban és nincsen pontosan meghatározva a hely, de valószínű hogy itt volt Kraszna vára is. A település megnevezése szláv eredetű „Kraszno” szépet jelent. 1241 ben, a tatárjárás idején Kraszna várát lerombolták, szerepét pedig a Valkón felépített kővár vette át.

Kraszna mezővárosi rangot 1450 – 1470 között kaphatott, vásárai is ettől az időtől ismeretesek, főleg állatvásárai voltak jelentősek. Az 1876. évi országos közigazgatási átszervezés során Kraszna vármegye megszűnt, Szilágysomlyó vármegye jött létre, melyet járásokra osztottak úgy mint tasnádi, szilágysomlyói, szilágycsehi, zilahi, zsidói és krasznai.

Krasznának kiterjedt mezőgazdasági területe van, kb. 7 ezer hold, ennek felét szántó alkotja de kiterjedt legelői, kaszálói és erdői vannak, számottevő a szőlővel és gyümölcsfákkal beültetett terület is. A zöldségtermesztés a jelen század elején terjedt el és meghonosítása Kádár Imre református lelkész nevéhez kötődik, aki a zöldséget nem csak termesztette, hanem értékesítette is. A környékbeli vásárok, mind Hunyad, Feketető, Zilah nagymértékben befolyásolták népi kultúránkat és a krasznai viseletet.

Kraszna népi építészetének máig érdekes vonása a szőlőhegyeken még megtalálható, úgynevezett venyigés pince. Ez nem hegybe mélyített lyukpince, hanem a hegy lejtőjére épített, kívülről vastag földréteggel borított, kettős helyiségű pince. Fedelét vastagon venyigével borítják be, ami állandó hőmérsékletet biztosít úgy nyáron mind télen a pince belsejében.

A krasznai telek formájának, elrendezésének általánosan elfogadott

hagyománya van. Alakja keskeny, hátrafelé hosszában elnyúló. A ház előtt virágoskert, szemben a kút. A ház beosztása: elől a nagyház, konyha, kisház, utána egy nyitott szin. A mennyezet gerendás és deszkás volt. A szinben álltak a szemesgabonát tároló, fából készült hombárok. Az udvart keresztben az ól (istálló) és a csűr zárta el. Az ólban tartották a jószágokat, a padláson a szénát, a csűrben pedig a szekeret. A csűr eleje nyitott volt, hátra pedig egy nagy és egy kis kapu nyílt. Ez a helyiség általában nagyobb volt mind az egész ház, nagyon sok, a betakarítással kapcsolatos munkát végeztek benne és itt tartották a bálkat is, szüreti bál, arató bál stb.

Mi Krasznán nem találtunk egy hagyományos parasztházat, ezért megpróbáltunk egy ház-belsőt berendezni az eredetihez hasonlóan. A falumúzeum megvalósításának ötlete a megboldogult Pákai Ferencz tanár úré volt. 2007-ben a Polgármesteri Hivatal és Pop Imre polgármester jóvoltából rendelkezésünkre bocsájtották ezt a négy helyiségből álló épületet, itt rendeztük be a falumúzeumot. A kultúrigazgatóval, Dimény Istvánnal szinte házról- házra jártunk és olyan gazdag gyűjteményt sikerült összeszedni, úgy bútrokát mind használati tárgyakat, hogy egy teljes lakásbelsőt rendeztünk be. Mivel az épület adva volt, a sorrend nem eredeti, a pitvarba van a bejárat, utána kisházba majd a nagyházba. Még van egy szoba, amelyiket úgy neveztünk „A kendertől a pendelyig”, ide a kender feldolgozásához szükséges eszközöket helyeztük el. A tárgyak nagy része adomány, nagyon keveset kellett megvásárolni. Néhány dolgot a szomszéd településről, Varsolcra hoztunk, ezeket Kádár György krasznai református lelkész családja adományozta.

A lakóházak belseje nem volt mindenütt egyforma de megis létezett egy általános berendezési mód, melyet minden család kisebb, nagyobb változtatásokkal követett.

A nagyháznak az egyik legfontosabb berendezési tárgya a kemence volt, ezzel fűtöttek is és főztek is rajta. A XX-ik század elején a rakott spór volt használatban. Ezek vájogból rakott, kívül-belül tapasztott és kívül fehérre meszelt oldalú, plattos kemencék. Ezek a tüzhelyek vájogból és kövekből készült emelvényre épültek, ezt padkának nevezték és erre ültek télen az asszonyok mikor fontak. A kemence mögötti szabad része a sut, játszó és alvó helye volt a gyerekeknek. Ezután jött divatba a rendelésre lemezből készült csikóspór Tüzelőként nyáron szeprét, venyigét használtak, télen tűzifával fűtöttek. A további bútorzat, utca felé, a két ablak között a nagytükör felakasztva, alatta a padláda és előtte az asztal. Napközben a láda le volt takarva

egy pirossal körbeszegett szőttes pokróccal. Két méter hosszú, 50 cm széles, fedeles ládarészében a szőttes holmikat, és ruhaneműt tartották. Ha nagy volt a család, éjszakára hántalékkal vagy szalmával töltött matracot (surgyét) tettek rá és két gyermek is elaludt rajta. Ez a butordarab a lány hozományához tartozott, ládájába rakták a kelengyét. Az asztalt a padláda elé állították, szőttes abrosszal terítették le, melyen gyakran piros keresztzemes felirat is volt, készítője nevével esetleg valamilyen Bibliai idézettel. Az asztalt két székkal a legény hozta a házasságba. Az asztalon van a Biblia és petróleumlámpa, azzal világítottak. Többféle lámpát használtak, asztalit, volt amelyiket a gerendára akasztották és volt fali lámpa, melynek tükör van a hatánál, ez felerősíti a fényt. A háború alatt olajmécsessel világítottak, nem lehetett petróleumot kapni. Rendszerint volt a házban még egy asztal, ezen végezték a főzéshez szükséges munkálatokat. Ez általában a kályha közelében volt és fölötte a falra volt felfogva a téka, ezen tartották a tányérokat, csuprokat, fűszereket. Az asztal alsó lapján volt a vizesedény, egyik lábára vert szegre akasztva pedig az ivócsupor. Ezt az asztalt és a tékát nyáron kivitték a kisházba vagy a konyhába.

A bal oldalon van a lakásbelső fő ékessége, a vetettágy. Ezen három oszlopban egymásra két-három diszes szélű párnát helyeztek, tehetősebbek többet is, mert a párnák száma, a vetettágy magassága fokmérője volt a család anyagi helyzetének. A párnák húzatának a szobabelső felé eső széle volt diszes, piros alátétes cakkenes és ugyancsak alátétes stikkolós körbefodros diszítésű. Hogy könnyebben felvethessék, az ágy elé két karosszéket állítottak. Ha nagyobb volt a család, több viselőágy is volt, ugyanis több generáció élt egy fedél alatt és télen a nagyházba költöztek mert csak azt fűtötték. Az ágy nem a lány staférungjához tartozott, a legény hozta vagy készítette. A bölcső a szülők ágya mellé volt elhelyezve, benne szalmazsák, addig aludt benne a gyermek, míg elfért.

Jobb oldalt van az üveges kredenc, ennek az alja két ajtós, két fiókos, polcos felső része pedig kétfelé nyíló üveges ajtóval. Ide kerültek be az értékesebb porcelán csészék és poharak. Van egy nagyon régi menyasszonyi koszorúnk, azt is itt őrizték. Az üveges kredenc mellett van egy katonaláda vagy kuffer, deszkából készült, van egy fogantyúja, ebben vitték a szükséges dolgokat a legények mikor bevonultak katonának.

A falakat falvédők diszítik, ezek piros olajossal beszegett kézimunkák, különböző népi motívumokkal és Bibliai idézetekkel vagy közmondásokkal. Sok fénykép volt a falakon, innen meg lehetett

ismerni a családot. Ebben a szobában van még egy varrógép, az asszonyok nem csak szőttek de nagyon sokmindent meg is vartak, így női és férfi inget, bőgatyát, pendelyt, szoknyát, lengyelinget, kötényt stb.

A kisházat nyáron használták, mikor a család kiköltözött a nagyházból. A konyha és a kisház lett a családi élet színtere. Itt van viselő ágy(ak), asztal, kaszten, telázi, téka, sifon, gyalogláda. A kaszten három fiókos, női ruhák és szőttek tárolására használták, fodros szélű kartonterítővel leterített, tetején pedig porcelán csészéket, poharakat, kulacsot, komámasszony szilkét tartottak. A kaszten módosabb lány hozományához tartozott, szegényebbek kétajtós kredencet hoztak. A telázt is a lány hozta a házasságba, ezen a használatban lévő edényeket tartották. A gyalogláda már nem nagyon található, mikor megjelent a padláda, átvette a gyalogláda funkcióját.

A házba a bejárat a tornácrol volt a pitvarba (konyha). A pitvarban van egy kenyérsütő kemence, melyre elhelyeztünk különböző használati tárgyakat, levesestálakat, cserépfazakakat, mozsarakat, szénvasalókat, diódarálót, mérleget, putinákat, fölötte a falra akasztva szakajtó kosarak, hurkatöltők, sziták, paradicsom passziroló, fasajtárok. A kemence mellett áll a dagasztószéklábon a dagasztó tekenő, alatta kenyértartó kosár. A további bútorzat a téka, telázi, priccs (viselő ágy) kredenc, asztal, padláda. Itt is volt falvédő, ágyvédő és sok fénykép a falon. A föld tapasztva volt.

Viseletek is vannak kiállitva, főleg lány, menyecske, öregasszony és férfi viseletek. Gyerekruhákat már nem találtunk, csak régi képeken. Hat hónapos kortól, fiú, leány egyaránt köntösnek nevezett ruhadarabot kapott, ez csak színben különbözött, fiuknak kék lányoknak fehér vagy piros. Alatta nem viseltek semmit. A fiúk köntösét öt éves kortól cserélték vállpántos, hosszúszerű nadrágra, kendervászon ingre és láblira. A kislányoknak elől támlás kötényük volt, amelyik szinte körbe eltakarta a ruhájukat. A lányok 12 éves koruktól lengyelingben, fersing és derekaskötőben járhattak de alsószoknyák nélkül. Hajuk középen elválasztva, két ágra volt befonva. Fejükön télen vastagabb szövetkendőt viseltek, nyáron többnyire fedetlen fővel jártak. A kisgyerekek lábbelije elhasznált posztókalapból házilag készült papucs volt, ahogy nőttek, nyáron mezitláb, télen – ha telt rá- csizmában jártak. Szegényebb családoknál télen a gyerekek „ültek a sutban” ott jó meleg volt, az egy pár lábbelivel sorban jártak, akinek éppen szüksége volt rá. Az ablakon át lesték, mikor jön be a nagyobb testvér, hogy ők is csuszkalhassanak a jégen. Később megjelent a vászon tornacipő és a

bakkancs, de nyáron meztláb jártak.

Több féle női viselet van kiállítva különböző alkalmakra. Az első lányviseletet a krasznai leánygyermek 14 éves korában a konfirmációra kapta, három rendet, pirosat fehéret és rózsaszínt, ez lett az ünneplő viselete. Az alsóruha rövid ingből és pendejből állt, mindkettő háziszöttesből készült. Az ing rövid de pendejbe beköthető volt, nyakan elől hasíték volt, hasíték két oldalat 3-3 sor lapos bevarrás díszítette, nyaka kicsi felálló gallerral. Az inget a pendejjel együtt hálórúhaként is használták. A pendejre alól vastag dublészoknyát vettek, felette gyolcsvászon fehéralsót, azon felül két fodros fehéralsót, végül még egy fehéralsót vettek, ezek mindenike 6 szélből készült, egyenként 80 cm. A fodros alsó abban különbözött a többi alsószoknyától, hogy az alsó részére a szoknyánál még bővebb fodrot vartak, hogy térdtől lefele harangszerűen tartsa ki a felső szoknyát, melyet fersingnek neveztek. A fersing színe attól függött, hogy ki viseli, a menyasszonyok fehér, a fiatal lányok élénk színeket viseltek, nagyrózsást, a fiatalasszonyok apróbb virágmintást. A fersing térden alul ért, az alja más anyaggal volt felszegve, 15 cm szegővel és ennek az alján fekete kefe vagy egyszerű zsinor van varva, mert a fersing leért a csizma száráig és a zsinor védte a kopástól. Ha a fersing és a lengyeling egy színű volt, akkor rend ruhának nevezték. Viselték úgy is, hogy a lengyeling és a kötény volt egyszínű. Anyagsporlás céljából készült úgy is, hogy a köténnel egyforma anyagból készült két puffos új és ezt felvarták a láblira és láblisújnak nevezik. A lábli fekete simabársonyból készült és vékony fekete zsinor díszítette. Készülhetett még zöld alapú nagyrózsás anyagból vagy egyszínű kékből és mindegyik vékony fekete zsinorral díszített. A bluz, amit lengyelingnek neveznek, rövid puffos újú, nyakán rakott fodrorral. Ugy a lengyeling nind a lábli rövid, nem ér belekötni a fersingbe, ezért ugynevezett derekas kötényt viseltek, ennek széles pántja alá kötötték be a lengyelinget vagy a láblisújjat. Ez a bőven ráncolt ruhadarab takarta a fersing elejét, hossza mindig ahoz igazodott. Felső részén, a deréknál függőleges levarrásokkal keskenyítették és 10 cm széles halcsonttal vagy fapálcikával merevített kötőpántot varrtak hozzá, ami körbeírta a derekát. A kötény szétterülő aljára csipkeszegés került, hossza megegyezik a fersing hosszával. Mind a láblis ujj, mind a lengyeling fölött használták a delin keszkenőt, ezt a négyzet alakú, színes, virágmintás kásmir kendőt, szélein sűrű, hosszú, gyapjúból készült rojtozással. Földje piros, fehér, zöld, barna, lila, fekete. Atlósan kettéhajtva vállra vetették, két hosszabb szárnyát mellen keresztelve, derékmagasságban hátravetve megkötve viselték.

Ünnepi ruhadarabnak számított. Tavasszal és ősszel hárászkeszkenőt hordtak, ezt nem kötötték meg csak elől fogták, egyszínű volt, lehetett fehér, fekete, barna, zöld. Télen pedig a nagykeszkenő védte a nőket a hidegtől, nagyon vastag, gyapjúból készült, átlósan kettéhajtva viselték. Hogy a moly ne egye meg, nem tartották fiókban vagy szekrényben, hanem a ruhaszáritó rúdra dobták fel, erre akasztották nyáron a bokszcizmákat is. A nyakukban két sor fekete metszett üvegből készült gyöngysort kötöttek. Ez az ünnepi viselet volt, hétköznap csak pendej és egy fersing, derekaskötő volt. Idősebb asszonyok sötét színű ruhákban jártak, 40 éven felül már csak sötétkék, sötétzöld, 50 éven túl pedig már csak feketében, esetleg apró mintásban. Télen vastag fersinget viseltek és abból az anyagból hosszú újjú lengyelinget fekete bársony kézelővel. A lábukon keményszáru bokszcizmát viseltek, ezt felhúzták templomba menet de már hazafelé meztlább mentek, hogy ne kopjon a csizma.

A legényviselet tartozékai még a XX-ik század első évtizedeiben is a bőgatyá, ing, lábli, surc, kalap és csizma. A XX-ik század elején azomban már megjelent a fekete posztóból készült priccses nadrág, de az idősebbek csak bőgatyában jártak. Ebből nagyon kevés maradt meg mert az idősebbeket abban temették el. A bőgatyá 6 szél kendervaszonból készült, lábszárközépig ért. Sűrűn beráncolták, korcába pedig gatyamadzagot huztak. Eléje mindenkor sötétkék surcot kötöttek. Télen posztónadrágot huztak, ez sötétkék posztóból készült csizmanadrág, szűk szárai térden alul a lábszárhoz tapadnak, alsó részén három gombbal es talpalóval, azon felül a combon kétoldalt kibővültek. A priccses nadrág elé is sötétkék surcot kötöttek. A férfiing keskeny, körülbelül 3-4 cm magasságú, visszatürt, lehajtós gallerral készült, melyet két gomb fogott össze. Elöl közepén, a nyaktól induló hasiték kicsivel a derékon felül ért véget, a hasiték gombolós pánttal záródott. Az ing fölött viselték a pitykés láblit, ez ünnepi rudadarab volt, anyaga vastag fekete posztó. Mellrészén 2 vagy három fémgombsor, pityke, hátát tömör zsinordiszítés ékesítette. A zsinorminta a hát közepén sziv alakú, kétoldalt a sziv csücske felé nyíló tulipánsorral. A lábli elejére mindkét oldalon egy-egy zsebet vartak, ebben tartotta a legény a lánytól kapott piros himzett zsebkendőt, ha már hat hétig együtt jártak, és fehér zsebkendőt ha már megkérte a kezét. A lányok a zsebkendő mellett bokrétát is kötöttek, egy szál rozmarig és piros muskátliból amit a legények kalapjába tűztek. A pitykés láblit csak ünnepnapokon viselték, hétköznap egyszerű fekete láblit használtak. A hűvösebb tavaszi és késő őszi munkanapokon

fekete lipityánkat hordtak, ez hosszú újjú, kézelős, galléros ingféleség. Télen kékposztó újjast viseltek. Fejükön nyáron szalma és posztókalapot, télen pedig báránybőrből készült kucsmát. A második világháború után jött divatban a miszlisapka.

Voltak ruhák, melyeket csak különleges alkalmakkor viseltek, így a menyasszony fehér ruhában, fekete mellényben és fekete bokszcizmában volt, fején viaszvirágból, levelekből, bogyókból összeállított tornyos koszorút helyeztek. A hajuk közepén elválasztva, egy ágra be volt fonva, végében piros pántlikát kötöttek, amely a fersing szegőjéig ér. Éjfélkor átöltöztették a menyasszonyt, menyecske ruhába, fejét bekötötték, innen jön a mondás, hogy ha valaki férjhez megy, azt mondják, hogy „bekötötték a fejét”.

Az utolsó helyiséget, ahogy már említettem, úgy neveztük hogy „A kendertől a pendejig”, itt elsősorban azokat az eszközöket állítottuk ki, melyeket a kender feldolgozásához használtak, ez volt az asszonyok fő foglalkozása. A szöttesekhez szükséges alapanyagot, a kendert jól meghatározott hagyományos technológia szerint természetették és dolgozták fel, elkezdve a vetéstől egész a végtermékig. Ezek a munkák lefoglalták az asszonyokat úgy nyáron mind télen és évente ismétlődtek ciklusszerűen. A kendert kézzel vetették tövisvirágzaskor, szintén kézzel nyűtték ki július végén vagy augusztus elején. Szálanként szedték ki, marokba kötötték, ez volt egy fű kender, és így szárították a napon. Mikor megszáradt, levágták a gyökerét, kévébe kötötték és készítették az ásztatásra. A kévét a patak partjához közel lecövekelték, deszkát és köveket tettek rá, hogy ne jöjjön fel a víz tetejére. Az áztatás tíz nap körül tartott ez a víz hőmérsékletétől függött. Egy hét után naponta vettek mintát, „látót” nehogy tönkremenjenek a szálak. A megáztatott kendert jól kimosták a patakban, hazavitték, szétbontották a kévét és kiterítették száradni. A száraz kendert összeszedték, a tiló végén megtörték majd a csapófán kicsapták, hogy minél több pozdorja hulljon ki, utána következett a tilolás. Ezt a műveletet csak melegben a napon lehetett elvégezni, így a kender fás része jobban tört és a szál pedig jobban hasadt. Először az egynyelvű tilón majd a kétnyelvűn. Maradt csak a szosz, amit megfésültek előbb a gerebennel, aztán a téhellyel majd az ecselővel. Az így nyert szoszt és a csepüt is zsákba rakták és felvitték a padlásra. Ősszel, mikor befejezték a betakarítást és a mezei munkálatokat, az asszonyok lehozták a szoszt a padlásról és elkezdték a fonást. Egy ősi szokás volt a fonó. Hosszú téli estéken a lányok összegyűltek egy háznál, ahol fontak, meséltek, vicceket mondtak, énekeltek és táncoltak.

A lányok hozták a lámpába a petróleumot és a tűzifát, a legények is eljöttek, ők hozták a zenészeket. Ez a hely arra is szolgált, hogy megismerkedtek a legények a lányokkal. Az asszonyok is jártak fonóba de külön a lányoktól. A feltépett szösz felkötötték a kerekes vagy ülő guzsajra. A kerekes guzsajjal szaporább volt a fonás de az ülőguzsajjal és orsóval nem sodorták meg annyira a fonalat, így vékonyabb és finomabb szálat fontak. Az orsóról a szálat felmatólálták, a matóla lehet különböző méretű, így a rólla levett matring is lehet kisebb vagy nagyobb. Ezt a fonalat aztán kifehéritették, megszapulták. Belerakták a szapulóba, elrendezve egymásra, a tetejét pedig letakarták egy használt vászonlepedővel, erre tették a hamut (ezért hammasnak nevezték). A szapuló egy dézsa, melynek az alsó részén van egy csap. Üstben melegítették a vizet és a forrón ráöntötték a hamura. Lassan átfolyt a fonalon és a szapuló alján lévő csapon kifolyt. Ezt lugnak nevezik, melyet felfogtak egy edénybe és újra melegítették, forrón a hamura öntöttek. Ezt a műveletet addig ismételték, míg kifehéredett a fonal. Aztán a kútnál hidegvizbe mártották és a mosószéken a sulyokkal jól kiverték. Többször vízbe mártva megismételték, ez volt az öblítés. A matringokat kitették száradni és kinn hagyták, hogy a fagy is fehéritse. A lúgot is eltették, ebből töltöttek a mosóvízbe, vagy ősszel átmosták vele az edényeket, nagyon jól tisztított. Mikor megszáradt, a tekerőre tették és vagy gombolyagba tekerték, vagy a csűrölővel a csövekre. A csöveket a férfiak készítették bodza fából. A gombolyagról a szálat felvetették a vetőkaróra, megszámlálva, a vászon szélességétől függően. Ez volt a felengedő, mely a nyüstön és a bordán keresztül, úgy mondták, hogy „befogták”. A telecsűrölt csöveket pedig beletették a vetőlőbe és ennek segítségével áthuzták a nyílón. Nállunk nem festették meg a szálakat, természetes színeket használtak, ha színezni akarták, akkor vagy a felengedőben már beleszámlálták a csikot vagy a beleverővel csikozták pirossal vagy kézzel. A vászon vastagsága a fonaltól függött, a vastagabból zsákot vartak, a vékonyból készült az abrosz, törülköző, ing, pendej, stb. A vászon mintázata attól függött hogy 2, 3 vagy 4 nyüstöt és ugyanannyi lábitót is használtak. A vásznat aztán az asszonyok kiszabták és megvarrták.

Én úgy gondolom, hogy még idejében elkezdjük összegyűjteni ezeket az értékes tárgyakat, melyeket megőrizzük a jövő generációnak. Tudnunk kell, honnan származunk, ismernünk kell gyökereinket, hogy éltek és hogy dolgoztak elődeink.

A krasznai falumúzeum szeretettel vár minden látogatót!

Elisabeta ACHIM

Petru ACHIM - membru asociat

Loampa cu crepopir

Sărbătorile declanșeau în viața oamenilor pregătiri atât pe plan spiritual cât și gastronomic, dar mai ales al amenajării interiorului casei și al pregătirii hainelor de sărbătoare. Din timp se pregăteau cele necesare și se căutau modele noi. Se făceau comparații cu anii trecuți și cu cele văzute la alții, din dorința de a avea ceva aparte, care să atragă atenția celorlalți.

În șirul pregătirilor un loc aparte îl avea împodobirea cadrului *lompiei cu crepopir*. Este vorba de loampa agățată la grindă și nu cea de perete. Aceasta se făcea ocolo unde, din motive financiare, loampa nu avea abajur de sticlă sau de porțelan, ci avea doar un clop de metal. În funcție de preferințe se cumpăra hârtie creponată de mai multe culori. Pentru cadrul de metal se tăiau fâșii late de circa 3 cm, care se pliau o dată sau de două ori și erau crestate cu foarfeca pe una din laturi până la jumătate. Fâșiile se desfăceau, iar partea netăiată se înfășura pe cadrul de metal cu franjuri în sus. La fel și banda de metal care susținea *burtuca* în care se punea *fotoghin*. Pentru clop se tăia o fâșie mai lată și lungă cât circumferința acestuia. Pe o latură a acestei fâșii se trăgea un fir de ață cu ajutorul acului, ca să se poată strânge în partea de sus a clopului. Latura cealaltă se putea ornamenta în două moduri: a) cu mici colțișori făcuți cu degetul mare și arătătorul de la mâna dreaptă; cu cele două degete umezite puțin se rulau din loc în loc mici adâncituri în hârtie până la capăt; b) degetul arătător și cel mijlociu de la mâna stângă se plimbau desfăcute pe marginea hârtiei (puțin udă), iar cu arătătorul de la mâna dreaptă se făceau mici pliuri rezultând un ornament. Pe această fâșie se cosea o altă fâșie, de altă culoare, lată de câțiva centimetri, încrețită pe amândouă laturile. Fâșia lată se îmbina la capete rezultând un cilindru care se trăgea pe clop în forma unei rochii cu crinolină. Sus se strângea ața, suficient de mult, fără ca hârtia să atingă loampa pentru a nu lua foc. Partea

încrețită și cu fâșia de altă culoare se îndoia după clop și cobora circa 15 centimetri. Clopul se putea ornamenta și altfel. Se proceda cu prima fâșie, ca la modelul de mai sus, iar peste ea se aplica o a doua fâșie de altă culoare, mai îngustă cu câțiva centimetri. Aceasta dubla prima fâșie, de la partea de sus, până aproape de marginea de jos, lăsând să se vadă câțiva centimetri pentru contrast. Ambele fâșii aveau în partea de jos colțișori. Din dorința de a avea o loampă cât mai frumoasă, dar mai ales originală, femeile inventau și alte modalități de împodobire.

Ornamentul se ținea pe loampă atâta timp cât nu afuma sau nu i se modifica aspectul. Când nu mai corespundea din punct de vedere estetic, hârtia era îndepărtată iar loampa rămânea peste an fără ornament.

Loampa se aprindea cu chibrit sau, pentru a face economie, se putea aprinde de la foc cu un *pozdăr*. Focul în cuptor se putea aprinde de la loampă cu un pai. Acesta se introducea pe deasupra sticlei până la flacăra. După ce se aprindea paiul se scotea repede pentru a nu arde până sus și a nu mări suprafața de ardere, situație în care sticla de la loampă se putea crăpa. Se avea la îndemână un mic *șomoio* de paie care se aprindea de la pai (flacăra lui nu ar fi rezistat până la cuptor). Cu el aprins se ajungea la cuptor și se dădea foc la *aștiile* pregătite.

Glosar

aștie - așchie;

burtucă - rezervorul de petrol;

crepopir - hârtie creponată;

fotoghin - petrol;

loampă - lampă (grupul oa se citește ca și grupul oa de la cuvântul noapte);

pozdăr - fragment de tulpină de cânepă rezultat după melițat;

șomoio de paie - mănunchi mic de paie.

Elisabeta ACHIM

Petru ACHIM - membru asociat

Patul cu cort

Casa țărănească de la Hida (județul Sălaj) se încadra, în general, tipului tradițional de locuință și cuprindea două încăperi: tinda și casa dinainte sau *ceie casă*. Puține case țărănești aveau o singură încăpere și foarte puține aveau trei camere. Una dintre casele cu trei camere a fost a bunicilor noștri, iar alta a străbunicilor noștri. Casele țărănești românești se deosebeau de unele case ale maghiarilor sau de cele ale evreilor, care în majoritate cazurilor aveau o arhitectură asemănătoare cu a caselor de la oraș. La casa țărănească tinda, ca primă încăpere, era mobilată mai simplu: pat, masă, stălaje, cuptor. Casa dinainte sau *ceie casă* avea unul sau două paturi, masă, câteva scaune (cu patru picioare sau simple cu trei picioare), *lădoi*, uneori *laiță*, *ladă*, cuptor (cu *ploaptă* și *ler*), după cuptor, stălaje, *blidar*.

Perioada de utilizare, a celor două încăperi, varia în funcție de anotimpuri, de starea materială a familiei și de numărul membrilor acesteia. De obicei în perioada caldă a anului se utiliza doar tinda, iar casa dinainte rămânea neutilizată. Uneori nu se folosea nici tinda. Se gătea afară sub un acoperiș improvizat sau în fața cuptorului de pâine, iar noaptea se dormea în șură, în fân, în podul grajdului sau pe *târnaț*. În perioada rece a anului familia se aduna în casa dinainte și în funcție de numărul de persoane, se utilizau pentru dormit paturile, lădoiul și spațiul de după cuptor. Erau și situații în care familia folosea tinda pe toată perioada anului, iar casa dinainte rămânea curată.

În zilele obișnuite patul era acoperit peste strujac cu un *lipideu* de pânză, cu *cipcă* de purtat, iar peste acesta se punea un *lipideu* de lână de purtat. *Perinile* se puneau la capătul patului sau spre perete, sub lipideul de lână, formând o ridicătură. În felul acesta patul avea și o funcție decorativă, de etalare a textilelor pentru pat.

La sărbători funcția decorativă căpăta valențe noi. Atunci erau

utilizate obiecte textile pentru pat care erau păstrate peste an în ladă.

Sărbătorile de iarnă dădeau prilej femeilor să-și decoreze casa cu toate obiectele textile pe care le aveau în ladă, culminând cu amenajarea patului cu cort. Acesta se făcea mai ales în familiile cu fete, dar și în familiile tinere.

Amenajarea acestui tip de pat cerea un efort în plus, atât din partea bărbatului, cât și al femeii, dar oferea posibilitatea etalării tuturor țesăturilor pentru pat, modele mai vechi sau mai noi.

În Ajunul Crăciunului, bărbatul era cel care făcea cadrul din *lețuri*, fixate în prelungirea picioarelor patului spre podul casei, dând patului înălțimea dorită, probabil, în funcție de numărul lipideauălor și al perinilor. În partea superioară se fixau pe orizontală câteva lețuri în așa fel încât formau un cadru destul de solid, care să susțină lipideauăle și perinile.

Prima piesă care se punea era *căpătierul*. Acesta era făcut din patru *lați* cusuți unul de altul, formând o fâșie lungă cât patul. Căpătierul era cusut de un lipideu, iar jos avea cipcă. Modelul căpătierului cuprindea trei *doaje*, una mai lată la mijloc și două mai înguste separate unele de altele. Doajele erau din *fitău*, cu modele tot din fitău sau din *bărcă*. Lățimea modelului era de circa 30 cm. Căpătierul se așeza în așa fel încât cipca să ajungă până aproape de pardoseală.

Peste căpătier se așeza un lipideu de lână cu sau fără *ciucuri*, făcuți pe *drod*, dar fără să acopere modelul acestuia. Peste lipideul de lână se așeza unul de pânză sau de *jolj* cu cipcă, lăsând să se vadă o fâșie din lipideul de lână. Se continua, în același fel, până se așezau toate. Ultimul lipideu de lână era cel pe care femeia îl socotea cel mai frumos sau după caz, cel mai nou.

Peste acest aranjament se așezau perinile. Acestea erau lungi, iar *părnăhăile* de forma unui sac, aveau la capătul necusut modele asortate cu căpătierul și cu ștergurile de după blide, icoane și oglindă.

Din spirit practic și în funcție de starea materială a familiei, erau situații în care, peste părnăhăile fără model se aplicau *funduri de perini*. Fundul de perină era o bucată de țesătură, cât un lat de la căpătier, care era cusută ca un săculeț și se aplica peste capătul expus al perinii.

Se așezau mai multe perini, una lângă alta, iar dacă familia avea mai multe, acestea puteau fi suprapuse.

Aranjarea acestor piese depindea de măiestria femeilor, iar patul cu cort, odată terminat, dădea casei un aspect deosebit. Desigur, el trebuia să se armonizeze cu celelalte țesături: fața de masă de lână, fața de masă de bumbac cu fitău și cipcă, ștergurile de după blide, icoane și oglindă, iar

la unele familii chiar cu lampa care era ornamentată cu hârtie creponată. Funcția de odihnă a patului nu era afectată de tot acest aranjament. Sub cort, pe *strujac*, se puteau culca cei care nu doreau sau nu puteau să stea noaptea până târziu alături de colindători.

Glosar

- bărcă – lână fină colorată;
- blid – farfurie;
- blidar – suport pentru blide fixat pe perete;
- casă – avea și înțelesul de cameră;
- casa dinainte – camera din față;
- ceie – aici are sensul de cealaltă (ceielaltă);
- cipcă – dantelă;
- ciucuri – aici are sensul de împletitură de lână făcută cu croșeta pe un cadru de sârmă;
- doage - dungii de lățimi diferite pe fond de altă culoare;
- drod – sârmă;
- după cuptor – parte mai ridicată între cuptor și perete; aici copiii se puteau juca ziua, iar noaptea se putea dormi pe *strujac*;
- fitău – bumbac colorat;
- fund de pernă – ornament aplicat la partea expusă a pernei;
- jolj – pânză din bumbac (din comerț);
- ladă – ladă de zestre;
- laiță – laviță;
- lat – bucată de țesătură, cu model sau fără, de o anumită lățime;
- lădoi – laviță cu spătar și laterale ridicate; sub partea pe care se ședea (care se putea ridica) se depozitau haine; noaptea se putea dormi;
- ler – parte mai ridicată, față de plită, situată la capătul cuptorului și era închisă cu o ușă mică; aici se coceau cozonaci, pâine, cartofi, dovleac;
- leț – stinghie;
- lipideu bun – covor de lână sau, după caz, cearșaf folosite numai la sărbători;
- lipideu de jolj – cearșaf din pânză de bumbac (din comerț);
- lipideu de lână – covor din lână pentru pat;
- lipideu de pânză – cearșaf din pânză de cânepă sau cânepă în amestec cu bumbac;
- lipideu de purtat – covor de lână sau după caz cearșaf folosite în toate zilele;
- părnăhai – față de pernă;
- perină – pernă;
- ploaptă – plită;
- stălaje – raft;
- strujac – saltea cu paie;

Elisabeta ACHIM

Petru ACHIM - membru asociat

Steaua

Nici o sărbătoare de peste an nu declanșa pregătirile, cu atât de mult timp înainte, așa cum se întâmpla de Crăciun. Febra pregătirilor cuprindea copiii aproape odată cu începutul postului, iar pe adulți cu două - trei săptămâni înainte.

Copiii (băieții care umblau cu steaua și fetele care umblau cu *straița*) și feciorii se adunau în funcție de felul cum doreau să se grupeze la Crăciun și se puneau de acord asupra colinzilor și a versurilor pe care le vor zice la colindat.

În prima seară de Crăciun colindau băieții cu steaua, iar mai târziu fetele cu *straița*. Tot în prima seară colindau și feciorii care adunau bani și colaci pentru muzicanții care ziceau la joc, iar coratorii umblau din casă în casă pentru a aduna *bani bisericii*. De regulă adulții stăteau acasă și-i așteptau și mergeau la colindat sau primeau colindători adulți doar a doua și a treia seară, iar uneori, după caz, și ziua.

Pe lângă grija repertoriului, băieții trebuiau să-și pregătească stelele. Erau două tipuri de stele: una prinsă pe *botă* (coada stelei), iar alta pe *cârcei*. La amândouă tipurile cadrul de bază era *veșca*. Aceasta era îmbrăcată în *colie*. Pe una din părți se lipea colie și constituia fața pe care se lipeau *bizarăii* și uneori *bandalăii*. Pe rama exterioară se aplica o fâșie de colie pe o parte crestată cu foarfeca și pusă spre față, iar cealaltă necrestată se lipea pe *veșcă*. Tot pe partea exterioară la *veșcă* se aplicau *cornii*. Acestea erau făcuți din câte patru bețișoare prinse în formă de trunchi de piramidă cu baza spre *veșcă*. Cele patru capete de la bază erau fixate în patru găuri făcute în *veșcă*. Aceste mici trunchiuri de piramidă erau îmbrăcate în colie de anumită culoare peste care se aplicau ornamente din colie de altă culoare în formă de pătrate, romburi, buline etc. Partea superioară a cornului

era învelită în colie crestată care îi dădea aspect floral. De corni se prindeau bandalăi mai mari la cei de jos și mai mici la cei de sus. În partea superioară steaua avea o cruce mică de lemn. Capătul de jos era fixat în veșcă. Crucea era ornamentată cu colie și uneori cu staniol, iar capetele cu fâșii de colie crestată ca la corni. Cornii erau uniți printr-o fâșie îngustă de colie. În spate, de bătă și de veșcă, se fixa o stinghie orizontală de care se prindeau clopoțelul sau, după caz, clopoței.

Lungimea cozii se stabilea în funcție de înălțimea copilului, în așa fel încât în timpul colindatului fața copilului să fie acoperită de stea. Când coada devenea prea scurtă, se adăuga o bucată de stinghie sau în timpul colindatului se ridica puțin, cu vârful piciorului, în așa fel încât steaua să fie la înălțimea capului.

Steaua cu *cârcei* nu avea coadă și avea atașat la veșcă un sistem făcut din stinghii mici și înguste prinse unele de altele în diagonală, iar la capătul opus stelei două brațe. Când acestea erau apropiate cârceii se întindeau. Cel care mânuia cârceii trebuia să fie foarte atent pentru a nu produce mici accidente. Steaua înainta cât îi permiteau cârceii, iar dacă cel care o mânuia dorea să facă o mică glumă lungea steaua până aproape de copii sau adulți, fără să-i atingă (o mică sperietură). Dacă nu o mânuia bine putea să-i lovească și să-și strice steaua.

Mai grav era când dădea spre lampă, încercând să o stingă. Dacă lungea prea mult cârceii, putea lovi lampa și sparge sticla, ba chiar mai mult se putea strica *burtuca* în care era *fotoghin*, provocând un incendiu.

Pentru a preîntâmpina o astfel de situație, gazda era totdeauna atentă să vadă dacă vreounul dintre copii are stea cu cârcei, și-i atrăgea atenția sau se interpunea între stea și lampă.

Dacă totuși cei din casă doreau să vadă cum se desfășoară cârceii, îl lăseau pe posesor să lanseze steaua spre partea camerei unde nu putea atinge obiecte.

Rare erau cazurile când cârceii erau prea lungi, de obicei erau făcuți în așa fel încât să permită o alungire mai mică, să fie mai ușor de mânuit dar și de purtat.

După o noapte de colindat (rar se mergea și în ziua de Crăciun acolo unde nu se ajungea noaptea și se impunea a merge), steaua se putea deteriora puțin sau mai mult, în cazul în care la întâlnirea cetelor de colindători se iscau certuri sau chiar bătăi.

Steaua se păstra într-un loc ferit (în pod) pentru a nu se deteriora,

până la Crăciunul următor când era refăcută.

Se pleca la colindat doar când apăreau primele stele pe cer, când se credea că gazdele erau pregătite pentru a primi colinda.

Înainte de a pleca la colindat, unii părinți găseau un moment în care copiii nu erau în casă și puneau în stea un mic cadou, de regulă o pungă cu bomboane.

Obiceiul pomului de Crăciun s-a încetățenit mai târziu, la fel și cel al cadourilor sub pom.

Glosar

bandalăi – ornamente făcute din hârtie glasăată cu o parte lungă și îngustă ce se lipea de stea și o parte mai scurtă, dar mai lată ornată cu hârtie decupată sau aplicații de modele geometrice din hârtie de culori diferite; în partea de jos aveau creștături din hârtie.

banii bisericii – contribuția anuală la biserică;

bizarăi – fâșii, de hârtie glasăată, înguste de circa 1,5 cm și încrețite mărunț; puteau fi făcuți prin tăierea în lungime a unei fâșii mai late și rezultau 2-3 bizarăi uniți la un capăt care era lipit pe fața stelei;

botă – băț;

burtuca – rezervorul de petrol al lămpii;

cârcei – cadru făcut din mai multe stângii, late de circa 3 cm și lungi de 20-30 cm, fixate în diagonală la capete și în mijloc în așa fel încât să se poată aduna sau desface;

colie – hârtie glasăată;

fotoghin – petrol;

straiță – traistă;

veșcă – rama (cadrul de lemn) de la sită.

Diverse

Tudor BOLGAR - membru asociat

O colecție inedită: cum să aduni mai multe bețe de toboșar decât cele existente în magazinele de muzică?

Printre atâtea colecții de numismatică, filatelie și alte tipuri clasice de colecții, eu am să vă aduc în atenție o colecție... atipică, să-i zicem. Octombrie 2005. Concert cu trupa IRIS, la Zalău. Zarvă mare la Casa de Cultură a Sindicatelor. Era perioada în care aparițiile trupei în teritoriu nu erau chiar o chestiune la ordinea zilei. Avea să fie un eveniment deosebit pentru Zalău, dar pentru mine în mod special, IRIS fiind trupa din România care mi-a marcat cel mai mult adolescența. Final de concert. Nelu Dumitrescu, toboșarul trupei, face un gest surprinzător, chiar și pentru cei mai înverșunați fani ai trupei. Aruncă un set de bețe în public, fapt pe care și în zilele noastre îl face extrem de rar. A fost sortit ca, fără îmbrânceli și înghionteli, unul dintre cele două bețe, inscripționate „Coca-Cola Nelu Dumitrescu” să ajungă în brațele mele. Pasionat fiind de tobe, și practicant ocazional, l-am privit mai mult decât pe o „jucărie” ..., îl simțeam ca fiind un dar, unul deosebit, o atenție vădit orientată asupra mea..., gândire tipică vârstei, oarecum.

Nedând importanță peste măsură, în timp, plăcutului fapt petrecut, și negândind sub nicio formă pe atunci că, bățul acela nu va rămâne singular, am avut nevoie de o a doua și o a treia conjunctură favorabilă, pentru a-mi spori ceea ce, în timp, avea să îmi devină „colecție”: concerte cu trupele ATARIA (Zalău) și GRIMUS (Cluj-Napoca), în timpul cărora am fost „cadorisit” cu alte două bețe, necerute, dar, bineînțeles, dorite. Cele două concerte au avut loc, însă, în 2005 și 2006, semn că dezinteresul, încă, a persistat până atunci. Acelea au fost momentele în care mi-am deschis orizonturile și mintea spre ceva ce mulți mi-au văzut-o drept „o nebunie curată” și mi-am spus: „ce frumos ar fi!”

Anii studenției mi-au adus oportunități deosebite în ceea ce

privește prezența ca spectator, organizator sau reprezentant al presei scrise la evenimente culturale deosebite, devenite emblematice pentru Cluj-Napoca, iar mai apoi, pentru alte orașe din țară și, în cele din urmă, din străinătate. În paralel, mi-am dezvoltat apetitul muzical spre sonorități din aria metal, de la *power metal*-ul melodic, la *doom*-ul și *technical death metal*-ul supărat, însă nu am neglijat niciun fel de muzică pe care eu o consideram cârmuitoare de inspirații. Concertele au ajuns, cu ușurință, să devină parte din viața mea, unii amici găsiindu-mi de cuviință și un supranume pe măsură: „concertofil”. Ajunsesem să adun, prin anii 2009-2011, în jur de 70-80 de seri concertistice de club anual, ceea ce nu e puțin lucru.

Așa s-a făcut ca, pe neclăpitate parcă, la început de toamnă a anului 2013, colecția sus amintită să numere 334 de bețe, cu un avânt deosebit luat în ultimii 3 ani – culmea, dintre care 2 ani i-am petrecut și încă îi mai petrec într-un Zalău care nu oferă varietate concertistică. Unii ar spune că este impresionant. Eu cred că este, pur și simplu, un rod benefic al felului în care mă atrag genurile acestea muzicale și, cu precădere, participarea la concerte, - de la cele cu trupe mai puțin sonore, la cele cu nume cunoscute pe plan mondial. Aș aduce în vedere faptul că toate bețele au fost „obținute” de mine, niciunul nefiind rod a vreunui schimb (fie de bețe, fie de alte amintiri valoroase de pe la concerte). De asemenea, sunt foarte puține cazurile în care am ajuns să beneficiaz de mai multe bețe de la aceeași trupă. În ceea ce privește trupele românești *rock - metal* cunoscute, mi-ar fi mult mai simplu să le enumăr pe acelea ale căror bețe îmi lipsesc din colecție. La nivel mondial, câteva dintre cele mai valoroase exemplare ale colecției, din punctul de vedere al valorii trupelor, sunt cele primite de la Iron Maiden, Scorpions, Deep Purple, UB 40, Die Toten Hosen, Goran Bregovic & Orchestra For Weddings And Funerals sau Uriah Heep. Printre bețele de la trupe de metal, le-aș enumera pe cele primite de la Vader, Marduk, Rotting Christ, Suicidal Angels, Samael, Keep Of Kalessin, Orphaned Land, My Dying Bride, SepticFlesh, Napalm Death, Crematory, Lake Of Tears, Gojira, Haggard, Lacrimosa, Epica, Edguy, Delain, Moonspell, Rage, Pain, Korpiklaani, Decapitated, Cradle Of Filth, WASP, Theatres Des Vampires, Cynic sau SINISTER (acestea două din urmă având o poveste interesantă, prin faptul că am ajuns în posesia lor prin colet poștal).

În plină expansiune, doresc să păstrez coordonatele acestei colecții: fără schimburi de dubluri și fără achiziții. Doar numărul exemplarelor îl voi modifica, cu tot mai mult aplomb.

*Din istoricul colecțiilor
și preocupărilor pentru
colecție în județul Sălaj*

Emanoil PRIPON – membru fondator

Colecții muzeale școlare la Șimleu Silvaniei în perioada 1919 – 1989

Odată cu înființarea Gimnaziului mic de la Șimleu Silvaniei (1829), cunoscut din a doua jumătate a secolului al XIX-lea ca Gimnaziul minorit, au existat preocupări constante în direcția menținerii și dezvoltării unor colecții muzeale destul de complexe din punct de vedere constitutiv¹.

Perioada tulbure din toamna anului 1919 a făcut ca o bună parte din colecția muzeală a Gimnaziului minorit să se piardă cu desăvârșire. Cel mai mult a avut, se pare de suferit colecția de istorie cu cele două componente reprezentative: obiecte arheologice și numismatică². Acest segment important și în egală măsură valoros al colecției muzeale școlare, nu se mai regăsește în listele „mijloacelor de învățământ” din anii școlari următori.

Odată cu începerea anului școlar 1919–1920, clădirea Gimnaziului minorit îi va reveni recent înființatului Liceu de Stat „Simion Bărnuțiu”, minorității reîntorcându-se în vechiul spațiu unde vor

¹ Emanoil Pripon, *Aspecte privind evoluția colecției Gimnaziului minorit din Șimleu Silvaniei în perioada 1879-1918*, în Emanoil Pripon, Daniel Mureșan (editori), *Colecții și colecționari din Sălaj, I, Anuarul Asociației Colecționarilor din Sălaj*, 2012, Editura Porolissum, Zalău, 2012, p. 71-81.

² Inventarul colecțiilor școlare, împărțite pe secțiuni respectiv discipline de învățământ indică existența în anul școlar 1917-1918, a unui număr de aproximativ 80 piese arheologice acoperind un larg spectru cronologic, din neolitic până în zorii Evului mediu dezvoltat, 1000 de piese cu valoare numismatică, 500 de exponate din domeniul mineralogiei, 112 seturi de plante uscate, 70 de exponate din domeniul zoologiei, colecții de fluturi, fosile și scoici (vezi: *A Minorita-Rendiek Vezetése Allatt Álló Szilágysomlyói Római Katholikus Püspöki Főgymnázium Értesítője*, în traducere: *Anuarul Gimnaziului minorit de la Șimleu Silvaniei*, în continuare: *SGÉ*; *SGÉ*, 1914, p. 73-74; *SGÉ*, 1915, p. 174; *SGÉ*, 1916, p. 62-63; *SGÉ*, 1917, p. 20; pentru anul școlar 1917-1918 nu s-au înregistrat intrări de obiecte cu rol expozițional ci doar aparatură, instrumentar și carte, așa cum rezulta din *SGÉ*, 1918, p. 10-11).

rămâne până în anul 1923, când în urma refuzului cadrelor didactice de a depune jurământul de credință față de statul român, gimnaziul se va închide iar clădirea va fi dată în locație Școlii Normale de fete „Domnița Ileana”³.

În procesul verbal de predare-primire a patrimoniului școlar gimnazial, datat 19 iulie 1919, remarcăm absența colecției de istorie, în schimb se regăsește vechea colecție de științe ale naturii și întreg inventariul materialului didactic, pe categorii de discipline, existent dinainte de sfârșitul războiului.⁴ Nici în Anuarul Liceului de Stat „Simion Bărnuțiu” din Șimleu Silvaniei, nu mai este consemnată prezența acestei colecții, inventarele conținând doar vechile dotări ale cabinetelor de fizică și chimie, hărți istorice, instrumente pentru gimnastică și desen, biblioteca și colecția de științe naturale, aceasta din urmă, conform celor declarate „destul de bine înzestrată”, numeric atingând cifra de 958 exponate în valoare de 665 lei și 50 bani, la valoarea leului dinainte de război⁵.

În perioada dintre cele două războaie mondiale nu am surprins preocupări majore în direcția reorganizării unei colecții muzeale propriu-zise a Liceului „Simion Bărnuțiu”, vechea colecție de științe naturale a rămas într-o inerție totală, neînregistrându-se noi intrări de piese timp de un deceniu.

Totuși, grija față de patrimoniul școlar existent este demonstrată prin evidența strictă a inventarului general și prin existența unui inventar separat, condus de către profesorii de specialitate pe tipuri de colecție, evidențe păstrate la direcțiune în cazul inventarului general și în cabinetele de specialitate pentru subinventarele de colecție⁶.

La sfârșitul anilor treizeci liceul dispunea de o colecție de științe naturale, o colecție de animale naturalizate, o colecție de animale conservate în spirt și alta de plante în eprubete, despre toate aceste colecții neavând alte date decât cele privind valoarea lor în lei.⁷

³ *Gazeta de Duminică*, Anul IV, nr. 26, din 1 iulie 1923, p. 1-2; Vasile Vetîșanu-Mocanu, *Cartea Șimleului (Repere istorice și culturale ale vieții românești din cele mai vechi timpuri până în 1940)*, București, Editura Litera, 1985, p. 79.

⁴ Arhiva personală Mártonfi. *Proces verbal de predare-primire al Gimnaziului minorit*, datat 19 iulie 1919, filele 1-6.

⁵ *Anuarul Liceului de Stat „Simion Bărnuțiu” din Șimleu Silvaniei*, pe anul școlar 1920-1921, Șimleu Silvaniei, 1921, p. 12.

⁶ *Ibidem*.

⁷ *Anuarul Liceului de Stat „Simion Bărnuțiu” din Șimleu Silvaniei*, pe anii școlari 1937-1938 și 1938-1939, Șimleu Silvaniei, 1940, p. 22.

Lipsind o colecție de istorie, etnografie, artă etc., practic prea puțin mai putem vorbi în cazul de față despre existența unei colecții muzeale ci mai degrabă de existența unor cabinete de specialitate cu un patrimoniu didactic bogat, în mare parte moștenit dinainte de război, dintr-o etapă în care am remarcat un real interes pentru dezvoltarea unei colecții muzeale în adevăratul sens al cuvântului.

La Șimleu Silvaniei au existat, desigur, și alte instituții școlare în care sunt semnalate, este adevărat, la un palier modest, preocupări de muzeografie școlară, încă înaintea de primul război mondial și asupra cărora dorim să ne oprim atenția prin rândurile ce urmează.

Odată cu intrarea în vigoare a Legii XXXVIII/1868 prin care se decreta obligativitatea învățământului primar, la Șimleu Silvaniei se înființează în 1871 Școala Comunală, prin contopirea Școlii Catolice cu Școala Reformată⁸. Paisprezece ani mai târziu, pe 15 octombrie 1895, Școala Primară de Stat, dotată cu 7 săli de clasă, o sală de ședință, un birou pentru director, spații de locuit, bibliotecă și „diferite colecțiuni foarte bine asortate, provenite de la vechea școală”, se mută într-un spațiu nou construit⁹. Aceste „colecțiuni foarte bine asortate” probabil că reprezentau în mare parte material didactic dar și alte categorii de obiecte, așa cum sugerează o mențiune cu privire la participarea Școlii Primare de Stat la manifestările prilejuite de sărbătoarea Mileniului ținută un an mai târziu. Dintre exponatele cu care școala s-a prezentat și pentru care a primit o „diplomă de merit” și „medalia expoziției”, sunt enumerate: desene, articole de „industrie textilă de casă”, lucrări de sculptură¹⁰.

După 1905, pe lângă Școala Primară de Stat se înființează Școala economică de repetiție, care l-a început utilizează materialul didactic al Școlii Primare de Stat dar mai apoi, cu precădere după anul 1913 va primi și spații pentru săli de clasă, mobilier, instrumente, materiale, hărți, globuri¹¹.

Pe 5 decembrie 1918, sălile de clasă vor fi ocupate de armata maghiară până la jumătatea lunii ianuarie a anului următor când se vor relua cursurile, dar nu după multă vreme armata și jandarmeria maghiară în retragere ocupă iarăși localul școlii¹². Probabil că aceste

⁸ Direcția Județeană a Arhivelor Naționale Sălaj, *Fond Revizoratul Școlar Sălaj*, Dosar nr. 23/1927, Monografia Școlii primare de stat (urbană) din Șimleu Silvaniei, fila 7-8.

⁹ *Ibidem*, fila 10.

¹⁰ *Ibidem*, fila 12.

¹¹ *Ibidem*, fila 13.

¹² *Ibidem*, fila 16.

acțiuni nu au rămas fără urmări negative asupra colecțiilor, însă deocamdată nu dispunem de nici un indiciu în acest sens.

Odată cu preluarea școlii de stat de către autoritățile române la 6 august 1919¹³, lucrurile reintră pe un făgaș normal, iar la sfârșitul anului școlar este deschisă o primă expoziție de „industrie casnică” în care sunt etalate obiecte din ceramică, lemn și textile, experiență reluată cu succes și la sfârșitul anului școlar următor¹⁴.

La 28 iunie 1925 în Zalău se organizează Expoziția Județeană de Manufactură, ocazie cu care au fost reținute pentru Muzeul Județean 14 obiecte din lemn și 118 obiecte din ceramică, realizate în cadrul Școlii de Stat din Șimleu Silvaniei¹⁵ care, în semn de apreciere pentru calitatea participării, a fost premiată de către organizatorii manifestării¹⁶.

Observăm și în acest caz o mutație a sferei de interes dinspre constituirea unei colecții de istorie, științe naturale etc., către spectrul etnografiei, în special a „obiectelor de manufactură” din lemn, ceramică și material textil (cusături, broderii etc.). Cu toate acestea se pare că nu au lipsit din colecția școlii alte categorii de exponate, aspect evidențiat într-un proces-verbal întocmit de „Comisia de inventariere, verificare și evaluare a averii mobile și imobile” a școlii, în care la începutul anului 1946 figurează printre alte bunuri deținute o vitrină pentru muzeu¹⁷, o colecție de minerale¹⁸ și o colecție ce conținea „imitații” (?) de pietre prețioase în valoare de 5.200 lei¹⁹.

Se pare că școlile din orașul Șimleu Silvaniei și implicit colecțiile deținute de acestea nu au avut de suferit de pe urma evenimentelor din toamna anului 1944.²⁰ Excepție face Liceul „Simion Bărnuțiu” unde întreaga arhivă împreună cu obiecte de inventar mai valoroase

¹³ *Ibidem*, fila 18.

¹⁴ *Gazeta de Duminică*, Anul IV, nr. 28-29 din 12 iulie 1925, p. 6; Direcția Județeană a Arhivelor Naționale Sălaj, *Fond Revizoratul Școlar Sălaj*, Dosar nr. 23/1927, Monografia Școlii primare de stat (urbană) din Șimleu Silvaniei, filele 37, 46 și 58.

¹⁵ *Ibidem*, fila 55.

¹⁶ *Ibidem*.

¹⁷ Direcția Județeană a Arhivelor Naționale Sălaj, *Fond Revizoratul Școlar Sălaj*, Dosar nr. 579/1946, *Învățământul școlilor din Plasa Șimleu*, fila 40.

¹⁸ *Ibidem*, fila 46.

¹⁹ *Ibidem*, filele 65, 66.

²⁰ Printre școlile care au înaintat raport despre pagubele suferite nu figurează decât cele din mediul rural ce aparțineau Plasei Șimleu (vezi Direcția Județeană a Arhivelor Naționale Sălaj, *Fond Revizoratul Școlar Sălaj*, Dosar nr. 544/1945, filele 1, 3).

și piese din componența colecției de minerale, au fost ambalate în lăzi și urcate în camioanele armatei maghiare în retragere și Școala din Cehei (cartier periferic al orașului) de unde a dispărut întregul material didactic (hărți, planșe, cărți și reviste școlare) în valoare de 1.286 lei²¹.

În perioada 1957–1960 se conturează sub aspectul preocupărilor muzeografice școlare de la Șimleu Silvaniei, o nouă etapă, odată cu activitatea desfășurată de Cercul Școlar al Tinerilor Arheologi din cadrul Liceului „Simion Bărnuțiu”, sub coordonarea profesorului Ioan Pușcaș²².

De atunci și până la sfârșitul anilor optzeci generații întregi de elevi sub îndrumarea unor pasionați profesori au depus eforturi susținute pentru amenajarea mai întâi a unui cabinet de istorie în care să fie redată aspecte concrete ale preocupărilor cercului de tineri arheologi, apoi odată cu acumulările cantitative de vestigii arheologice, a unui adevărat muzeu școlar.

Demersul inițiat de profesorul Ioan Pușcaș a fost continuat de Ioachim Căbuz și Gavril Pop care împreună cu elevii, membri ai cercului de istorie, au efectuat mici „sondaje arheologice” pe dealul Cetății din Șimleu Silvaniei în scopul îmbogățirii colecției școlare cu noi materiale. În aceeași perioadă de timp, cu sprijinul elevilor colecționari s-au pus și bazele unei secții de numismatică a muzeului școlar în care și-au găsit locul monete antice, medievale și moderne²³.

Un moment aparte în istoricul preocupărilor muzeografice școlare din Șimleu Silvaniei l-a constituit organizarea unei expoziții muzeale permanente dedicată semicentenarului Liceului „Simion Bărnuțiu”. Vernisată în data de 23 noiembrie 1969²⁴, expoziția a reunit materiale arheologice descoperite în majoritatea covârșitoare a cazurilor pe raza orașului Șimleu Silvaniei. Cronologic, obiectele de factură arheologică acoperă un segment temporar larg, din neolitic, epoca bronzului,

²¹ Pentru cazul Liceului „Simion Bărnuțiu” informația ne-a parvenit prin amabilitatea domnului Mártonfi Gabriel, martor ocular al evenimentului; pentru cazul Școlii din Cehei, vezi Direcția Județeană a Arhivelor Naționale Sălaj, *Fond Revizoratul Școlar Sălaj*, Dosar nr. 379/1946, fila 220.

²² Constantin Anton, Ioachim Căbuz, Ioan Crășmaru, Bella Papp, Gheorghe Pârvu, *Cercul de Istorie în Contribuții la Monografia Liceului „Simion Bărnuțiu” din Șimleu Silvaniei*, Oradea, 1970, p. 83.

²³ *Ibidem*.

²⁴ *Ibidem*, p. 24.

Hallstatt, epoca dacică și până în epoca romană târzie, consultanța științifică pentru încadrarea cronologică și culturală a artefactelor fiind asigurată de către specialiști de la Muzeul Țării Crișurilor din Oradea²⁵. Colecția de numismatică a fost bine evidențiată în cadrul expoziției în special prin etalarea tezaurului monetar medieval compus din 2.458 de piese din argint descoperite fortuit la Sălăjeni (județul Sălaj) în anul 1966²⁶ și ajuns în colecția liceului, prin grija unor autorități locale.

Un spațiu aparte în cadrul expoziției muzeale a fost alocat trecutului medieval și modern al orașului, cu accente pe incintele fortificate ale epocii și personalității lui Simion Bărnuțiu.²⁷

Ultimul segment expozițional pe traseul (circuitul) de vizitare a inclus o sală în care erau etalate costume populare românești și maghiare împreună cu alte obiecte etnografice din zona Șimleului colectate de către elevi și profesori de-a lungul anilor²⁸.

Realizarea muzeografică din spațiile Liceului „Simion Bărnuțiu” a constituit un imbold pentru organizarea sau reconsiderarea unor puncte muzeale școlare și în alte instituții de învățământ din oraș.

Odată cu apariția Legii nr. 63/197429, grija pentru protejarea bunurilor din patrimoniul cultural național capătă o dimensiune nouă și benefică în mare măsură atât din punct de vedere a evidenței cât și a protejării bunurilor culturale nobile susceptibile să facă parte din patrimoniul cultural național. În acest context arhiva Oficiului Județean pentru Protecția Patrimoniului Cultural Național Sălaj (OJPCN), ne oferă date privind bunurile susceptibile de a face parte din P.C.N. deținute de instituțiile școlare din Șimleu Silvaniei de la data apariției legii până la abrogarea ei în urma evenimentelor din decembrie 1989. Astfel în cadrul colecției muzeale din incinta

²⁵ Sever Dumitrașcu, *Dacidava?*, în *Crisia*, I, 1971, p. 44-45; Sever Dumitrașcu, Ioachim Căbuz, *Descoperiri arheologice la Șimleu Silvaniei, în Lucrări științifice. Istorie-Științe Sociale Pedagogice*, Oradea, 1971, p. 28.

²⁶ Eugen Chirilă, Nicolae Gudea, Ioachim Căbuz, *Tezaurul monetar de la Sălăjeni, secolul XVII, în Tezaurul monetar din nordul Transilvaniei secolele XV-XVIII*, Zalau, 1970, p. 32-43.

²⁷ Constantin Anton, Ioachim Căbuz, Ioan Crășmaru, Bella Papp, Gheorghe Pârvu, *loc.cit.*, p. 122.

²⁸ *Ibidem*, p. 124.

²⁹ Legea nr. 63/1974, *Legea ocrotirii patrimoniului cultural național al Republicii Socialiste România*, București, 1974. *Norme privind ocrotirea și conservarea bunurilor culturale-artistice, tehnice, științifice care fac parte din patrimoniul cultural național mobil al Republicii Socialiste România*, Consiliul Culturii și Educației Socialiste, București, 1980.

Liceului Agricol din Șimleu Silvaniei (1966–1977) devenit după 1977 Liceul Agro-Industrial³⁰, actualmente Liceul „Ioan Ossian”, regăsim parte din vechea colecție de științe naturale, mai exact exemplare de animale mici cu blană și păsări împăiate, unele dintre ele posibil să fi fost în componența colecției de zoologie încă de la începutul secolului XX (colecția Gimnaziului minorit)³¹. Dintr-un total de 38 exponate din această categorie, patru au fost declarate de expertul OJPCN Sălaj ca fiind de valoare „excepțională”³².

În componența punctului muzeistic școlar mai intrau și un număr de 242 exponate reprezentând documente, fotografiile, cărți, ziare de epocă, tablouri, decorații militare etc., legate de personalități cultural-istorice locale³³.

Pe lângă cele două licee amintite, colecții muzeale școlare au existat în orașul de sub poalele Măgurii la Școala Generală nr.1, Școala Specială și Școala de cartier din Cehei³⁴.

Odată cu migrarea urbană sau rurală, pensionarea ori trecerea în neființă a inițiatorilor și custozilor acestor colecții, în special după anii nouăzeci ai secolului XX, unele piese au dispărut sau în cel mai bun caz au fost puse sub cheie în instituțiile unde odinioară erau expuse. Cu toate că în multe cazuri procesul de colectare și expunere a fost empiric (lipsind uneori contextul descoperirii, încadrarea culturală sau cronologică a artefactelor etc.), avem certitudinea că muzeele școlare de la Șimleu Silvaniei au avut un rol important în cadrul procesului de fixare a informației oferite prin intermediul manualului școlar și a personalului didactic aflat la catedră, slujind în același timp și ca mijloc de delectare a celor ce veneau în contact vizual direct cu exponatele.

³⁰ Emil Trif, *Aspecte cu privire la învățământul liceal din perioada 1850-1990*, în *ActaMP*, XIX, 1995, p. 513.

³¹ Arhiva Muzeului Județean de Istorie și Artă Zalău, *Fond OJPCN*, dosar nr. 418/1976, fila 1.

³² Cele patru exponate incluse în categoria pieselor cu valoare excepțională sunt: 1) acvila de munte, 2) lopătarul, 3) cristeiul de baltă, 4) jderul de piatră.

³³ Arhiva Muzeului Județean de Istorie și Artă Zalău, *Fond OJPCN*, dosar nr. 446/1976, filele 1-12.

³⁴ După 1992, Horea Pop și Ioan Bejinariu, arheologi la Muzeul Județean de Istorie și Artă din Zalău au inițiat o acțiune de repertoriere a ceea ce a mai rămas din colecțiile școlare din județul Sălaj. Vezi în acest sens Ioan Bejinariu, *Materiale arheologice preistorice din colecția Școlii Generale nr.1 din Șimleu Silvaniei*, în *ActaMP*, 1994, p. 11–12; idem, *Materiale arheologice preistorice din colecția Liceului „Simion Bărnuțiu” din Șimleu Silvaniei*, în *ActaMP*, XIX, 1995, p. 17-37.

Membrii Asociației Colectivităților din Sălaj

1. Abraham Dorin - membru asociat
2. Achim Petru - membru asociat
3. Balajti Karoly - membru asociat
4. Brândușe Florin - membru fondator
5. Bolgar Tudor - membru asociat
6. Chișiu Radu Florin - membru fondator
7. Cotoi Anton - membru asociat
8. Dunkler Alexandru Anton - membru fondator
9. Fodoreanu Ioan - membru asociat
10. Gherasim Ioan - membru fondator
11. Ghiurușan George - membru asociat
12. Iepure Flaviu - membru asociat
13. Ilea Daniel - membru asociat
14. Labo Gheorghe - membru fondator
15. Lavrincic Gabriel Antoniu - membru asociat
16. Lelik Berta - membru asociat
17. Lugosi Daniel - membru asociat
18. Mureșan Daniel - membru fondator
19. Mureșan Simina - membru asociat
20. Năforeanu Emil - membru asociat
21. Negrean Marin - membru asociat
22. Onău Alexandru - membru asociat
23. Pop Sergiu - membru asociat
24. Pripon Iulia - membru asociat
25. Pripon Emanoil - membru fondator
26. Ruzici Vasile - membru fondator
27. Șenchea Călin - membru fondator
28. Szelei Ștefan - membru asociat
29. Tătar Ioan - membru asociat
30. Vincze Gabriel - membru asociat
31. Werner Michael - membru fondator